

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Andra kammaren. Nr 40.

Onsdagen den 8 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial, nr 86, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om kostnaderna för svensk författningssamling.

§ 2.

Vidare föredrogs, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtanden nr 62—67.

§ 3.

Vid härpå skedd föredragning af jordbruksutskottets memorial, nr 68, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Sveriges utsädesförening m. m., beslöt kammaren lägga den i nämnda memorial gjorda anmälan till handlingarna, hvarjämte den af utskottet föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkändes.

§ 4.

Härefter föredrogs, men blefvo ånyo lagda på bordet Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11 samt Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8 och 9.

§ 5.

Till afgörande förelåg nu andra särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen, samt i ämnet väckta motioner.

I en den 22 mars 1912 dagtecknad, till Riksdagen aflåten proposition, hvilken af båda kamrarna hänvisats till behandling

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.*

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

af särskilda utskottet nr 2, hade Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden samma dag föreslagit Riksdagen att

dels från och med år 1913, med godkännande af de i sagda protokoll intagna förslag till aflöningsstat samt till allmänna villkor och bestämmelser för aflöningsförmånernas åtnjutande, i riksstaten under sjätte hufvudtiteln uppföra ett ordinarie anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen, å 138,200 kronor,

dels för upprätthållande af socialstyrelsens verksamhet, utöfver anslaget å ordinarie stat, å extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 35,000 kronor,

dels och från och med år 1913 från kommerskollegii nuvarande stat utesluta en byråchef och föreståndare för det arbetsstatistiska arbetet m. m.

I sammanhang med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehaft två i anledning af densamma väckta motioner, den ena, nr 105, inom Första kammaren af herr *Antonsson* och den andra, nr 304, inom Andra kammaren af herr *Lithander*.

I herr *Antonssons* motion hemställdes, att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen, eller att, därest Riksdagen skulle finna skäl bevilja medel till upprättande af ifrågavarande ämbetsverk, propositionen måtte allenast på det sätt bifallas, att

dels från och med år 1913 i riksstaten under sjätte hufvudtiteln måtte uppföras ett ordinarie anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen, å 100,400 kronor,

dels för upprätthållandet af socialstyrelsens verksamhet, utöfver anslaget å ordinarie stat, å extra stat för år 1913 måtte anvisas ett belopp af 28,000 kronor,

dels ock från och med år 1913 från kommerskollegii nuvarande stat måtte uteslutas en byråchef och föreståndare för det arbetsstatistiska arbetet m. m.

Herr *Lithander* hade i sin motion hemställt om afslag å ifrågavarande proposition.

Utskottet hemställde,

A) att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, måtte

1:o) godkänna i momentet intagen stat att tillämpas från och med år 1913 för ett nytt centralt ämbetsverk för sociala ärenden, benämndt socialstyrelsen, med den ställning och befogenhet, som af utskottet i motiveringen angifvits;

2:o) förklara, att vissa allmänna villkor och bestämmelser skulle gälla för aflöningsförmånernas åtnjutande;

3:o) i riksstaten under sjätte hufvudtiteln uppföra ett ordinarie anslag till socialstyrelsen å 123,900 kronor;

4:o) för upprätthållande af socialstyrelsens verksamhet, utöfver anslaget å ordinarie stat, å extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 47,000 kronor;

5:o) från och med år 1913 från kommerskollegii nuvarande stat utesluta dels aflöning till en byråchef och föreståndare för det arbetsstatistiska arbetet m. m. till belopp af 6,400 kronor, dels ock i anslaget till vikariatsersättningar m. m. ingående semesterersättning åt samme byråchef, uppgående till 250 kronor.

Ang. anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden.
(Forts.)

B) att herrar *Antonssons* och *Lithanders* förevarande motioner måtte anses besvarade genom hvad utskottet under punkten A) hemställt.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af herr *Cavalli* mot vissa delar af utskottets motivering; och

af herr *Lithander*, som inom utskottet yrkat afslag på Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Punkten A).

Sedan *mom. 1:o)* föredragits, gaf herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Lithander*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Den nu föreliggande frågan har regeringen med en alldeles sär egen brådska pressat fram. På minimal tid har den passerat utskottet och nu ligger denna omfattande fråga som ett i många afseenden outredt hastverk, hvilket bland annat framgår af det redan utdömda förslaget till moderskapsförsäkring, till afgörande åtta dagar före riksdagens laga avslutningstid. Huru denna utredning har tillgått framgår tydligt af det svar, som kommerskollegium erhöll på sin förfrågan af Svenska arbetsgifvareföreningen. Den skrifver till kommerskollegium sålunda: »Förtroenderådet måste emellertid beklaga, att på grund af den kungl. remissen icke längre tid än något öfver en vecka kunnat tillmätas för afgifvande af yttrande i ärendet. Det är tydligt, att om i viktiga allmänna frågor infor drande af yttranden från de närmast intresserades sida är endast en formalitet, som för bevarande af skenet anses böra bibehållas, så är det likgiltigt, huru lång tid, som seses för utarbetande af ett dylikt yttrande. Men vill man verkligen från statsmakternas sida i förväg lära känna meningen hos dem, å hvilka de föreslagna åtgärderna närmast

Ang. anslug
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.

(Forts.)

komma att äga tillämpning, torde man också böra medgifva vederbörande nödig tid till att sätta sig in i frågan och utarbета sitt yttrande däri. Så har icke skett med detta ärende lika litet som beträffande det nyligen framlagda förslaget om införande af moderskapsförsäkring.» Denna brådska står i hjärt kontrast till hvad som hindrat regeringen att framlägga kungl. propositioner i frågor, som röra främjandet af näringslivet och tillgodoseendet af viktiga ekonomiska intressen. Så till exempel ha verkmästarna fått vänta på sina stipendier, därför att det behöfde utredas hvem som är verkmästare, något som hvilken fackman som helst kan konstatera. Vidare har en dyrbar tid gått förlorad genom ett obehörigt dröjsmål med elektrifiering af statsbanorna. Men dessa frågor ha icke så som de »sociala frågornas sammanförande i ett och samma departement» haft förmånen att stå på regeringspartiets politiska program.

För allmänheten, som i tidningarna läser om socialstyrelsens uppgifter, synes det, som om stora och viktiga spörsmål däri-genom gå sin lösning till mötes. Rubrikerna fångsla, och den stora mängden, som icke har tillfälle att tränga djupare in i frågan och granska dess innebörd, tror, att här bjudes något nytt, något som förut har blifvit försummadt. Till den spridning det kan få vill jag här vid detta tillfälle framhålla, att så icke är fallet. Man har här blott påsatt en ny etikett, som jag dock vill hoppas kammaren icke skall hålla så noga på, när den vet, att själfva det arbete, som socialstyrelsen skulle utföra, i alla fall blir nöjaktigt skött af kommerskollegium, och att det mycket väl kan fortsätta på det sättet i afvaktan på den grundliga och enhetliga utredning, som det är meningen att departementalkommittén skall åstadkomma. Jag vill också här alldeles särskildt starkt betona, att vi, som stå emot socialstyrelsens ordnande enligt Kungl. Maj:ts förslag, ingalunda äro motståndare till främjandet af de syften, som föreligga socialstyrelsen. Men vi se andra vägar att vinna målet. Vi se i näringslivets främjande den *primära* uppgiften. Det är icke blott den väg, på hvilken medel skaffas till socialstyrelsens behof, utan framför allt den väg, på hvilken i vida kretsar medel skaffas till egen god ekonomi, som blir en följd af ett gifvande inhemskt näringslif, och hvarigenom så många medborgare som möjligt ställas utanför de brister, som socialstyrelsens statistiska verksamhet endast har till uppgift att klarlägga och påvisa. Näringslivets främjande och höjande är det främsta medlet att minska de hjälpbehöfvandes antal och på samma sätt möjliggöra för statsmakterna att bättre än eljest tillgodose de kraf och behof, som visa sig förekomma.

När ingenting blir försummadt af det arbete, som skulle åligga socialstyrelsen, om det tills vidare som hittills skötes af kungl. kommerskollegium, så vill jag särskildt till de ledamöter,

som äro mest förtrogna med ekonomiska frågor, hemställa, om icke den rätta vägen är och om icke de viktigaste och första åtgärderna böra vara att bereda tillfälle till arbetsförtjänst inom landet — att vi alltså rikta hufvuduppmärksamheten på vår näringspolitik och för det ändamålet skaffa oss ett näringsdepartement samt undvika att göra halfmesyrer på vägen, som kunna bidraga till att undanskymma och fördröja hufvudmålet, hvars ernående i alla fall är hufvudvillkoret för, att socialstyrelsen skall kunna till fyllest fungera.

Utskottet säger i sitt betänkande på sidan 2: »Med den starka utveckling på samhällslifvets alla områden, som kännetecknat den senare tiden, och med de alltjämt ökade kraf denna utveckling ställer på staten, hafva nya och förändrade uppgifter för statsmakterna med allt större styrka framträdt.» För min del vill jag säga, att i dessa utskottets ord, synes det mig, påvisas i långt högre grad nödvändigheten af ett näringsdepartement än af en socialstyrelse. Ty om de sociala frågorna intaga en framskjuten plats, då är väl detta i ännu högre grad fallet med näringslifvet, som är underlaget för och på hvars beskaffenhet alla våra sociala frågor bero. Omsorgen härom tillhör ett näringsdepartement, som skall till det helas gagn utnyttja och omsätta i praktiken den kunskap, som vinnes af det statistiska material, som socialstyrelsen skulle skaffa, och som för öfrigt för närvarande anskaffas af icke mindre än cirka 50 personer eller halfva arbetsstyrkan i kommerskollegium. Vi försumma ingenting därvidlag genom att låta det fortgå som hittills och afvakta departementalkommitténs resultat. Utan att vi äga ett näringsdepartement, kunna vi icke till fyllest använda och utnyttja ens det statistiska material, som vi redan hafva.

Utskottet har framhållit som skäl för att nu skapa ett ordinarie ämbetsverk »arbetsuppgifternas snabba tillväxt, som kommit att verka tyngande och hindrande för verkets ursprungliga, högeligen viktiga verksamhet». När emellertid det är i stort sedt samma personer, som efter uppdelningen skola syssla, så som nu sker, just med det, som nu liksom då anses vara det viktigaste, så kan jag icke inse, att vi behöfva för ändamålet skapa ett nytt ämbetsverk. Dessa personer kunna ju fortfarande hålla på och syssla med dessa uppgifter fullt lika bra efteråt som nu.

Det förefaller mig dessutom synnerligen angeläget, att vi icke nu genom att uppdelna kommerskollegium på något sätt binda oss för framtiden. Ty när vi en gång vilja ordna ett näringsdepartement, så böra vi ha fullkomligt fria händer och icke vara bundna af något, som nu är afsikten att göra genom inrättande af socialstyrelsen och uppdelning af kommerskollegium, utan vi skola låta kommerskollegium fortfarande syssla med näringsstatistiska uppgifter samt ha fullt fria händer att ordna vårt näringsdepartement. Om ett blifvande näringsdepartement skall kunna motsvara handelns och indu-

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.*

(Forts.)

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

striens fordringar och verkligen blifva hvad i denna den kommersiella täffingens tid fordras, då får det ordnas helt annorlunda. Det får lof att finnas mera initiativ och det får ordnas efter helt andra grunder och drifvas med en helt annan fart, än hvad man kan befara blir följden, om man gör en om- eller tillbyggnad af nuvarande kommerskollegium. Beträffande en kraftig organisation och resultatet af en målmedveten näringspolitik kunna vi hämta rika erfarenheter från Tyskland. I hvarje fall synes det mig icke vara önskvärdt, att vi nu på förhand i något afseende binda vare sig departementalkommittén eller Riksdagen i dess blifvande beslut. Beträffande den viktiga ålderdomsförsäkringsfrågan och hur den skall stå till socialstyrelsen, är mycket outredt och oklart.

På grund af hvad jag nu anfört och äfven förut i motionen nr 304 och i min reservation till utskottsbetänkandet anfört samt vidare på grund af att hela denna fråga är bristfälligt utredd, delvis ensidigt, och i hvarje fall icke så, som dess viktiga uppgifter och syfte kräfva, anhåller jag, herr talman, att för bättre resultatets vinnande få yrka afslag på den kungl. propositionen.

Vidare yttrade:

Herr Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! År 1905 förelåg i denna kammare en motion, väckt af herr Ernst Beckman, i hvilken han hemställde, att för de s. k. sociala ärendenas behandling måtte inrättas ett särskildt statsdepartement. Motionen afstyrktes af konstitutionsutskottet, men mot dess afstyrkande utlåtande var afgifven en reservation af åtskilliga ledamöter i konstitutionsutskottet. Då ärendet förekom till afgörande i denna kammare, yttrade sig bland andra dåvarande generalpostdirektören och förutvarande civilministern von Krusenstjerna. Han sade då följande: »Äfven jag ber att få biträda herr Beckmans yrkande om bifall till reservationen, och jag gör det närmast på grund af den erfarenhet jag har från den tid, då jag inom ett statsdepartement sysslade med sociala frågor. Denna erfarenhet har nämligen öfvertygat mig om vikten utaf, att de sociala frågorna såvidt möjligt komma att sammanföras i en och samma hand. Den har också öfvertygat mig om den alltmör tilltagande vikten och betydelsen för samhällets hela utveckling, som den sociala frågan har.» »Visserligen», säger han sedan, »har nu frågan fallit genom Första kammarens beslut, men den innebär dock en framtidstanke, som icke kan, icke bör falla.»

Jag är för min del fullkomligt öfvertygad om, att Andra kammaren år 1912, den allmänna rösträttens Andra kammare, i fullt ut lika hög grad som 1905 års Andra kammare inser vikten och behovet af en planmässig och enhetlig behandling af de sociala frågorna. Jag skall fördenskull icke närmare utveckla

den stora betydelsen för samhällslifvet häraf, utan jag skall vid detta tillfälle inskränka mig till att söka något bemöta den föregående ärade talarens synpunkter. Men innan jag det gör, anhåller jag att gentemot den talarens påstående, att behandlingen af dessa spörsmål hade pressats fram i utskottet, få inlägga en alldeles bestämd gensaga. Den har icke pressats fram på något annat sätt i detta utskott, än hvad jag varit van vid att se vara fallet i andra utskott, där jag haft äran ha säte. Visserligen har det påståtts i en del af vårt lands press, att då herr Lithander väckte sin motion, så åstadkom denna fullkomlig panik i utskottet. Men jag har af den paniken icke skådat ett grand. Behandlingen i utskottet har burit prägel af intresse och vilja att söka komma till ett resultat, som skulle vara gagneligt för den viktiga fråga, hvarom det här handlar.

Den ärade reservanten betraktar föreliggande spörsmål såsom ägnadt att försvåra för att icke säga förhindra inrättandet af ett nytt statsdepartement för handel, industri och sjöfart. Från den utgångspunkten bygger han upp en bevisföring, som i och för sig hvarken kan anses vara bindande eller stark. Men om nu själfva utgångspunkten för hans argumentering är felaktig, då faller ju härmed också hela hans argumentering.

Motionärens och reservantens, den föregående ärade talarens, ståndpunkt är emellertid: status quo, till dess departemental-reformen föreligger i hela sin omfattning. Jag tillåter mig emellertid erinra, hurusom Riksdagen icke allenast begärt inrättande af ett nytt statsdepartement för handel, industri och sjöfart, utan ock begärt ett nytt departement för kommunikationerna; därjämte har Riksdagen begärt, att de sociala ärendena inom statsförvaltningen måtte tillförsäkras en enhetlig, planmässig och målmedveten handläggning. En förutsättning för inrättandet af de båda statsdepartementen var, att departementens antal dock icke finge bli flera än nio. För den önskade departemental-reformens utredning tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté. Denna kommitté har emellertid icke begränsat sitt arbete till spörsmålet om departementens antal och ärendenas fördelning mellan dem, utan äfven sökt att få fram reformer inom själfva regeringsmaskineriet. Kommitténs arbete är icke afslutadt ännu, och endast vissa principer för reformens genomförande ha hittills kommit till allmän kännedom. Kort tid förut tillsattes ock en kommitté med uppdrag att efter verkställd utredning inkomma med förslag rörande ändrad organisation af kommerskollegium och reglerande af löneförmånerna vid nämnda ämbetsverk. Såsom mål för denna kommitté angaf dåvarande chefen för civildepartementet, att »kommerskollegium skulle göras till det centrala organet för statens hela näringspolitik», såsom det heter i statsrådsprotokollet.

Vid dessa kommittéers tillsättande hade Kungl. Maj:t öppen

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)*

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

blick för att vissa beröringspunkter förefunnos emellan kommittéernas uppgifter, och kommitterade funno också själfva ganska snart, att samarbete på vissa punkter var oundgängligen af nöden. En sådan punkt var frågan om de sociala ärendenas frånskiljande från kommerskollegium, för att kommerskollegium skulle kunna såsom centralt ämbetsverk blifva ett lifskraftigt organ för landets näringslif. Efter gemensamma öfverläggningar enade sig nu de båda kommittéerna om det förslag, som nu utgör grundvalen för Kungl. Maj:ts proposition, om hvilken föreliggande utskottsbetänkande handlar och på hvilken reservanten har yrkat afslag. Har då manne kommerskollegiumkommittén icke visat tillräcklig omsorg om landets näringar? Hade Kungl. Maj:t vid valet af kommitterade icke dragit försorg om att dugande och för landets näringslif intresserade män fått säte i kommittén? Ja, mina herrar, jag beder Eder döma härom själfva. Jag skall allenast uppräknä namnen på ledamöterna i kommittén: chefen för kommerskollegium generaldirektör Lagerheim, vidare från detta ämbetsverk kommerserådet Friberg och byråchefen Elmquist; dessutom var näringslifvet representeradt af konsul Johan Ekman från Göteborg, som bekant en af landets större exportköpmän, sågverksföreningens dåvarande ombudsman justitierådet Hellner, skeppsredaren och kvarnrörelsedirektören Malmros i Trelleborg, ordföranden i Sveriges handtverksförening vice konsuln och verkstadsägaren Ljunggren i Kristianstad och disponenten för ett af vårt lands allra största järnverk, nämligen Fagersta, Axel Wahlberg.

Den ärade talaren sade, att behandlingen var ensidig. Ja, har det varit någon ensidighet, kanske man kan säga, att det varit så, att det varit industriidkarna och näringslifvets representanter, som varit representerade i kommittén på sådant sätt, att de haft absolut öfvervikt, under det att det för arbetarna icke fanns en enda representant. Det är väl ingen i denna kammare, som vill göra gällande, att nyss nämnda hvar på sitt håll dugande och insiktsfulla personer icke äro varmt intresserade för utvecklingen af landets näringslif. Men till hvilket resultat kommo dessa kommitterade? Jo, de kommo till det resultatet, att de *enhälligt* förordade, att en uppdelning af kommerskollegiets nuvarande uppgifter måtte ske, kanhända *framförallt i näringarnas intresse*, och detta *öfven om departementalreformen icke komme till utförande* och kommerskollegium sålunda äfven för framtiden komme att bibehållas såsom ett fristående centralt ämbetsverk. Sveriges handtverksförenings verkställande utskott uttalar sin anslutning till förslaget under markerande af att det bör *snarast möjligt realiseras*, och Svenska arbetsgifvareföreningens förtroenderåd, från hvars uttalande den föregående ärade talaren anförde något, säger, att *ärendenas handläggning skulle vinna på den ifrågasatta förändringen*.

Det vill då, verkligen förefalla, som om det resultat, hvar till de nyss uppräknade målsmännen för näringslivet efter omsorgsfull och noggrann pröfning enhälligt kommit, borde väga åtskilligt tyngre än motionärens i reservationen utvecklade synpunkter. De synpunkter, som motionären utvecklat i reservationen, vederlägga sig till och med i väsentlig del själfva. Sålunda vill motionären och reservanten å sidan 16 i betänkandet visa obehöfligheten af att nu uppdelas kommerskollegium i två ämbetsverk därmed, att socialstyrelsen skulle komma att bestå af så godt som oförändradt *samma personal som förut*, under det att han sedermera å nästföljande sida talar om inrättandet af socialstyrelsen i verkligheten till hufvudsaklig del endast innebar skapandet af *nya* ämbeten. Sök att förena de båda motsatserna, mina herrar! Jag kan det åtminstone inte.

Ang. analog till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden.

(Forts.)

Vidare säger reservanten, som uppenbarligen hyser mycket ringa aktning för kommerskollegium såsom ämbetsverk: »Kommerskollegium har varit ett ämbetsverk, som inom sig haft mången dugande enskild kraft och många förtjänstfulla arbeten äro utförda, men som helhet har det icke motsvarat näringslivets kraf och dess »raison d'être» har på senare tider till hufvudsaklig del uppehållits genom sysslande med ärenden, som icke tillhört dess egentliga verksamhet.» Citatet är något oklart, men jag antager, att reservanten menar, att ämbetets socialpolitiska afdelning visat sig vara hinderlig för dess näringspolitiska afdelning. Men förhåller det sig så, bör väl följderna här af i all rimlighets namn blifva, att man bör skära bort den socialpolitiska afdelningen, på det att den näringspolitiska må kunna i hela sin kraft göra sig gällande. Så vill det synas mig. Det är den enda följdriktiga slutledningen, man kan komma till, men reservanten tager saken från en annan sida och menar, att när kommerskollegium och dess tjänstemän äro så intresserade af de sociala ärendena, att, såsom han ordagrant säger, »dessa ärenden kommit att såsom arbetsuppgift blifva hufvudsak och hufvuduppgiften bisak, må det gärna förbli som det är, intill dess den stora departementalreformen är genomförd». Kommerskollegium har velat hafva de sociala ärendena tidigare, och då kan det också få ha dem. Att näringarna härigenom blifva lidande, betyder föga. Kommerskollegium skall straffas, för att det varit något för vidlyftigt enligt reservanternas mening, och för det straffets utkrävande må andra intressen, de näringspolitiska såväl som de sociala, stå tillbaka. Tanken är sannerligen icke högsinnad. Den vittnar något om de synpunkter, som jag i min gröna ungdom fann, att skolgossar kunde göra gällande mot hvarandra i skolan, men tyder föga på intresse för statslivets ändamålsenliga organisation och utveckling.

Reservanten anser dessutom, att, sedan socialstyrelsen utbrutits från kommerskollegium, hvad som därefter återstår af

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)*

detta ämbetsverk ej utan vidare är ägnadt att fylla de kraf, som näringslivet uppställer på det centrala organet för dess intressen. I detta afseende gillar jag reservantens mening helt och fullt, men jag må fråga: hvem är det, som har haft den tanken, att kommerskollegium skall stå kvar precis sådant det nu är? Icke har Kungl. Maj:ts nuvarande regering den uppfattningen, och icke heller har Kungl. Maj:ts förutvarande regering haft denna uppfattning. Ser då icke den ärade reservanten, att reformeringen af kommerskollegium är i full gång i och med en socialstyrelsens inrättande och i och med de sociala ärendenas utbrytande från kommerskollegium? Har det vidare alldeles undgått hans uppmärksamhet, att innevarande års Riksdag å kommerskollegii stat uppfört en hel ny byrå för näringsstatistiken? Utredningen härom omfattar närmare 40 sidor i sjunde hufvudtiteln, hvadan det förefaller, som om det icke borde alldeles hafva undgått den ärade reservantens uppmärksamhet.

Så komma vi till frågan om handelsdepartementet. Detta skall enligt reservantens mening pressas fram på den vägen, att man skall göra det så olidligt som möjligt för kommerskollegium, och på det sättet skola vi pressa oss till ett handelsdepartement. Nej, mina herrar, det behöfva vi icke göra, ty redan innan jag tog säte i denna kammare för sex år sedan, stod det på det liberala partiets program såsom en mycket framträdande punkt: inrättande af ett särskildt departement för handel, industri och sjöfart. Detta är sålunda en mycket framträdande punkt just på det liberala partiets program, hvarför man icke behöfver genom några tvångsåtgärder pressa sig till inrättande af ett dylikt departement. Att hvad som af utskottet föreslås skulle på något sätt och i ringaste mån föregripa departementalreformen, det vågar jag trotsa, att någon kan bevisa. De mest betryggande garantier äro enligt min mening träffade, och för öfrigt hoppas jag, att vi under innevarande riksdagsperiod skola få besluta om ett dylikt handelsdepartement. Jag vill dock erinra om att vare sig de härför erforderliga grundlagsändringarna hade kunnat beslutas i år eller komma att beslutas år 1914, måste det blifva 1915 års Riksdag, som slutgiltigt bestämmer om denna sak. Det kan väl då icke vara något skäl att dröja med att i dag göra, hvad vi kunna göra i dag för att främja såväl näringarna som socialpolitiken.

Då den ärade reservanten synes hysa den uppfattningen, att näringspolitiska ärenden och socialpolitiska ärenden böra möjligen höra tillsammans, så kan jag icke underlåta att anföra ett uttalande, som hölls i Första kammaren år 1907, då detta spörsmål var uppe där. Det yttrades då af en framstående representant i Första kammaren: »Om man kan våga hoppas, att det stora behofvet af ett särskildt statsdepartement för handel, industri och sjöfart snart skall blifva fylldt, må man ock lifligt hoppas,

att detsamma från första början och allt framgent måtte anföras åt män, hvilka äro väl skickade att handhafva de stora uppgifter, som ett sådant departement kommer att få sig förelagd. Och för att vara väl skickad att sköta ett departement för handel, industri och sjöfart fordras att äga fullständig insikt på samt praktisk blick för detta verksamhetsområde. Denna uppgift är nämligen så stor och så maktpåliggande, att den torde kräva en departementschefs odelade uppmärksamhet. Om, såsom det blifvit af utskottet föreslaget, denna uppgift skulle sammankopplas med en annan stor uppgift, nämligen de sociala ärendenas skötande, fruktar jag, att man i båda afseendena icke skulle komma längre än till halfmesyrer. Man må således med skäl påyrka, att ett blifvande departement för handel, industri och sjöfart måtte blifva fullkomligt skildt ifrån hvad utskottet här antyder såsom lämpligt, nämligen det samtida handhafvandet af de sociala ärendena.» Detta anförande hölls af grosshandlaren P. E. Lithander från Göteborg. Hans son synes således hafva en annan åsikt, enligt hvad vi här i dag hört.

Ja, det förhåller sig just på det sättet, att kommerskollegium bör vara ett ämbetsverk för näringarna, och det bör det vara, äfven om vi icke i detta nu kunna inrätta ett departement för handel, industri och sjöfart. Om vi, när detta departement kommer till stånd, skola flytta in kommerskollegium i departementet, blir en sak, som vi då få pröfva.

Till sist må det nu tillåtas mig att anföra något af hvad en varmhjärtad Förstakammarledamot vid samma tillfälle yttrade med afseende på de sociala ärendenas betydelse inom samhällslifvet. Det var den varmhjärtade lektor Säve från Karlstad, som yttrade: »För hvart år som gått har den sociala frågan fått en allt större betydelse, och det tarvas nog icke någon större siareförmåga för att kunna förutspå, att den snart nog kommer att tränga sig fram främst på den politiska dagordningen, gifvetvis åtminstone då, när vi få den allmänna rösträtten införd. Hvarje århundrade har sina stora hufvudfrågor; jag bedrager mig nog icke, då jag uttalar såsom min öfvertygelse, att det tjugonde århundradet skall särskildt på sin anpart få att lösa de stora sociala frågorna.

Nu vet jag väl, att statsmakterna omöjligt skola blifva i stånd att fullständigt lösa alla de mångartade problem, som innefattas i den s. k. arbetarefrågan. Det fordras härför hvad som Leo XIII i sin berömda encyklika, hvori han framställde hufvudragen af sitt socialpolitiska system, framhöll såsom det väsentligaste, att ett kristligt sinnelag och en sant kristlig åskådning måtte genomtränga folkets alla klasser; eller hvad som en yngre svensk statsman en gång antydde, då han sade, att de sociala frågorna nog icke komma att lösas, förrän arbetsgifvare och arbetstagare vid uppgörande af sina mellanhafvanden behagade

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)*

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

erinra sig mästarens ord: 'allt hvad I viljen, att människorna skola göra Eder, det gören I ock dem.' Men hvad statsmakterna kunna göra, det bör ock ske, och hvad som kan göras är, att man genom att sammanföra de sociala regeringsärendena under om möjligt ett departement möjliggör för regeringen att bättre än hittills kunna öferskåda och följa de sociala rörelserna, med iakttagande af deras naturliga samband med hvarandra och med den allmänna ekonomiska utvecklingen, samt att, om så behöfves, själf initiativkraftigt gripa in för att leda dem på riktiga vägar.»

Jag är fullt förvissad om, att den allmänna rösträttens Andra kammare i dag icke skall underkänna riktigheten af den tanke, hvilken bar upp det anförande, som jag nyss citerade och som kom från en konservativ mans hjärta.

Jag anhåller, herr talman, om kammarens bifall till utskottets föreliggande utlåtande.

Herr Röing: Herr talman, mina herrar! Sedan jag begärde ordet, har den siste talaren i mångt och mycket sagt, hvad jag ämnade yttra, och delar jag helt och fullt de synpunkter, som han i sitt anförande framhöll.

Då nu herr Lithander såväl i sin motion som i sin reservation har sett frågan om inrättande af en socialstyrelse hufvudsakligast ur näringslifvets synpunkt, må det tillåtas mig såsom näringsidkare, och då jag har åsikter diametralt motsatta hans, att något belysa saken från min synpunkt.

Herr Lithander framhåller i sin motion, att man först och främst bör se till att få ett departement för handel, industri och näringar, och att, först sedan man erhållit detta, man bör vara med om inrättandet af en socialstyrelse; och detta desto mera, säger han, som inrättandet af en socialstyrelse torde minska utsikten till en snar lösning af näringarnas viktiga departementsfråga. Ja, vore det möjligt för regeringen och Riksdagen att vid årets riksdag inrätta ett handelsdepartement, ja, då skulle jag i likhet med herr Lithander lifligt beklaga, om icke denna fråga löstes samtidigt med frågan om inrättandet af en socialstyrelse. Men därtill kräfves, såsom den siste ärade talaren framhöll, en grundlagsändring, som icke kan genomföras förrän år 1915. Det är i sanning hvarken Riksdagens eller den nuvarande regeringens fel, att vi icke redan hafva ett handelsdepartement eller att vi icke i år kunna genomföra den slutgiltiga lösning, en grundlagsändring, som möjliggör inrättandet af detta departement. Riksdagen ingick nämligen redan år 1905 till Kungl. Maj:t med en skrifvelse, däri Riksdagen anhöll om förslag till inrättande af ett departement för handel, industri och sjöfart. Och i denna skrifvelse framhöll Riksdagen speciellt som sin åsikt, att det vore högst önskligt, att detta departement inrättades *under*

den allra närmaste tiden. Man väntade också allmänt bland näringsidkarne, att under påföljande treårsperiod en kungl. proposition i ämnet skulle föreligga. Men 1907 års riksdag gick och 1908 års riksdag likaså utan att den kungl. propositionen framkom. Detta föranledde herr P. E. Lithander i Första kammaren att rikta till den dåvarande statsministern en interpellation med förfrågan, om icke Riksdagen hade att vänta en proposition i ämnet. Statsministern framhöll i sitt svar, som herr Lithander i sin motion påpekar, att regeringen ansåg, att frågan om regeringsrättens införande först borde afgöras, innan frågan om inrättande af ett handelsdepartement företogs till afgörande i riksdagen.

Ang. anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden.
(Forts.)

Man väntade sedermera, att åtminstone under den kommande perioden 1909–1911 en kungl. proposition skulle föreligga i ärendet, så att vid 1912 års riksdag frågan till sist skulle kunna afgöras. Men äfven denna treårsperiod gick, utan att propositionen inkom. Och anledningen därtill var, att dåvarande regeringen ansåg, att departementalkommitténs arbete borde vara avslutadt, innan frågan skulle föranleda en kungl. proposition i ämnet.

Detta är den korta historiken öfver huru frågan om inrättandet af ett handelsdepartement behandlats under de sista åren.

Jag kan icke på något sätt tänka mig möjligheten af att, för den händelse Riksdagen i dag, såsom jag lifligt hoppas, godkänner utskottets förslag, detta på minsta sätt, som herr Lithander tror, skall minska utsikterna till en snar lösning af näringsgarnas viktiga departementsfråga.

Herr Nilson i Örebro har framhållit, att just vänstern har på sitt program detta spörsmål, och jag är öfvertygad om, att den nuvarande regeringen kommer att under innevarande treårsperiod framlägga förslag om inrättandet af ett handelsdepartement, hvarigenom det blir möjligt få frågan slutligen löst vid 1915 års riksdag.

Nå, skulle det, mina herrar, på något sätt skada näringslifvet, om Riksdagen bifölle utskottets hemställan? Såvidt jag kan finna, är detta så långt ifrån fallet, att det i stället torde i hög grad komma att främja näringslifvets intressen. Ty om kommerskollegii arbetsbördas lättas och de sociala frågornas behandling flyttas från kommerskollegium till socialstyrelsen, så kunde kommerskollegium därigenom ägna sin uppmärksamhet i ännu större utsträckning åt näringsgarnas önskemål än förut, och detta kan endast vara till gagn för våra näringar.

Då jag nu har ordet, må det, herr talman, till sist tillåtas mig att inlägga en gensaga mot den betygssättning, som herr Lithander i sin reservation tillåtit sig sätta öfver kommerskollegii arbete. Herr Lithander yttrar sig i sin reservation på sidan 18 om kommerskollegium på följande sätt: »Industriens och han-

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.

delns män ha — så fortsättes med kursiverad stil — *icke under någon period* i kommerskollegium funnit det initiativ, den lifaktighet, den förståelse för och kontakt med näringslivet, som med rätta kunnat ställas på ett dess organ inom statsförvaltningen».

(Forts.)

Det är hårda ord, mina herrar, från den ärade reservantens sida. Reservanten måste stå helt och fullt främmande för den insats till näringarnas befrämjande, som kommerskollegium gjort under många år. Vi näringsidkare hafva numera handelskamrar å flera platser inom landet, och jag har, alltsedan denna institution kom till stånd för 7 å 8 år sedan, varit ledamot af Göteborgs handelskammare. Jag kan vitsorda, att denna handelskammare liksom rikets öfriga handelskammare stå i den liffigaste kontakt just med kommerskollegium och att kommerskollegium i sitt samarbete med dessa handelskammare visat stor förståelse för näringslivets kraf.

Jag har, herr talman, icke velat, att denna passus i herr Lithanders reservation skulle stå oemotsagd i Riksdagens protokoll.

Jag ber till sist få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Då jag är intresserad af vårt näringslifs frihet och förkofran, så har jag också velat göra ett uttalande i den frågan. Vi torde väl alla i denna kammare vara ense om, att enhvar af oss vill i hvad på honom ankommer bidra till framgång åt de sociala spörsmålen för att i någon mån lindra bördorna för alla dem, som arbeta inom vårt näringslif, och för hvilka till största delen det sociala ämbetsverket är afsedt. Så långt tror jag att vi kunna komma öfverens. Och jag tror också, att i herr Lithanders varmhjärtade anförande låg ett uttryck för denna åsikt, som helt säkert delas af kammaren i allmänhet.

Men när det gäller sättet att föra fram dessa spörsmål, så torde våra meningar gå i sär. Vi, som i så många år längtat efter ett handelsdepartement, vi, som ropat på detsamma tidt och ofta, vi känna oss tillbakasatta, vi kunna icke fatta, att man, när man tillsatt departementalkommitterade, som ju äfven skulle ha att behandla detta ärende, då vill lösrycka den del, som afser de sociala spörsmålen, ifrån den del, som innefattar organisationen af ett departement för handel, industri och sjöfart m. m. Då så här skett, må det tillåtas äfven mig att göra ett uttalande. Visserligen kan jag icke så talangfullt som föregående talare framföra hvad jag skulle vilja säga, och tyvärr förstår jag, att en skicklig dialektiker kan med vackra ord slå ihjäl hvilket förslag som helst; jag kan icke mäta mig med honom i det afseendet. Jag vill dock af ärlig öfvertygelse säga, att jag fruktar detta ämbetsverk, som nu tyckes skola få sin

tillblifvelse. Jag fruktar alla sådana nya företag, om hvilka jag icke vet, hvarthän de skola leda. Jag har endast en känsla af, att detta ämbetsverk skall lefva på näringslifvet, om det är möjligt att kunna belasta näringslifvet starkare, än som redan sker. För min del anser jag, att det skulle ha varit den bästa vägen, om man genom uppmuntran af det nationella arbetet, genom ett departement för näringslifvet och genom att skaffa utkomstmöjligheter i högre grad, än som nu sker, först kunnat lösa denna fråga och sedan den sociala. Jag upprepar om igen, att ingen af oss här torde vara emot åstadkommandet af ett sådant ämbetsverk, som här är föreslaget.

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)*

Dock har jag utom dessa betänkligheter äfven en annan, och det är frågan om själfva organisationen utaf detta ämbetsverk. Jag kan icke neka till, att det synes mig, som om det samma vore tillkommet i alltför stor hast. Jag är öfvertygad, att om regeringen hade gjort sig mindre brådska och låtit den sociala frågan åtminstone icke lösas före den näringspolitiska eller låtit bägge frågorna i sammanhang behandlas af Riksdagen, hade man kunnat få fram ett förslag, som med nöje skulle kunnat accepteras, framför allt af näringslifvets idkare. Då så icke skett, har man naturligtvis icke kunnat tillbakahålla den kritik, som osökt erbjuder sig.

För mig åtminstone står det alldeles klart, att man här hopat en mångfald af ärenden, om hvilka man knappast vet, hur den formella behandlingen af dem kommer att gestalta sig i detta ämbetsverk. Det har, såsom herrarna sett, föreslagits icke mindre än fyra byråer, fastän utskottet ansett sig böra knappa in en af dem och sätta antalet till tre. Jag skall nu icke trötta kammaren med att uppräknat alla de ärenden, som blifvit hänskjutna till detta ämbetsverk, ty blott härtill kräfves en lång stund, men hos många af kammarens medlemmar existerar den uppfattningen, att det skulle delvis blifva ett statistiskt ämbetsverk. Det är visst icke fallet, det är ett ämbetsverk, som får ofantligt många uppgifter. I vissa afseenden blifva dessa statistiska, i andra administrativa och vidare äfven initiativtagande och representativa, och slutligen i en del andra afseenden tillerkännes ämbetsverket samarbete med öfriga centrala verk. Mina herrar, jag försäkrar, att med den kollosala omfattning, som detta ämbetsverk får, blir det, som nu sagts, en polyp, som kommer att gripa in i alla öfriga ämbetsverk i vårt land och framför allt i näringslifvet. Redan nu, det tillåter jag mig säga, ställer kommerskollegium mycket stora anspråk på näringslifvet i afseende å de ständiga uppgifter, som erfordras, men jag vill säga, att när det nya institutet kommer till stånd, blifva de kraf, som då ställas icke blott på näringslifvet, utan äfven på en hel del ämbetsverk, så betydelsefulla, att jag är öfvertygad om, att den dag kommer, då man skall säga sig själf,

Ang. ansåg
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

att man hade gjort klokt, om man begränsat detta verket inom vissa rimliga och måttliga proportioner och icke släppt det löst på sätt, som nu skett. Dessutom kunna vi icke dölja för oss, att detta verk äfven blir ett politiskt verk. Det skall inrangeras under ett reorganiseradt civildepartement, och jag är alldeles öfvertygad om, att dess verksamhet äfven blir beroende på den politik, som där kommer att föras, och när det sedan sträcker ut sina tentakler till alla våra öfriga ämbetsverk, har jag klart för mig, att det ingalunda blir med glada känslor man i allmänhet inom ämbetsmannakretsarna i vårt land mottager denna sin nya granne.

Herr Nilson i Örebro uttalade den förhoppningen, att den allmänna rösträttens Andra kammare skulle inse vikten af en anslutning till utskottets förslag. Jag är öfvertygad, att de af herrarna här, som icke ha lust att för närvarande vara med om en sådan anslutning, helt säkert känna vikten i långt högre grad och just därför anse sig vara bundna till en viss försiktighet och kanske icke våga gå så långt, som regeringen och utskottet för närvarande ha gjort.

Jag har icke mycket mer att tillägga i detta ärende. Jag vill blott upppepa, mina herrar, att, då I nu gån att afgöra denna fråga, tänka på, att det vore kanske skäl i, att man först stärkte näringarna och gåfve dem, hvad de så länge ha ropat på, och först sedan detta vore gjordt toge upp frågan om plats åt verket, socialstyrelsen. Dock torde det krävas betydligt fastare former i alla möjliga afseenden, så att icke på kammarens bord kommer fram ett förslag, som är så fruktansvärdt svagt affattadt med afseende på formerna för dess verksamhet och dess organisation, att man icke vet, hvar det slutar, hvar gränsen för dess arbetsområde är dragen. Man vet ju icke heller, hur stor del det ämnar ta för sig af öfriga uppgifter, som finnas för andra statens ämbetsverk.

Efter detta anförande anser jag mig, herr talman, icke kunna vara med om en anslutning till utskottets förslag, utan tillåter mig att hemställa om bifall till herr Lithanders reservation.

Herr Lithander: Herr talman, mina herrar! Utskottets ärade vice ordförande yttrade här, att jag i mitt förra anförande skulle ha sagt, att denna fråga blifvit pressad fram i utskottet. Jag ber att få konstatera, att mina ord icke föllo sig så. Jag framhöll, att regeringen har med en alldeles säregen brådska pressat fram denna fråga, och det lär väl ingen kunna förneka. Hvad utskottet beträffar, yttrade jag, att denna fråga passerat utskottet på minimal tid, och det lär väl icke heller någon kunna förneka.

Vidare nämnde den ärade vice ordföranden något om att det sagts, att panik skulle ha uppstått i utskottet, när min af-

slagsyrkande motion kom fram. För min del har jag icke kunnat förmärka något i den vägen, och det är första gången jag hör det ordet fällas i detta sammanhang.

Att man inom utskottet fattat så godt som preliminära beslut, innan min motion kom fram till utskottets ledamöter, är ju äfven det ett bevis för riktigheten af mitt yttrande om, att frågan passerat utskottet på minimal tid.

Vidare framhöll den ärade vice ordföranden, att min utgångspunkt vore felaktig. Ja, min utgångspunkt härvidlag är den, att vi böra ordna så, att tillräckliga medel anskaffas, innan vi sörja för användandet af dessa medel. Huruvida denna min utgångspunkt är riktig eller ej, vill jag icke tvista med den ärade talaren om. Eftersom han emellertid här framkastat detta tal om utgångspunkt, vill jag påvisa, att en af utgångspunkterna för hela den föreliggande propositionen är den öfverbelastning, som man föreburet skola förefinnas inom kommerskollegium. Såsom bevis för denna öfverbelastning har det framhållits, att antalet af de under sistlidet år inom kommerskollegii arbetsstatistiska afdelning afgjorda ärendena utgjorde sammanlagdt icke mindre än 27,000. Af dessa, säges det vidare, voro 513 större ärenden, och det är egentligen dessa, synes det mig, som äro de enda, hvilka ha något verkligt intresse. Vidare är det 2,055 ärenden, hvilka betecknats såsom ordinära. Därtill inskränker sig det antal ärenden, hvartill man behöfver taga hänsyn, när det gäller att få en uppfattning om arbetets omfång. Den omständigheten att 25,000 öfriga ärenden, d. v. s. 90 procent af det hela, blifvit afgjorda af ämbetsverket, anser jag icke kunna läggas till grund såsom bevismaterial härvidlag, när man vet, att en mycket afsevärd del af dessa 25,000 ärenden äro sådana, där det blott och bart gällt antecknande af primära statistiska uppgifter. Jag menar, att den, som läser detta och icke är i tillfälle att närmare granska, huru saken förhåller sig, lätt kan få den uppfattningen, att det verkligen är en öfverväldigande arbetsbörd, som påhvilat ämbetsverket.

Det har här vidare framhållits kompetensen hos de personer, som setat i departementalkommittén. Ja, jag vill ingalunda bestrida, att icke dessa kommitterade äro mycket dugande män hvar och en på sitt område, men jag vill på samma gång framhålla, att de icke kunna anses utgöra ett fullödigt uttryck för industrien i denna fråga. Detta bevisas bäst däraf, att de uttalanden, som industriens män gjort, gått rakt stick i stäf mot dessa personers omdömen, och industrien har för öfrigt faktiskt icke blifvit tillfrågad i den grad, som denna viktiga fråga kräfter.

Beträffande herr Nilsons i Örebro yttrande, att jag här skulle ha uttalat en uppfattning, som vore motsatt den, man för flere år sedan hörde göras gällande i Första kammaren angående faran af att sammanföra de sociala frågorna och de näringspolitiska

Ang. anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden.
(Forts.)

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

frågorna, vill jag här endast konstatera, att jag hvarken i motionen eller reservationen eller i öfrigt någonsin uttalat såsom min önskan, att dessa frågor måtte sammanföras, utan hvad jag yrkat på är, att denna fråga skall *utredas i sin helhet* och att man icke skall lösrycka den del däraf, som afses med socialstyrelsen.

Det är med glädje, som jag konstaterar, att utskottets ärade vice ordförande, hvilken här fört regeringspartiets talan, fastslagit, att det förefinnes ett lifligt intresse för ett näringsdepartement; det är just inrättandet af ett sådant departement, som jag vid detta tillfälle velat framhålla såsom varande hufvudpunkten.

Hvad beträffar herr Röings yttrande om, att mina åsikter och hans äro så diametralt motsatta hvarandra, så torde detta nog bero därpå, att vår verksamhet på näringsområdet är så diametralt olika.

Vidare framhölls det, att mina ord angående kommerskollegium skulle ha varit hårda. Ja, jag medgifver, att det var hårda ord, men jag har gjort all hönör åt enskilda dugande tjänstemän inom verket, samtidigt som jag framhållit, att kommerskollegium som sådant icke har haft det initiativ, som man där velat finna, att det icke varit för den svenska industrien och det svenska näringslifvet hvad man med skäl kunnat fordra af deras representant inom statsförvaltningen. Hvarje ord, som jag sagt i den vägen, kan jag stå för, och jag vet, att det är många inom handels-, industriens och näringarnas områden, som instänna med mig därutinnan.

Jag ber, herr talman, att fortfarande få vidhålla mitt yrkande om afslag å den nu förevarande kungl. propositionen.

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få säga ett ord, äfven jag, till herr Lithander med anledning af det sätt, på hvilket han ansett det tillständigt att beteckna det arbete, som har utförts i utskottet. Äfven i hans ord, att det skulle ha skett på en minimal tid, måste enligt min uppfattning ligga en beskyllning mot utskottet, enkannerligen mot utskottets ordförande, landshöfding Lagerbring, att han icke skulle vid behandlingen af detta ärende ha medgifvit allt det utrymme för en saklig pröfning af frågan, som varit nödvändigt. Om herr Lithander icke förmått att sätta sig in i saken under den tid, som den diskuterats inom utskottet — det var tre eller fyra dagar — kan väl ingen i hela världen och icke heller utskottet hjälpa detta. Men nog var utskottet i öfrigt efter en långvarig principdebatt på det klara beträffande denna sak. Herr Lithander försöker nu göra en affär af, att utskottet faktiskt kommit till preliminärt beslut, innan herr Lithander väckte denna sin motion. Men, mina herrar, herr Lithander väckte denna motion, jag tror på motionstidens sista dag; dessutom, när det är så här

i slutet af Riksdagen och när man inom ett utskott kommit till det resultat, att man ser, att en proposition skall tillstyrkas, är det ingenting orimligt, att utskottet fattar preliminärt beslut, och särskildt i detta fall när utskottet visste, att herr Lithander skulle yrka afslag i sin motion, kunde utskottet fatta ett preliminärt beslut tillsvidare, då det ansåg sig kunna ingå på en saklig pröfning af frågan från utgångspunkten, att Kungl. Maj:ts proposition skulle i hufvudsak bifallas. Skall någon beklaga sig, vore det snarare utskottet, ty jag får verkligen säga, att herr Lithander kunde väl ha åstadkommit detta papper på kortare tid än fjorton dagar. Detta är min uppfattning angående hans resonemang om utskottet. Om herr Lithander än en gång vidhåller, att här skett något annat än hvad hvarje Riksdagens utskott måste göra vid slutet af Riksdagen, nämligen att forcera arbetet så långt som är förenligt med en noggrann och ingående pröfning, ber jag att ytterligare få svara på den saken.

Emellertid skall jag begagna tillfället att yttra några ord med anledning af den opposition från näringsidkarehåll, som här framkommit. Jag vet då icke, om jag skall ingå på ett bemötande af herr Sommelius. Han inledde sitt anförande med att säga, att han kände sig öfvertygad om, att han icke kunde anföra några vidare bevis, utan att han blott uttalade sin *tro*, och det är nu en gång så här i världen, att trossaker kan man icke diskutera. Det finnes människor, som, äfven om man predikar aldrig så mycket för dem, i alla fall tro, att haren idisslar. Huru mycket man här än säger och hvilka bevis man än framlägger, lär väl deras tro i detta afseende icke rubbas. Herr Sommelius försöker emellertid att i fortsättningen gifva ett omdöme om detta förslag — ty det var icke annat än omdömen, som han kom med. Han sade till en början, att han fruktade alla nya företag, angående hvilka han icke visste, hvart de kunde leda. Ja, det är klart, att en god konservativ ståndpunkt alltid går ut på, att man fruktar nytt, och följaktligen är det icke något underligt, att han här uttalar sin fruktan. Han förklarade vidare, att detta ämbetsverk skulle lefva på näringslifvet och det skulle vara liksom en polyp, som skulle växa in och förtränga näringslifvets intressen. Det skulle vidare bli ett politiskt ämbetsverk, yttrade han. Detta senare påstående visar egentligen, att herr Sommelius icke har klart för sig, hvad utskottet föreslår i den nu föreliggande frågan. Jag anser nu för min del, att detta omdöme hade varit fullt obefogadt, redan om utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag oförändradt, men nu har ju utskottet bemödat sig om att gifva detta ämbetsverk en så i alla afseenden själfständig ställning, som hvarje annat statens ämbetsverk har. Detta ämbetsverk, socialstyrelsen, blir icke mera beroende af Kungl. Maj:ts regering eller af vederbörande minister än hvilket annat centralt ämbetsverk som helst. Jag skulle vilja tillägga,

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.*
(Forts.)

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.*

(Forts.)

att om man för ut tankegången tillräckligt långt, skulle man kunna säga, att detta ämbetsverk får en större självständighet gentemot Kungl. Maj:ts regering än hvad åtskilliga af de gamla ämbetsverken ha. Det är åtskilliga af dessa gamla ämbetsverk, som ha afsättliga chefer, de äro så kallade förtroendemän och kunna afsättas när som helst af Kungl. Maj:ts regering, men detta ämbetsverk, hvarom nu är fråga, får en oafsättlig chef, hvilken följaktligen icke skall vara i den beroende ställning, som cheferna i vissa öfriga verk intaga. Här finnas nog politiserande ämbetsverk, herr Sommelius, och jag kanske får anledning att i dag peka på ett sådant ämbetsverk, som redan med sin nuvarande ställning mycket väl kan tillåta sig att drifva en fullkomligt organiserad propaganda gentemot Kungl. Maj:ts regering och af densamma framlagda förslag. Jag antager, att det är icke alldeles uteslutet, att till och med herr Sommelius har rönt påverkan af just den verksamhet, som bedrifvits af män från det ämbetsverk jag åsyftar, men jag skall nu icke ingå på den saken.

Jag skall nu försöka belysa den frågan, huruvida denna socialstyrelse kan lända till nytta för vårt näringslif eller icke. Här har från alla håll erkänts, och det var ju äfven själfva utgångspunkten i hvad herr Lithander här yttrade och hvad han äfven till sist framhöll, nämligen att kommerskollegium ej kunnat helt fylla sin uppgift såsom ett organ för näringspolitiken. Så föllo herr Lithanders ord, eller åtminstone var meningen sådan. Ja, mina herrar, hvarför har icke kommerskollegium kunnat fylla denna uppgift? Jo, detta beror för det första därpå, att kommerskollegium är ett kollegialt ämbetsverk och följaktligen arbetar med en utomordentligt tung apparat, och vidare därpå, att i detta ämbetsverk sammanförts en sådan ofantlig mängd af ärenden, att deras handläggning öfverstiger mänsklig förmåga; det måste verkligen öfverstiga ämbetsverkets förmåga att kunna med tillräcklig insikt och omsorgsfullhet handlägga alla dessa ärenden. Vi böra betänka, mina herrar, att från och med nyåret kommer kommerskollegii näringspolitiska afdelning att realiter bestå af fem byråer. Detta är nu hälften af kommerskollegium; den andra hälften skulle brytas ut och bilda socialstyrelsen. Nu säger väl ändå sunda förnuftet, att här föreligger en arbetsbörda, som är så ofantligt stor, att det icke ligger inom möjlighetens område, att ämbetsverket skall kunna fylla alla de uppgifter, som påläggas detsamma, åtminstone fylla dem på ett sådant sätt, som är önskligt ur näringslivets synpunkt. Herr Lithander sökte här bagatellisera hvad som anföres å sidan 3 i utskottsbetänkandet om det antal ärenden, som afgjorts inom den arbetsstatistiska afdelningen, och han sade, att öfver 25,000 af dessa ärenden varit mindre ärenden. Ja, låt vara att en del af dem icke äro stora, utan att det där kanske blott gällt t. ex. utskottsändandet af skrivelser eller dylikt, allt sådant tar dock sin tid.

Det är i alla fall 2,055 ordinära ärenden och 513 större ärenden som handlagts under året.

Vi skola komma ihåg, att vid sidan om själfva det näringspolitiska arbetet skola kommerskollegii chef och ledamöter sätta sig in i alla dessa tusenden olika ärenden, hvilka ju skola föredragas kollegialt, d. v. s. såväl chefen som kommerseråden måste ha studerat dem, om de skola kunna handläggas med någon omsikt. Det gränsar enligt min uppfattning till det omöjliga, att en människa skall kunna med omsikt handlägga och besluta i så många tusenden ordinära och så många större ärenden under ett år. Hela verket hotar att blifva en enda stor roterande papperskvarn, och den ledande uppgift inom näringsförvaltningen, som skulle tillkomma kommerskollegium, måste på det sättet blifva skjuten åt sidan för detta, om jag så får kalla det, rena grofarbete att siita och handlägga en massa skrivelser och dylikt, som förekommer inom ämbetsverket. Jag för min del vågar alldeles bestämdt påstå, att jag i detta fall dömer med lika vänligt sinnelag mot näringarna som någonsin herr Lithander eller någon annan, som här står upp och söker göra sig till målsman särskildt för näringslivets intressen. Med hvad rätt uppträda för resten herrar Lithander och Sommelius såsom de där i denna fråga företrädesvis föra näringslivets talan? Efter den förberedande behandling, som denna fråga fått, hafven I ingen rätt att komma med det påståendet, att näringslivets män stå samlade bakom den uppfattning, som I själfva hylien. Det räcker här med att peka på dem, som suttit i utskottet och på hela den rad af framskjutna näringsidkare, som bildat kommittén. Jag kan nämna, att i utskottet hade Andra kammarens höger insatt en näringsidkare, hvilken, när han bestämde sin ståndpunkt till frågan, höll ett anförande, som enligt min uppfattning vittnade om bra mycket större och vidare syn och om mera verkligt praktiskt sinne för dessa spörsmål, än hvad fallet var med de anföranden, som herrar Lithander och Sommelius här kommit med. Näringslivets män stå visst icke allmänt bakom dem och deras uttalanden. Det skulle ju kunna vara så, att några grosshandlare äro rädda för denna sak, men arbetsgifvarne i allmänhet och flera af deras organisationer ha ställt sig bakom detta förslag. Framförallt har en grupp af näringsidkare, en grupp, som kanske herrar Lithander och Sommelius icke ha några känslor för, men som ändå här i Riksdagen bör få sina synpunkter framförda, nämligen den stora handtverkarekåren, stått såsom en man bakom det förslag, som här är framställt. Ordföranden i handtverksorganisationen, konsul Ljunggren, har senast i dagens nummer af Svenska Dagbladet skrifvit en uppsats i den föreliggande frågan, hvarur jag ber att få uppläsa några rader. Hvad han säger kan ju väga något litet vid sidan af hvad herr Lithander här sagt. Handtverksorganisationens ordförande skrifer sålunda

Ang. anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden.
(Forts.)

Ang. anslog
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden
(Forts.)

bland annat: »Det är själfallet, att med den nuvarande utvecklingens hastiga tempo det lätt kan hända, att förslag, som nu befinnas vara i full öfverensstämmelse med tidens kraf, kan i en framtid i flera hänseenden tarfva fullständigande. Skulle därför det goda få sättas undan för det bästa? Skulle det ha varit klokt, att låta frågan rörande organiserandet af socialförvaltningen ligga kvar hos kommittéerna, till dess de medhunnit att färdigställa hela det vidlyftiga förslaget rörande näringsförvaltningen? Förvisso icke. Med ett sådant arbetssätt skulle det också gifvetvis dröjt alltför länge med både det ena och det andra efterlängtrade organisationsförslaget, och man skulle med skäl kunna återropa ordspråket: »medan gräset växer, dör kon». Nej, då synes det vara bättre att gå tillväga, som man nu gjort. Nu må den i praktiken vunna erfarenheten rörande nödvändiga justeringar inom socialstyrelsen föranleda Kungl. Maj:ts vidare åtgärder, allt efter behof. Men så är det en ytterligare sak att beakta. Det har nämligen anförts, att det hade varit riktigast, att Riksdagen beredts tillfälle att pröfva departementalreformen i ett sammanhang, hvadan den skedda utbrytningen af socialstyrelsen vore att anse såsom ett föregripande af blifvande åtgärder. Gentemot detta kan det faktum anföras, att med organiserandet af den »interimistiska» socialstyrelsen blifva de båda kommittéerna i tillfälle att mera än annars koncentrera sig på andra föreliggande arbetsuppgifter och därmed tidigare blifva färdiga med uppdragen.» Han sammanfattar sitt omdöme i den föreliggande frågan i följande ord, med hvilka han motiverar, hvarför han skrifvit denna uppsats: »Hvarför detta inlägg i frågan om organiserandet af statens närings- och socialförvaltning blifvit gjordt, har sin orsak i det förhållandet, att talet om ett föregripande af det slutliga förslaget till organisation af vissa delar af statsförvaltningen lätt kan föranleda att äfven andra viktiga organisationsdetaljer än den ifrågasatta socialstyrelsen få anstå, och att sålunda bland annat uppfyllandet af handtverkarnas önskemål rörande vissa nödvändiga och gagneliga förvaltningsåtgärder tyvärr kunna komma att undanskjutas, för att kanske först afgöras i sammanhang med den stora departementalreformen, som ju, såsom ofvan nämnts, ej kan slutligen genomföras förr än tidigast vid 1915 års riksdag.»

Jag ber herrarna om ursäkt för, att jag tröttat med ett referat af detta, ty det är ju kanske icke roligt att höra en tidningsartikel uppläsa, hvilken man själf förut läst. Jag har emellertid velat anföra detta för att visa, att det icke är befogadt, då herrar Lithander och Sommelius vilja framställa sig som de enda representanter, som ha ögonen öppna för näringslifvets intressen. Det är så ofantligt många andra, som yttrat sig i denna fråga och som stå på helt andra linjer, och dessa inse, att först när man delat upp kommerskollegium så, att man tagit de sociala

ärendena för sig och förlagt dem till en särskild styrelse, först då blir det rum för att få en ordentlig handläggning inom kommerskollegium af näringslifvets intressen.

Jag skall nu sluta med att säga bara ett par ord om den ekonomiska sidan af denna sak. Herr Sommelius sade, att detta verk kommer att tynga näringslifvet. Jag skall be herr Sommelius närmare utveckla, hvad han menar därmed, men för att jag skall slippa att sedan stå upp efter honom för att bemöta honom, skall jag be att redan på förhand angifva, hur orimligt ett sådant påstående är. Nu i år beräknas, att kommerskollegii arbetsstatistiska afdelning i sin helhet drager en kostnad af 146,000 kronor. Enligt det föreliggande utskottsförslaget skulle socialstyrelsen i sin helhet under de närmaste åren komma att kosta 170,900 kronor om året, d. v. s. det blefve en ökning af 24,900 kronor. Men i verkligheten är det en ökning, som icke kommer på socialstyrelsens konto, utan som kommer oberoende af denna fråga, beroende på den nya arbetarskyddslagen. Denna kommer att kräfvä en särskild chefsmyndighet för yrkesinspektionen. Såsom den organisationen är tänkt och i hufvudsak bifallen i utskottsbetänkandet här, skulle den ensam kosta 25,100 kronor om året. Det är sålunda på det sättet, vill jag säga herr Sommelius, att om herr Sommelius lyckas få det därhän, att kommerskollegii arbetsstatistiska afdelning kostar 146,000 kronor om året, men herrarne om en tid skulle bifalla förslaget om arbetarskyddslag och således bli tvungna att inrätta en chefsmyndighet för yrkesinspektion, så få vi förvaltningskostnader för den till ett belopp af öfver 25,000 kronor, och detta vare sig den blir fristående eller lägges under kommerskollegium eller ingår i socialstyrelsen. Det kommer icke att utgå ett öre mera, om kammaren bifaller detta förslag, än om herrarne afslå detsamma och bibehålla kommerskollegium vid hvad det är och om någon tid inrätta en chefsmyndighet för yrkesinspektionen. Äfven de ekonomiska betänkligheterna äro sålunda ogrundade.

För öfrigt vill jag säga, att enligt det förslag om yrkesinspektionens omorganisation, som föreligger till behandling af första särskilda utskottet, det blir en höjning af närmare 100,000 kronor på en enda gång. Jag har icke hört, att herr Sommelius gjort någon invändning mot den kolossala ökning, som skulle ske för yrkesinspektionen, under det att han här talat om att socialstyrelsen skall lefva på näringslifvet, då det faktiskt icke skulle bli ett öres ökade utgifter för densamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Att säga, att herrar Lithander och Sommelius ha ådragit sig herr Rydén stora onåd för att de vågat opponera sig mot ifrågavarande för-

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)*

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

slag och utskottsbetänkande, det vore en skönmålning. I början af herr Rydéns anförande var det ett mullrande och blixtrande från talarstolen, så att det tycktes vara meningen att totalt förinta dessa båda herrar. Jag tror, att hvad den siste talaren sade skulle kunna sammanfattas i ungefär följande ordalag. — jag beklagar, att jag kanske icke kan lägga den starka tonvikt på ett par ord, som jag borde lägga. — Jag vill sålunda sammanfatta hvad han sade på följande sätt: Här har *jag* varit sakkunnig; regeringen har haft den goda smaken att utse *mig* till sakkunnig; här är *jag* inne i frågan; här är det riktigt hvad *jag* säger och tycker; den som tycker eller säger något annat är en ovanligt stor dumbom. Då jag finner, att efter hela detta oväder herrar Lithander och Sommelius fortfarande existera icke bara på jorden utan äfven i kammaren, vill jag ställa mig på deras sida, äfven om jag därigenom ådrager mig herr Rydéns allra största onåd.

Man har ibland en känsla af, att mycken och oförtjänt godhet kommer på oriktig plats. Det synes mig vara i högsta grad fallet i fråga om socialstyrelsen. Ett beskedligare och ytligare utskottsbetänkande från ett särskildt utskott tror jag, att man får leta efter. Att en del saker tagas summariskt i Riksdagens sista stund och inom tillfälliga utskott, det är man van vid, men att ändå ett utskott så pass litet försökt att tränga in i saken och öfva kritik, när det är ett särskildt utskott, som här skett, det synes mig ganska anmärkningsvärdt.

Först ber jag, innan jag ingår vidare i någon kritik, att få betona, att det förefaller mig vara alldeles klart, att det är ett behof af att s. k. sociala ärenden och regeringsärenden sammanföras mera än förut. Jag känner för egen del icke något tvifvel om, att detta är lämpligt. Jag skulle därför kunna instämma helt och fullt i ett och annat, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet i den vägen påpekat i propositionen om socialstyrelsen. Frågan synes mig därför icke vara den, *om* ett sådant sammanförande skall ske, utan endast *när* det skall ske och *hur* det skall ske. Men redan detta är en stor ändring i frågeställningen, så stor att jag åtminstone nödgas sluta med ett afslagsyrkande på det förslag som nu är framlagdt.

Först och främst är frågan den, hur detta ärende blifvit beredd. Har det nedlagts tillräckligt objektiv kritik på det en gång utarbetade förslaget? Kunna Riksdagen och dess ledamöter anse, att det finnes en garanti därvidlag? Ja, ser man på gången af det hela, ser det rätt imponerande ut. Här ha först departementalkommittéer och kommerskollegiikommittén kommit med ett gemensamt förslag, sedan har på civilministerns förslag Kungl. Maj:t öfverlämnat till honom att tillkalla en sakkunnig person, som jämte ett par medarbetare skulle öfverarbeta och granska detta förslag. Kommerskollegium har jämte andra

ämbetsverk afgifvit utlåtande, hvari kommerskollegium varmt tillstyrker förslaget. Och sedan har herr statsrådet uttalat sig i propositionen. Men uppfattningen af att det här varit en verkligt kritisk granskning minskas i någon mån, när man tänker sig mera in i, hur det gått till. Här torde det väl vara så, att den arbetsstatistiska afdelningens i kommerskollegium synnerligen duglige och energiske chef har till stor del utformat de båda kommittéernas förslag. När sedan Kungl. Maj:t uppdrog åt herr statsrådet och chefen för civildepartementet att tillkalla en person att öfverarbeta förslaget, var det samma energiske chef för den arbetsstatistiska afdelningen, som tillkallades. När sedan kommerskollegium skulle gifva utlåtande i saken, torde denne energiske chef för den arbetsstatistiska afdelningen hafva haft en god del i detta förordande utlåtande, och det torde icke vara för djärft att antaga, att äfven vid utarbetandet af Kungl. Maj:ts proposition denne energiske chef för den arbetsstatistiska afdelningen tillkallats och varit behjälplig. När det torde förhålla sig på detta sätt, har man svårt att tillmäta denna granskning af olika personer, tillkallade såsom sakkunnige eller på annat sätt, den vikt och betydelse, som man eljest skulle kunna tillmäta densamma. Vidare ha statistiska centralbyrån, försäkringsinspektionen och ålderdomsförsäkringskommittén hörts. Hvarför icke äfven fattigvårdskommittén hörts, det torde höra till en af dessa underligheter i svensk statsförvaltning, hvarpå det är svårt att finna något svar. Hvarför icke riksförsäkringsanstalten blifvit hörd, synes däremot tämligen genomskinligt. Man torde hafva väntat att få ett afstyrkande utlåtande; och det passade naturligtvis icke i stycket såsom det hela i fråga om beredningen blifvit lagdt. Riksförsäkringsanstalten var dock nog illasinnad att gå in till Konungen med ett utlåtande i ämnet, användande sig af den rätt, som hvarje enskild man och ämbetsverk har att gå till Konungen med framställningar. Och de herrar, som läst detta utlåtande, ha funnit, att det är ganska kritiskt mot hela förslaget för att använda ett lindrigt uttryck. Länsstyrelserna ha icke blifvit hörda, och de ha dock att handlägga en del ärenden som sedan skola komma att behandlas af socialstyrelsen. Men hvarför skulle också länsstyrelserna höras, när ett sådant hörande skulle ha omintetgjort förslagets framläggande för innevarande Riksdag, och när det tydligen varit en oerhörd brådska; allt har gått på fyra månader. Man måste dock undra, hvarför det varit så brådtom.

Här har framhållits, att en del af arbetsstatistiska afdelningens personal bör sättas på ordinarie stat och få löneförbättring. Detta tror jag är alldeles riktigt. Denna afdelning har nedlagt ett mycket stort arbete inom vår förvaltning och de, som arbeta där, böra vara förtjänta af att komma på ordinarie stat och få

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)*

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

sina löner förbättrade. Men det borde kunna ske utan att man upprättar ett nytt centralt ämbetsverk.

Sedan har det talats om, att kommerskollegium bör omorganiseras, och det är fullkomligt riktigt. Frågan är emellertid icke, om kommerskollegium skall omorganiseras, utan endast om det skall ske i samband med öfriga centrala förvaltningsreformer eller om det skall ske alldeles fristående. Här kan hastigheten i beredningen förklara, att man kommit med en del bisarrerier i det hela. Jag vill icke lägga större vikt vid detta utan endast taga med det såsom exempel. Här finner man i Kungl. Maj:ts proposition, att arbetsstatistiska afdelningens tjänstemän äro alldeles märkvärdiga människor. De äro »tjänstemän med national-ekonomisk, statsvetenskaplig, statistisk, historisk, matematisk (»försäkringsteknisk»), juridisk och ingenjörsteknisk utbildning». Jag antar, att herr statsrådet och chefen för civildepartementet och den person, som författat propositionen, icke mena, att hvarje enskild tjänsteman skall hafva denna utbildning, men det intryck, som man får, är i hvarje fall, att samtliga tjänstemännen äro så oerhördt väl kvalificerade för detta ämbetsverk.

En annan punkt, som kan förklaras af brådskan, är, att herr statsrådet uttalat sig på följande sätt: »Enligt min mening är detta förslags genomförande redan nu en viktig förutsättning för, att chefen för civildepartementet skall kunna på ett tillfredsställande sätt fylla de kraf, som ställas på honom såsom chef för de, om jag så får uttrycka mig, till ett sammanförda inrikes, kommunikations- och socialdepartementen». Nu är det rätt ledsam, att utskottet vidtagit några ändringar, som afskära den största och intimaste förbindelsen mellan den eventuellt blifvande socialstyrelsen och civildepartementet, så att det synes därför se rätt mörkt ut med herr statsrådets uppfattning, hur han skall gå i land med saken, äfven om socialstyrelsen skulle komma till stånd. Nu får man ju hoppas, att herr statsrådet underskattat sin egen förmåga, och det tror jag också, att han gjort. Hvad jag skulle vilja framhålla är endast, att det synes mig i öfverensstämmelse med utgångspunkten för hans uttalande om indragande under civildepartementet af nya ärenden, att det fått anstå till dess de viktiga ärendesgrupper kunnat afföras från civildepartementet, som därifrån en gång skola afföras. Ett blifvande förslag till departementalreform kommer att innebära, att kommunikationsväsendet öfverföres till ett särskildt nytt departement. Därmed skulle civilministerns och civildepartementets arbetsbörda minskas, och i sammanhang därmed vore det helt naturligt, att man till departementet öfverförde nya grupper af ärenden. Departementalkommittéerna och kommerskollegiumkommittén ha också gemensamt uttalat att det i sammanhang med kommunikationsfrågornas afförande från civildepartementet borde upprättas en socialstyrelse.

I betänkandet på sidan 151 står det särskildt: »Genom kommunikationsväsendets utbrytande ur civildepartementet, på sätt departementalkommitterade föreslå, och förläggande till ett särskildt kommunikationsdepartement, bör det blifva möjligt för civildepartementet att uti en särskild afdelning mottaga hela den sociala förvaltningsgruppens mångahanda och viktiga ärenden». Nu innebär ju den kungl. propositionen icke, att socialstyrelsen skulle blifva en afdelning inom departementet utan ett med departementet intimt samverkande centralt verk. Men skillnaden kan ju i detta fall icke blifva så afsevärd. Hufvudsaken är, att dessa kommitterade tänkt sig, att samtidigt med att kommunikationsärendena afföras från civildepartementet skulle flera sociala ärenden dithöras. Så har emellertid icke blifvit, utan nu skulle till civildepartementet, trots det att herr statsrådet klagat öfver den stora arbetsbördan, föras nya grupper af ärenden, under det att en del af departementets nuvarande ärenden skulle föras därifrån. Sedan har som anledning till, att en socialstyrelse redan nu skulle behöfva upprättas, anförts, såsom redan antydts, att kommerskollegium behöfde omorganiseras: det skulle vara svårt för chefen och kommerseråden att behandla ärendena från de två olika afdelningarna och det skulle lätt kunna uppstå slitningar mellan dessa afdelningar. Nog förefaller det mig emellertid, som om ett par års anstånd med denna ombildning skulle kunna försvaras, om detta påkräfdes af andra skäl, och det synes mig vara så oerhördt tydligt, att sådana andra skäl verkligen föreligga. Ser man på hvad socialstyrelsen skulle få att göra, så tror jag, att man icke kan dölja för sig, att omfånget för dess verksamhet är i närvarande stund synnerligen oklart. Det är knappast möjligt att uppdraga ens konturerna, och man får i många fall nöja sig med gissningar, huru det hela skall slå ut. Vi ha ju nu en hel del kommittéer, som arbeta; innan deras arbeten äro färdiga och deras arbeten framlämnade, vet man icke, huru mycket som skall gå till socialstyrelsen. En lagfaren ledamot skulle införlifvas med styrelsen, men om det vore meningen att, när alla dessa kommittéer slutfört sina arbeten, socialstyrelsen ensam med tillhjälp af denne lagfarne ledamot sedan skulle utarbета lagförslag och han kanske också skulle hjälpa till med andra förslag, då måste arbetsbördan växa honom öfver hufvudet, och då räcker det icke med *en* ledamot, utan då finge med socialstyrelsen nog införlifvas flera lagfarne män. Detta är bara eu punkt, som bevisar, att man bra litet kan överblicka, i hvad mån socialstyrelsen kan komma att svälla ut öfver hvad som nu angifves.

Ang. anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden.

(Forts.)

Ser man i den kungl. propositionen, hvad de olika byråerna skulle ha att göra, så finner man att där talas om bostadsfrågan; denna ligger under behandling af kommitterade. Man finner också arbetsaftalsfrågan; den frågan blir naturligtvis föremål

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.*
(Forts.)

för statsmakternas pröfning. Man finner socialförsäkringsärenden, den stora grupp, kanske den största af de grupper, som skulle hänföras till tredje byrån, utan att man gjort klart för sig, hvilka försäkringsärenden skulle anses för sociala. Det har af bland andra försäkringsinspektionen starkt betonats, att någon gräns mellan sociala ärenden och försäkringsärenden icke på något sätt uppdragits. Sedan har man allmänna fattigvårdsärenden, men de allmänna fattigvårdsfrågorna utredas för närvarande af en kommitté, och man vet icke alls, huru härmed kan komma att ställa sig. Nu kan det vara mycket möjligt, att när ålderdomspensioneringsförslaget framlägges det visar sig, att den personal, som kan behövas för att behandla dessa frågor, måhända kan bli ett par gånger så stor som hela socialstyrelsens personal. Man vet icke så noga, därest man nu skulle upprätta denna socialstyrelse, om det skall bli ett nytt centralt försäkringsverk, samarbetande med socialstyrelsen, eller om det skall bli ett verk med två afdelningar, med tillfälle till samma slitningar som nu inom kommerskollegium, eller om det skall bli ett nytt verk, så stort att socialstyrelsen rent af går upp däri och det hela går in som en afdelning i civildepartementet. Här är sålunda ett stort område, där man icke har den minsta verkliga kunskap om, hvilken omfattning socialstyrelsen skulle få. Det heter visserligen, att socialstyrelsen kan utvidgas med nya byråer och ny personal. Ja, naturligtvis kan den det. Det heter också, att sjukkaspersonalen i socialstyrelsen skulle, därest det visade sig nödvändigt, kunna bortflyttas till ett annat håll, där den bättre lämpade sig, och man måste ju erkänna, att statsmakterna kunna göra sådana omflyttningar. Det står i statsmakternas makt att ena riksdagen sammanslå alla möjliga verk och spränga sönder sammanslagningen nästa riksdag, att bilda en centralstyrelse i år och att två år därefter spränga den för att föra fram andra frågor, att om fyra år föra in — om socialstyrelsen då finnes — denna såsom en afdelning under civildepartementet. Allt detta kan naturligtvis statsmakterna göra. Det förefaller bara, att det vore oändligt opraktiskt att hålla på med sådana rena organisationsexperiment i en så viktig fråga som den föreliggande. Nog synes det vara mycket förnuftigare och bättre ur alla möjliga synpunkter, om man väntade, till dess ålderdomspensioneringskommittén, till dess fattigvårdskommittén, eventuellt den lilla bostadskommittén vore färdiga med sina förslag; då först kunde man öfverblicka hvad som fordras inom den centrala förvaltningen för dessa stora grenar, då kunde förslag om sammanförandet af sociala regeringsärenden baseras på en mycket fastare grund än för närvarande, då vet man hvad man skall hålla sig till. Det vet man absolut icke nu, utan nu gäller det ett steg i det okända.

Här har rätt länge talats om och anmärkts, att den före-

gående tiden skulle utmärkts af brist på planmässighet. Jag undrar om herrarne kunna anse, att upprättandet af en socialstyrelse med så lösliga konturer, som här är föreslaget, skulle kunna anses vara ett bevis på en verklig planmässighet. Jag anser detta så mycket mindre, som man icke har någon öfverblick öfver kostnaderna för socialstyrelsen. Det är nämligen en liten punkt i propositionen på sid. 162, där det heter:

Ang. anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden.
(Forts.)

»Uppmärksammas bör, att här icke upptagits kostnaderna för lokaler, skrifmaterialier och expenser, ved m. m., för tryckning, för rese- och traktamentsersättningar etc., enär socialstyrelsens kostnader af nu berörda slag, liksom öfriga till civildepartementet hörande ämbetsverks, torde böra bestridas af anslagen under sjetta hufvudtiteln för dessa ändamål.»

Sålunda finner man icke på något håll ett försök till sammanfattande kostnadsberäkningar rörande socialstyrelsen. Det är endast lönestaten som man här får reda på, allt det andra skulle komma som en gåfva till Riksdagen och statsrevisionen. och man får då se huru stora merkostnaderna blifva utöfver den lönestat, som framlagts. När man då har tämligen klart för sig, att centralstyrelsen, äfven om ett eller annat ärende kan föras bort, kommer att växa, när kommittéerna blifva färdiga med sina arbeten, då synes det mig, att intrycket af konturlöshet och ytlighet i behandlingssättet af förslaget framträder ännu bjärtare och ännu starkare.

Under hänvisning till hvad jag här framhållit anhåller jag, herr talman, att få förena mig i herr Lithanders yrkande på afslag.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Jag skall här söka att bemöta några af de erinringar, som gjorts mot det föreliggande förslaget, i den mån sådana erinringar icke förut bemötts.

Den föregående ärade talaren syntes fästa särskild vikt på, att han icke kunnat få klart för sig det föreslagna verkets hufvudsakliga verksamhet, att man därvid, som han sade, endast hade att hålla sig till gissningar, och således icke heller kunde veta, huru detta verk i framtiden skulle växa ut. Klart är väl dock, att, om man går igenom de uppgifter, som i propositionen äro omförmälda att nu tilläggas ifrågavarande verk, man bör få en tillräcklig inblick i socialstyrelsens verksamhet. De äro också så omfattande och så betydelsefulla, dessa uppgifter, att de med allt skäl kräfva behandling och beredning af ett särskildt verk. Det är icke heller så, att någon enda tjänsteman här medtagits utöfver hvad det nuvarande behovet kräfver. Man har begränsat deras antal uteslutande till den organisation och de uppgifter, som socialstyrelsen enligt förslaget redan från början skulle få. Att man, då det gäller en sådan ny organisation, äfven omför-

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.*
(Forts.)

mäler, hvilka ytterligare uppgifter, som tänkas möjliga att förlägga till verket, har blott skett för att gifva Riksdagen någon inblick i, huru man i framtiden, den må bli kortare eller längre, skulle kunna tänka sig förläggningen af åtskilliga förväntade nya sociala uppgifter. Det torde väl vara en riktig åtgärd, att man på detta sätt låter Riksdagen veta, huru ett dylikt verk i framtiden möjligen komme att se ut. När en sådan ny social fråga blir aktuell, ankommer det ju på Riksdagen att i hvarje särskildt fall besluta om arbetspersonal och den organisation, som kräves för dess administrerande. Det skulle vara alldeles omöjligt att komma till någon som helst organisation af ett verk, om man skulle vänta, till dess alla förväntade uppgifter föreläge färdiga. Man säger, att det är åtskilliga kommittéer, som hålla på med sina arbeten: låt oss afvakta dessas arbeten. Ja, men det är emellertid så, att det är icke blott de uppgifter, som kommittéerna syssla med, hvilka kunna komma till; nya uppgifter framstå dagligen; det kommer oupphörligt att resas spörsmål på det sociala området, som behöfva utredas. Skall man då, när sådana spörsmål trängta till lösning, hänvisa dem till kommittéer och säga: låt oss vänta, tills dessa nya kommittéer fullgjort sina arbeten; då få vi se hvad som behöfves och låt oss sedan lämna organisationen därefter? Det är enligt min uppfattning ett orimligt resonemang att undanskjuta tillkomsten af ett nytt verk, behöfligt för nu redan föreliggande, utredda och klara uppgifter, därför att framdeles nya kunna tänkas oupphörligt komma till. Man måste organisera förvaltningen och verken efter nu föreliggande uppgifter; allt eftersom nya uppgifter komma till, får man se till, hvad som ytterligare behöfver göras. Jag kan icke föreställa mig, att Kungl. Maj:t och Riksdagen skulle gå in på det recept, som herr Hildebrand ställde i utsikt, då han sade, att man det ena året kunde införa en organisation, ett annat år taga bort den och på detta sätt hålla på i en ständig ringdans. Jag föreställer mig, att statsmakterna nog ha bättre förstånd och uppfattning rörande dessa förhållanden, så att de fullfölja den en gång inslagna vägen, därest icke nya omständigheter inträffa, som i ett eller annat afscende påkalla afvikelser.

Här är verkligen fråga om att få en planmässig förvaltning till stånd och visst icke, såsom herr Hildebrands uppfattning tycks vara, att organisera planlöst. Planmässigheten visar sig först däri, att man ansett det nödvändigt att skilja på kommerskollegii två uppgifter, som litet och i hvarje fall icke nödvändigt sammanhöra med hvarandra, i två verk, det ena omfattande näringsförvaltningen och det andra de sociala uppgifterna. Detta är uppslaget och uppräningen till hela det förslag, som här föreligger. Planmässigheten visar sig också däri, att man vill skapa ett sammanhållande verk, som kan öfverskåda och utreda olika sociala frågor, och icke behöfva ha dessa frågor spridda

öfver hela förvaltningen och under olika departement. Hvad särskildt angår socialförsäkringsuppgifterna och ålderdomsförsäkringsförslaget, hvilket herr Hildebrand antog kunna föranleda antingen till inrättande af ett särskildt verk eller till att socialstyrelsen skulle blifva många gånger större än man tänkt sig, så beror här allt på, huru förslaget kommer att läggas. Tydligt är, att den affärsdrifvande verksamhet, som staten på olika försäkringsområden kan bedriva, måste i regeln skötas från särskilda anstalter. Men detta är en sak för sig. Det behöfs i alla fall ett organ med ledande ställning med afseende å de med dessa socialförsäkringsfrågor icke sammanhängande sociala frågornas behandling, utredning och lösning. Och det är ett sådant verk man får i socialstyrelsen. Och man får ock med detta verk den sammanhållning af de sociala försäkringsfrågorna, som nu saknas.

Herr Hildebrand pekade också på några af de viktiga frågor, som nu skulle tillkomma denna socialstyrelse, och för hvilka han fann förslaget icke tillfyllest, i det att *en* jurist icke vore tillräcklig, utan man behöfde flera. Ja, det är möjligt. Jag har redan en gång förut sagt, att verket är organiseradt endast för dess nuvarande arbetsuppgifter, det vill säga för de uppgifter, som äro sammanförda i den kungl. propositionen, och där hafva vi redan så stora frågor uppe, som de, hvilka äro påpekade på sidan 101 i propositionen under rubriken »arbetarfrågor i allmänhet» äfvensom under »öfriga sociala frågor. Då det är nödvändigt att såsom underlag för dessa frågors behandling hafva tillgång till en grundlig och sakkunnig utredning, tror jag visst, att personalen är tilltagen snarare för liten än för stor; men jag vill dock uppmärksamma, att särskilda utskottet hyst tvifvel om, huruvida juristen skulle få tillräckligt med arbete. En förtjänst är väl i allt fall att från början taga till så liten personal som möjligt.

Det är många af talarna, som klandrat »den stora brådska», med hvilken denna proposition framförts. Jag för min del har mycket svårt att, oaktadt talarnas auktoritet på detta område, tillerkänna den anmärkningen någon som helst betydelse. Det är, såsom redan påpekats, två särskilda kommittéer, som dels hvar för sig, dels gemensamt utarbetat detta förslag; sedermera hafva tillkallats särskilda sakkunniga för att ytterligare granska förslaget; af förslaget *verkligen berörda* myndigheters utlåtanden hafva infordrats och slutligen har det skett en omsorgsfull beredning af ärendet inom departementet. Jag förstår icke hur man kan begära mera. Vid föregående tillfällen, då det varit fråga om organisationer af nya verk, har man icke låtit ärendena undergå en på långt när så genomgripande beredning och pröfning som här. Hvilka yttranden från myndigheter infordrades väl vid organiserandet af jordbruksdepartementet, landbruks-

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.

(Forts.)

styrelsen, riksförsäkringsanstalten, försäkringsinspektionen, postsparbanken, kontrollstyrelsen o. s. v.? Det var ett fåtal i jämförelse med de yttranden, som här inforrats. Kommerskollegium har ju dessutom, såsom plägat förekomma i en del fall, gifvit vissa privata organisationer tillfälle att yttra sig öfver förslaget. Det har skett på det sätt, som vanligen brukar användas, nämligen genom en kungörelse, i hvilken en viss kortare tid förelägges för vederbörande att yttra sig. Jag tror icke, att man vid upprättandet af andra centrala verk gått så långt, att man lämnat tillfälle för enskilda korporationer och sammanslutningar, om än så viktiga, att höras rörande en dylik organisation. Jag kan till exempel icke minnas, att då kontrollstyrelsen upprättades, man direkt hörde några af de näringsidkare, som däraf berördes, det vill säga bränneri- eller bryggeriidkarna. Jag tror ej heller att man på annat sätt gaf dem tillfälle att yttra sig. Jag är för min del fullt på det klara med, att all den rimliga kritik, som öfverhufvud kunnat vara att framställa mot förslaget, fått tillräckligt göra sig gällande. Och jag tror icke heller, att de enskilda korporationer — jag undrar förresten om det är mer än Svenska arbetsgifvareföreningen — som i sina yttranden åberopat den korta tid, som stått dem till buds för yttrandes afgifvande, hafva haft något fog för denna framställning, då de i allt fall afgifvit ganska ingående utlåtanden äfven rörande förhållanden, som man knappast väntat berörda. Det kan naturligtvis vara bekvämt, om man har tid till det, att så länge som möjligt ligga på en remiss och utreda en fråga ur alla både möjliga och omöjliga synpunkter. För mig har hufvudsaken varit att komma till ett resultat och att icke lägga en utredd sak på hyllan.

Jag skall icke här uppehålla mig vid tillkomsten af vissa utlåtanden, i hvilka herr Hildebrand spårade *en* anda och *en* själ. Det må ju vara honom förbehållet att i det fallet uttala hvilka gissningar han kan finna befogade. Jag vill bara, hvad kommerskollegii utlåtande angår, erinra om, att den person, som herr Hildebrand utpekade, hvarken som föredragande eller eljest utöfvat något inflytande vid kommerskollegii behandling af ärendet. Att en enskild person kan utöfva inflytande öfver en annan, må vara sant, och möjligt är, att något sådant inflytande öfvats, det känner jag icke till, men vid föredragningen och behandlingen af ärendet i kommerskollegium har den »utpekade» icke varit närvarande. Utlåtandet af kollegiet är ock afgifvet på dess ansvar.

Att icke riksförsäkringsanstaltens yttrande blifvit infortradt, beror på, att förslaget icke i någon mån berör riksförsäkringsanstalten. Hade däremot ett mera ingripande förslag enligt de grunder, som departementalkommittén uppdragit, ifrågasatts, då hade det till äfventyrs varit påkalladt att infortra äfven riks-

försäkringsanstaltens utlåtande. Nu har det varit fullständigt onödigt.

Det talas här så mycket om den stora departementalreformen. Jag må säga, att jag gläder mig mycket åt det allmänna intresse, med hvilket man omfattar densamma; men jag vill också säga, att jag är öfvertygad om, att, då det förslaget en gång framkommer, man i mångdubbelt mått skall få höra alla de olika invändningar mot organisationen och dess många fel, som här anförts. Departementalreformen är sannnerligen icke en reform, som är sådan, att man utan vidare kan hoppas Riksdagen säga: »ja, här ha vi den — nu ta vi den.» Min öfvertygelse är, att den kommer att få genomkämpa många svårigheter och strider, innan den kan göra sig gällande, och man vet icke, hurudant det förslag blir, som Riksdagen slutligen kommer att antaga. Det må uppmärksammas, att reformen skulle omfatta bland annat inrättandet af ett kommunikationsdepartement, sammanslagning af de båda försvarsdepartementen — och det förstå herrarne, hvilket genomgripande och högst betydelsefullt förslag detta är, och hvilka invändningar sannolikt komma att resa sig mot ett sådant förslag — huru nödvändigt det än torde vara — samt förändra sättet för föredragning och expediering af Kungl. Maj:ts beslut och nuvarande Kungl. Maj:ts kanslis ställning. Hade jag haft verklig förhoppning om att departementalkommitténs förslag skulle kunna inom något af de allra närmaste åren genomföras, då hade det till äfventyrs varit något fog för att låta det här förslaget anstå till dess och på en gång fått verket inflyttadt direkt i departementet. Men då jag är liffligt öfvertygad om att departementalkommitténs förslag i sina väsentliga delar kommer att få kämpa en mycket hård och kanske också lång strid, innan det blir omsatt i verkligheten, och innan alla de linjer, som där dragas för den centrala statsförvaltningens verksamhet, blifvit fastställda, så har det för mig varit en bjudande nödvändighet, att försöka åstadkomma de organisatoriska förändringar, som *redan nu* äro möjliga, och därigenom tillförsäkra chefen för civildepartementet det stöd i de många pågående och ytterligare förväntade sociala utredningarna, som han behöfver. Jag må i detta sammanhang säga, i anledning af en anmärkning från en annan talare, att jag icke undrar så mycket på, att den föregående regeringen icke vågade sig på att framlägga förslag om inrättande af ett handelsdepartement, då frågan därom redan var öfverlämnad åt särskilda kommitterade för granskning. Möjligen skulle man kunnat under förra perioden föreslå påkallad grundlagsändring, men det är ju alltid ovisst, om Riksdagen skulle varit benägen att gå med på en grundlagsändring, syftande till upprättande af ett handelsdepartement, utan att Riksdagen visste, huru detta departement närmare skulle komma att organiseras och se ut. Jag tror, att man

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

varit tvungen att taga konsekvenserna af att man på en gång velat utreda såväl handelsdepartementet som andra reformer i statsförvaltningen och att man därför också är tvungen att dröja med framläggandet af det mycket önskliga handels- eller näringsdepartementet, till dess de tillsatta kommitterade fullgjort sitt arbete.

Så yttrade också någon, att den föreslagna socialstyrelsen vore så »konturlös». Man visste icke alls, hur formerna för dess verksamhet skulle gestalta sig, och en ärad talare på malmöhusbänken uppdrog en förskräcklig bild af detta centrala verk och hur det som en polyp skulle komma att gripa in i hvarje annat verks arbete. Detta är en skräckbild, som jag tror är fullkomligt obefogad. Det är alldeles bestämdt angifvet, hvilka hufvudsakliga uppgifter, som skola tillkomma det ifrågavarande verket. Det blir, efter utskottets förslag, i alla detaljer organiseradt såsom de öfriga centrala verken, och jag vet icke, att man om dem försport någon klagan öfver att de såsom polyper gripa in i hvarandras verksamhetsområden och taga befattning med ärenden, som de icke ha att göra med. Tvärtom har man försökt att begränsa socialstyrelsens uppgifter så mycket som möjligt, och särskildt med tanke på, att det var nödvändigt att icke utsträcka dess verksamhet till områden, hvars sociala karaktär vore omtvistad, har man i den kungl. propositionen ansett sig böra lägga det nya verkets uppgifter snäfvare än man ursprungligen afsett. Att det skall finnas ett visst samarbete mellan olika verk i frågor, som hafva en social innebörd, är väl ganska naturligt, ehuruval detta samarbete visst icke företagits i den omfattning, som departementalkommitterade tänkt sig det för framtiden. Denna sträfvän till samarbete är återigen ett bevis, vågar jag påstå, för att man vill hafva organisationen planmässig och stark och vinna en förvaltning, där man verkligen i de olika utlåtandena skall kunna få fram hvad som ur olika synpunkter bör föreligga för att Kungl. Maj:ts beslut i den ena eller andra frågan må bli så välgrundadt som möjligt.

Det säges, att socialstyrelsen skulle komma att lefva på näringslifvet, och en föregående talare, också han från Skåne, har velat påpeka, att socialstyrelsen skulle bli en dyrbar historia för näringslifvet. Jag föreställer mig emellertid, att det icke var kostnaderna för själfva verket, som herr Sommelius menade, utan att han menade, att genom tillkomsten af socialstyrelsen skulle alla möjliga sociala påfund komma upp och af Kungl. Maj:t genomföras, och att detta skulle bli en belastning af näringsarna. Den risken blir hvarken större eller mindre genom tillkomsten af socialstyrelsen. Det är ju i alla fall Riksdagen, som har att bestämma, hvilka nya sociala välfärdsinrättningar, som skola tillkomma och huru utgifterna för dem skola fördelas.

Jag skall också yttra ännu några få ord i anledning af

några af de ändringar, som utskottet har gjort i Kungl. Maj:ts förslag, ändringar, hvilka dock icke synas mig vara af någon sådan betydelse, att de på minsta sätt kunna rubba förslagets nytta.

Jag vill då först nämna, att när utskottet velat från socialstyrelsen aflyfta den föredragning i statsrådsberedningen, som varit ifrågasatt för detta verk, detta är en åtgärd, som kan vara möjlig. Genom det tillägg till civildepartementets amanuensanslag, som Riksdagen nyligen beviljat, tror jag att det skall bli möjligt att, utan utökning af den ordinarie personalen i civildepartementet, där mottaga den relativt ringa föredragning af regeringsärenden i statsrådsberedningen, en föredragning som Kungl. Maj:t tänkt sig skola kunna påläggas socialstyrelsen.

Med afseende på expedieringen af Kungl. Maj:ts beslut har kanske utskottet något missuppfattat Kungl. Maj:ts förslag, eller också har detta kanske icke varit tillräckligt tydligt. Det har aldrig varit fråga om en själfständig expediering från socialstyrelsen af Kungl. Maj:ts beslut, af den art, som departementalkommittén i sammanhang med sin reform i öfrigt ifrågasatt. Ett sådant expeditionssätt kan icke genomföras, äfven om det vore obestriddigen lämpligt, annat än i samband med de angående beredning och expediering af regeringsärenden utarbetade lagförslag, som departementalkommittéerna preliminärt utarbetat. Jag har således blott afsett, att socialstyrelsen skulle få fullkomligt samma ställning med afseende på regeringsärendens behandling, som enligt gällande instruktioner tillkommer försäkringsinspektionen, bankinspektionen och kontrollstyrelsen, hvilka nu föredraga i statsrådsberedningen; och man skulle därigenom hafva vunnit åtskillig erfarenhet för de af departementalkommittén i detta afseende föreslagna ändringarna i nuvarande förhållanden. Men vill man i detta hänseende iakttaga den större försiktighet, som utskottet ansett vara önskvärd, skall jag gifvetvis tillse, att socialstyrelsens ställning i det fallet blir fullständigt lika med de äldre centrala verkens, och då närmast lika med kommerskollegiums. All föredragning skulle då gifvetvis ske från departementet, Kungl. Maj:t dock naturligtvis obetaget att i särskilda större ärenden, hufvudsakligen lagförslag, förordna särskild föredragande, såsom det sedan många år tillbaka i dylika fall brukat ske.

Att utskottet ansett, att ledamoten för lagärenden bör sättas allenast på förordnande, kan ju vara att anbefalla såsom en försiktighetsåtgärd. Jag tror visserligen icke, att man behöfver hysa någon tvekan om hans arbetsbörda, men däremot kan det vara svårt att från början träffa lämpligaste personvalet för en dylik kräfvande och betydelsefull uppgift. Därför kan det kanske vara skäl i, att man har denna befattning endast på förordnande,

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden
(Forts.)*

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

till dess fullt lämplig person kan blifva funnen att bestrida den som ordinarie.

Att utskottet nedsatt chefens aflöning, kom visserligen för mig icke oväntadt. Jag tror dock, att arbetsördan blir af den stora betydelse, att det vore önskvärdt, om utskottet kunnat tillmötesgå Kungl. Maj:ts förslag, men då utskottet i alla fall har i sitt utlåtande pekat på, att en framställning framdeles i detta hänseende kan mötas med större tillmötesgående, har jag ingenting att däremot erinra.

Jag skulle vilja säga några få ord med afseende å den ställning, som en del försäkringstekniska myndigheter hafva intagit till detta förslag. Det kan ju icke bli något ingående bemötande af hvad de yttrat, och jag tror icke heller, att det behöfs efter utskottets utlåtande. Jag vill då slå fast, att försäkringsinspektionens och riksförsäkringsanstaltens ställning lämnas fullständigt oberörda genom förslaget till socialstyrelsens inrättande, och jag skall för min del icke underlåta att tillse, att så i realiteten också måtte komma att förblifva, intill dess statsmakterna därutinnan enats om en förändring. Att en utvidgning af riksförsäkringsanstaltens ställning till någon sorts allmän social myndighet eller ens till en allmän social försäkringsmyndighet skulle vara en åtgärd, som vore att anbefalla, har jag för min del icke funnit. Den har sin gifna lagbestämda uppgift, nämligen på olycksfallsförsäkringsområdet, och denna uppgift kommer säkerligen också med den nya under utredning varande och snart förväntade lagstiftningen på olycksfallsförsäkringsområdet att vidgas. Då blir tidpunkten att tillse, att olycksfallsstatistiken blir väl reglerad, något som kanske till äfventyrs icke i alla delar nu är fallet. Jag skall också, så snart tillfälle därtill yppar sig, inlägga allt intresse på att riksförsäkringsanstalten snarast möjligt må komma på ordinarie stat. Jag vill slutligen uttala den bestämda tillförsikten, att de ytterligare åtgärder på socialförsäkringsområdet, som under närmaste åren komma att föreligga, skola, under förtroendefullt samarbete mellan de olika verk, som verkligen däraf beröras, kunna föras till en lycklig lösning.

Jag förstår ju väl, att man på ett och annat håll kan hysa en viss betänksamhet mot att upprätta ett nytt ämbetsverk, och äfven att organisationen i en eller annan del kan vara föremål för kritik, men jag har just räknat med denna betänksamhet, och därför med afseende å hela organisationen sökt iakttaga all möjlig varsamhet. Till slut — man får ej heller ställa allt för stora förhoppningar på att genom administrativa anordningar och organisation, särskildt då, såsom här är fallet, det mera är fråga om en omläggning än en nyskapning, vinna mark för de förbättrade sociala förhållandena för hela befolkningen, hvilka ju måste vara den moderna socialpolitikens viktigaste uppgift. Men

jag vågar hoppas och tro, att socialstyrelsen skall blifva ett led i denna statsmakternas alltmera framträdande och alltmera uppskattade verksamhet på olika sociala områden, ett led som är så mycket viktigare för departementschefen att här hafva, som han i öfrigt, såsom väl känt, är öfverhopad med andra stora och viktiga förvaltningsuppgifter. Och det är också emedan detta biträde i väsentlig mån erhålles genom utredningar och själfständiga omdömen, som det är af vikt att få ett centralt verk eller med sådant verk likställd inrättning, och som man ej funnit ändamålsenligt att inrätta särskilda byråer i civildepartementet för sociala ärenden. Därmed hade man icke vunnit, hvad man med förevarande förslag åsyftat.

Jag vågar hoppas, att det skall bli till gagn för viktiga samhällsfrågors lösning och sålunda för samhället i dess helhet, om kammaren nu välvilligt biträder det särskilda utskottets föreliggande förslag om upprättande af ifrågavarande verk och därmed också gifver ett kraftigt vittnesbörd om sitt intresse för de sociala spørsmålen allsidiga utredning och framförande i praktisk politik.

Herr Anderson i Arvika: Herr talman, mina herrar! Då jag deltagit i utskottets behandling af föreliggande ärende och varit med om utskottets förslag, vill jag nu lämna en kort redogörelse för de skäl, som varit bestämmande för mig i detta fall.

Jag anser frågan vara synnerligen viktig, därför att den på ett intimt sätt berör näringslivet, men jag har det oaktadt gått med på utskottets förslag, ehuru jag liksom flera andra af näringsidkarna gärna önskat, att frågan om det egentliga näringsorganet kommit i samband med det nu föreliggande förslaget. Det har påpekats här i kammaren, att bland näringsidkarna troligen råder en ganska afvog ställning mot förslaget om socialstyrelsen på den grund jag nyss anfört, men meningarna äro nog på detta område betydligt delade. De korporationer, som från näringsidkarehåll yttrat sig om förslaget, hafva varit handtverksorganisationerna, industriförbundet och arbetsgifvareföreningen. Svenska arbetsgifvareföreningen har afstyrkt förslaget. Däremot har vid industriförbundets möte för icke så länge sedan dess chef varit med om att så att säga godkänna det, dock med beklagande af, att icke den andra delen af frågan samtidigt kommit fram till behandling. Nu veta vi, att svenska arbetsgifvareföreningen egentligen är ett organ för behandling af rena arbetareärenden, men industriförbundet däremot en sammanslutning, som afser att på alla sätt främja en sund utveckling af näringslivet, och jag för min del anser därför, att uttalanden därifrån egentligen böra väga tyngre och vara så att säga mer utslagsgifvande för den uppfattning, som är allmän inom arbetsgifvarekretsar.

Det har under en lång följd af år varit en ganska stark

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)*

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.*
(Forts.)

stämning för åtgärder ifrån statsmakternas sida för att främja näringslivet och för att åstadkomma en social lagstiftning, som skulle kunna afhjälpa en hel del brister på detta område. Kraften ifrån arbetsgifvarehåll hafva egentligen koncentrerat sig i ett yrkande på ett särskildt departement för handel, industri och sjöfart, och ifrån det andra hållet, d. v. s. från arbetarehåll, har det oupphörligen framkommit förslag och påtryckningar om lagstiftning på detta område rörande sociala frågor.

Jag skall nu icke upprepa, hvad som varit åtgjort i den vägen förut. Det känna vi ju alla väl till, men det förslag, som nu föreligger, är egentligen det första synliga förslaget ifrån de särskilda kommitterade, som varit tillsatta för att bearbeta de här ärendena. Jag vill för min del uttala, att det skulle hafva varit lyckligt, om förslaget kunnat omfatta en förändring af de organ, som egentligen speciellt skola tjäna näringarna, men då icke så skett, utan den delen kommit först, som tillhör den s. k. sociallagstiftningen, och jag måst taga ställning till densamma, har jag icke af den omständigheten, att enligt mitt förmenande en brist i detta fall föreligger, ändock kunnat afstå från att biträda förslaget. Men om Riksdagen nu möjligen skulle antaga detta förslag, kommer det säkerligen att ifrån näringsidkarnas sida bli ifriga förväntningar, att regeringen gör, hvad som kan göras för att påskynda utredningen och behandlingen af den del af frågorna, som återstår, nämligen det speciella näringsorganet.

Då frågan förekom i utskottet, gällde det först att få åtskilliga hufvudlinjer klara, innan vi ingingo på någon detaljbehandling. Det gällde sålunda att undersöka, hur saken i sin helhet borde ordnas. Det har varit många, som yrkat på, att den s. k. socialstyrelsen skulle läggas under departementet för handel, industri och sjöfart, men ifrån annat håll har återigen påpekats, att detta skulle vara oegentligt, därför att apparaten blefve alldeles för stor och därför att ärendena icke egentligen höra tillsammans. Vid behandlingen i utskottet fingo vi mycket snart klart för oss, att det bör vara ett särskildt organ för de rena näringsintressena och ett särskildt organ för de sociala frågorna, ty dels skulle, som sagdt, detta organ bli alldeles för stort, om det skulle omfatta det hela, och dels skulle chefen komma i en mycket svår ställning, om han skulle öfvervaka och döma i frågor af så väsentligt olika beskaffenhet, som det här gäller. Vi fingo således klart för oss, att ett slutligt ordnande af frågan bör ske så, att det blir ett särskildt organ för de sociala ärendena, och att denna anordning icke bör utgöra något hinder att redan nu behandla och besluta i den ena delen, nämligen angående sociallagstiftningen och densammans förvaltning.

Sedan var det en annan hufvudfråga, som också måste klar göras, nämligen socialstyrelsens ställning till en blifvande för-

ändring af departementen, och hvilken inverkan den skulle ha på den s. k. departementalreformen. Då vi hade klart för oss, att det måste bli två skilda organ, ansåg utskottet, att ej heller denna del af frågan borde lägga hinder i vägen för en definitiv lösning af regeringens nu föreliggande förslag. Därför kom utskottet till den uppfattningen, att utskottet borde ingå på realbehandling af frågan. Resultatet föreligger nu i ett nästan enhälligt utskottsbetänkande.

Ett par af de talare, som här förut haft ordet, nämligen den ärade reservanten jämte en representant från Skåne, hafva här framhållit, hvilket vitalt intresse för landet näringsintresset är, med andra ord hur viktigt det är, att det arbetas i vårt land på att skaffa medel för att kunna bära alla de utgifter, som äro förenade med en omfattande sociallagstiftning. Och för min del får jag säga, att jag härutinnan delar deras uppfattning, ty det finnes icke något som vårt land är i mera trängande behof af än att frambringa nya värden. Jag anser det icke vara ogranulaga att anföra ett uttalande, som fälldes inom utskottet af professor Steffen. Han sade, att vi måste se till att vi få nya värden för att få något att dela. Det är ovanligt att få höra sådana uttalanden, ty vi hafva i allmänhet ganska liten blick för dessa förhållanden här i landet. Jag tror, att det tvärtom råder en mycket allmän uppfattning att tillgångar finnas i mycket riklig mängd. Felet är bara det, menar man, att dessa tillgångar äro så orättvist fördelade. Denna uppfattning beror hufvudsakligen därpå, att vi förväxla de tillgångar, som finnas, med den afkastning, som dessa tillgångar lämna. Det är hufvudsakligen denna afkastning, som vi så att säga ha att disponera öfver.

Jag gillar således fullständigt deras uppfattning, som anse, att statsmakterna böra göra hvad de kunna för att upphjälpa näringslivet, ty de åtgärder, som företagas i denna riktning, komma icke, såsom många tro, att enbart gagna arbetsgifvarna; det är fullt ut lika viktigt för arbetarna. Förutsättningen för att arbetarnas villkor skola i väsentlig grad kunna förbättras vare sig genom arbetsgifvarnas direkta åtgöranden eller genom åtgärder från statsmakternas sida, det är, att näringslivet skall kunna sörja för nödiga tillgångar till de ökade utgifter, som detta kommer att medföra.

När jag detta oaktadt gått med på utskottets förslag, så har det skett därför, att jag anser, att ett ordnande af den del af frågan, som faller inom d-t sociala området, icke gärna kan tänkas inverka skadligt på ordnandet af öfriga hithörande frågor. Först och främst blir nämligen kommerskollegium befriadt från en hel del arbete, hvarigenom detta ämbetsverk blir i stånd att mera odeladt ägna sig åt näringsarnas intresse. Vidare bör ju en omorganisation af detta verk underlättas, om man först afskiljer en del af dess nuvarande verksamhet, som egentligen

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)*

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.*

(Forts.)

icke alls hör dit. Jag vill uttala den förhoppningen, att regeringen, om denna första delen af frågan nu blir löst, icke skall dröja med saken, utan taga itu med densamma, så att det hela blir ordnad så fort som möjligt.

Ännu ett starkt skäl för mig att följa utskottet i dess hänseende ligger däri, att jag gillar principerna för socialstyrelsen. Jag är nämligen af den uppfattningen, att allt, som utan skada för landets näringslif kan göras till förkofrande och förbättrande af arbetarnas ställning, det bör också göras, och det bör göras så fort som möjligt och icke först då, när trängande omständigheter kräfva det.

Mot detta mitt uttalande kan nog invändas, och många göra det väl, att skulle man handla på detta sätt, så skulle man nedtynga näringslifvet och belasta det med sådana utgifter, att det icke skulle kunna utvecklas. Jag delar icke dessa farhågor, utan jag tror fastmer, att ett tillgodoseende af dessa berättigade kraf — och att det är berättigade kraf det gäller, det har medgifvits från snart sagdt alla håll, där man yttrat sig i frågan, ehuru väl man ansett, att saken bort behandlas i en annan ordning — kommer att verka välgörande i stället för nedtyngande. Jag vill i detta fall endast visa på den skillnad, som förefinnes i arbetarnas ställning på olika arbetsplatser. Det är många arbetsställen, där arbetarna ha en mycket god förtjänst, där förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare är synnerligen godt, och där arbetaren i stort sedt höjt sig öfver den vanliga nivån bland sina kamrater. Men om herrarna se efter, hvarest sådana förhållanden råda, så skola herrarna finna, att arbetsgifvarna på de platserna ingalunda ha de sämsta affärerna, utan tvärtom. En förnöjd arbetare sköter sina sysslor med intresse och gör ofta mer arbete för billigare pris än den, som arbetar utan intresse och så att säga lefver för dagen. Jag kan naturligtvis icke ge mig in på den frågan i någon större utsträckning, utan har endast velat uttala detta som min principiella uppfattning af arbetarfrågan, sedd från industriens synpunkt.

Jag skulle naturligtvis kunna tillägga åtskilligt, men då frågan redan blifvit så grundligt behandlad, skall jag icke längre uppehålla tiden. Jag vill endast uttala det, att då jag anser, att den reform, det här är fråga om, verkligen kan vara till gagn för arbetarna utan att skada näringslifvet, så följer däraf som en ren konsekvens, att jag icke endast i ord gör detta medgifvande och lämnar detta mitt bifall, utan jag vill göra det äfven i handling genom att förklara, att jag vill yrka bifall till utskottets förslag, för hvilket jag också kommer att afgifva min röst.

Herr vice talmannen, som under sistnämnda anförande öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lämnade härefter ordet till

Herr Sommelius, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få yttra några ord med anledning af herr Rydén anförande. Jag visste förut, att det är ganska farligt att uppträda i denna kammare, särskildt om man har en känsla af att herr Rydén, min granne på malmöhusbänken, är motståndare till hvad man eventuellt kan önska framföra. Han brukar nämligen kunna föra färlan med en viss kraft, och det gjorde han också mot mig. Jag kan därför icke underlåta att i någon mån bemöta, kanske icke så mycket hans repliker till mig, som fast mera några uttalanden, hvilka han förut gjort.

Han upplyste, att hvad jag anfört hufvudsakligen var baserat på tro, och att jag icke lämnade några bevis för mina påståenden. Jag fick emellertid af hans anförande alldeles samma uppfattning, bara med den skillnaden, att hans tro var långt fastare än min. Något bevis för det föreslagna nya ämbetsverkets behöflighet lyckades han icke förebbringa. Om detta verk kan man för öfrigt faktiskt icke bilda sig någon annan föreställning än den, som man möjligen kan skaffa sig genom att studera ämbetsverkets stat. Jag har icke någon anledning att i det hänseendet göra mig några öfverdrifna förhoppningar.

Jag ber vidare få säga, att herr Lithander och jag i motsats till hvad herr Rydén antyde, aldrig någonsin bestridt befogenheten af inrättande af ett dylikt ämbetsverk. Vi ha icke på något vis gjort någon anmärkning mot dess tillkomst. Men vi ansågo, att det varit fördelaktigare, om det kommit samtidigt med ett departement för handel, industri och sjöfart. Vi befara, att frågan om detta departement genom inrättande af socialstyrelsen kommer att undanskjutas på obestämd tid.

Beträffande kommerskollegium och dess arbete ha vi icke bestridt, att detta verk är hårdt belastadt, ehuru väl detta är en fråga, som mycket väl skulle kunna lösas genom inrättande af flera tjänster.

Vidare säger herr Rydén, att vi båda söka göra oss till målsmän för näringarna. Men så är icke förhållandet. Nej, något målsmanskap våga vi icke åtaga oss, men däremot ha vi, såsom själfva näringsidkare, velat uttala våra tvifvel om detta ämbetsverk. Men detta förklarar herr Rydén, att vi icke ha någon rätt till.

Det är för öfrigt förvånande, att herr Rydén, som jag vid flera tillfällen sett ställa sig på de praktiska synpunkternas sida — jag ber att få säga honom den artigheten — denna gång icke har haft så fast mark under fötterna, som han vanligen brukar ha. Det gläder mig också att kunna gifva mitt erkännande åt det stora intresse, herr Rydén uttalat för näringslivet; det vore önskvärdt, om han kunde komma i tillfälle att visa sitt intresse icke blott i kammarens protokoll, utan äfven i verkligheten såsom arbetsgifvare.

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)*

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

Slutligen vill jag återkomma till kostnaderna för detta verk. De äro visst icke så obetydliga, de uppgå till öfver 170,000 kronor. I denna summa ingår icke öfriga utgifter, hvarom uppgifter finnas på sidan 162 i Kungl. Maj:ts proposition. Där står nämligen: »Uppmärksammas bör, att här icke upptagits kostnaderna för lokaler, skrifmaterialier, och expenser, ved m. m., för tryckning samt för rese- och traktamentsersättningar etc., enär socialstyrelsens kostnader af nu berörda slag liksom öfriga till civildepartementet hörande ämbetsverks, torde böra bestridas af anslagen under sjätte hufvudtiteln för dessa ändamål». — Nu är det visserligen sant att så är, men alla dessa kostnader skola dock utgå från statens kassa, och därigenom blir det mer eller mindre betungande; tynger det på staten, så tynger det också på näringslivet.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet antydde, att det vore alldeles gifvet, att när frågan om handelsdepartementet skall lösas, blir det oändliga debatter om det sätt, hvarpå man skall organisera detta departement. Jag tror också han har rätt däri, och det är tydligt att så skall ske, när man inrättar ett nytt departement. Det vore sorgligt, om vi skulle ha så litet intresse för en så stor fråga, att vi icke ventilerade den fullt tillräckligt, så att vi finge alldeles klart för oss, hvad vi ginge att besluta om. Vidare yttrade han, att man icke behöfde befara några nya tillskott till det blifvande verkets arbetsbörd, ty den saken beslutade Riksdagen om, den saken hade Riksdagen i sin hand. Jag är icke så alldeles säker på att så är fallet, men det skulle glädja mig om så vore; tyvärr stå vi i dag emellertid icke här för att besluta om ett tillämnadt ämbetsverk, socialstyrelsen, utan endast för att besluta om anslag till detta verk, och det är denna åtgärd, jag tycker, att herr statsrådet kunnat bespara oss, ty då hade ärendet gått ännu lättare, än det kommer att gå i dag.

Jag skulle vara nöjd och belåten, om denna korta debatt om socialstyrelsen i någon mån kunde gifva klarhet om att det finnes ett stort intresse för det åtrådda näringsdepartementet, och jag är tillfreds, om denna fråga härigenom kunnat i någon mån påskyndas. Herr talman, jag har intet vidare att tillägga.

Härpå anförde:

Herr Cederborg: Efter det anförande, som här hållits af herr civilministern, antar jag, att man under den eventuellt följande debatten icke vidare skall få höra det påståendet, att den utredning, som föregått framläggandet af detta förslag, icke skulle varit tillräcklig. Herr civilministern har ju tydligt påvisat, att det tvärtom förhåller sig så, att denna utredning varit

sällspordt omfattande och grundlig, långt mera omfattande än hvad som plägar vara fallet vid behandlingen af liknande frågor.

Då man nu icke kunnat vidhålla denna anmärkning mot den företagna utredningen, har man under den i mängt och mycket egendomliga kampanj, som man här satt i gång mot inrättandet af detta ämbetsverk, slagit in på en annan väg och sökt misstänkliggöra den utredning, som här är förebragt och det resultat, till hvilket utredningen kommit.

Herr Hildebrand har åtagit sig den efter min mening föga angenäma rollen att äfven till kammarens protokoll söka få fördt ett dylikt misstänkliggörande. Jag kan dock icke neka till, att de skäl, som framförts i detta hänseende, synas mig bra litet vägande, och så litet vägande, att halten af dem just bör öppna ögonen för att hela detta resonemang är något konstladt och gjordt.

Jag undrar, om det kan vara herr Hildebrand eller någon af kammarens ledamöter obekant, att när ett regeringsförslag eller en större fråga af hvilken beskaffenhet som helst föreligger hos Kungl. Maj:t, det är brukligt, att man anlitar den person som biträde, hvilken varit föredragande af ärendet i vederbörande centrala ämbetsverk. Jag har aldrig förrän nu hört, att häri skulle ligga något olämpligt eller oriktigt. Hans uppfattning kommer naturligtvis att sätta sin prägel på den följande behandlingen af frågan, endast i den mån den är riktig. Men när man som herr Hildebrand vill påstå, att denna person skulle genom att på detta sätt biträda vid utredningsarbetet icke blott blifvit i tillfälle att helt och hållet göra sin mening gällande inom hela det ämbetsverk han tillhör och hos Kungl. Maj:t, utan att han till och med skulle hafva hypnotiserat hela kommerskollegii- och departementalkommittéerna, så att de såsom viljelösa redskap skulle gått in på hans idéer, då märker väl litet hvar, att saken är sjuk och att man gått för långt. Det är en alltför påtaglig underskattning af de personer, som det här gäller, af deras själfständighet och deras förmåga att bilda sig ett omdöme, baserad på sakkunskap och ansvarskänsla i den ställning de fått sig anförtrodd under ärendets föregående behandling.

Ett annat utslag af denna samma sträfvan att misstänkliggöra den föregående behandlingen var det, när herr Hildebrand fann lämpligt att mot särskilda utskottet rikta den förebräelsen, att utskottet skulle gjort sig skyldigt till en ytlig behandling af frågan och icke sökt tränga in i densamma. Det torde icke vara obekant, att åtskilliga af utskottets ledamöter, liksom Riksdagens ledamöter i öfrigt, varit i tillfälle att långt i förväg taga del af de vidlyftiga handlingar rörande ärendets utredning, som här föreligga, och då inom dett. utskott fanns en del representanter, hvilkas förtrogenhet såväl med näringarnas kraf som med hela vår förvaltnings väsen och uppgifter torde vara minst så

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)*

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

stor som herr Hildebrands, synes det mig icke vara lämpligt att mot dem rikta den beskyllningen, att de skulle ha afgifvit sitt votum utan att hafva satt sig in i den fråga det gäller. Jag ber särskildt att få påpeka, att i detta utskott suttit två af rikets landshöfdingar, hvilka båda slutit sig till det föreliggande förslaget, och detta torde i någon mån kunna fylla den lucka, som herr Hildebrand menade skulle finnas däri, att länsstyrelserna icke hörts. I utskottet sutto vidare åtskilliga representanter för näringslivet, men af dessa är det blott en, som funnit anledning till någon gensaga mot förslaget, medan vi nyss hört en annan af dem uttala sin anslutning till detsamma.

Det kanske mest egendomliga enligt min mening i herr Hildebrands anförande var emellertid det angrepp, han fann skäl rikta mot en ledamot af utskottet, som tillika på det förberedande stadiet af ärendets behandling varit tillkallad såsom sakkunnig. Jag fann för min del detta angrepp särdeles opåkalladt och beklagligt, och jag antar, att kammarens öfriga medlemmar härutinnan äro ense med mig. Jag har svårt att i detta angrepp se annat än ett utslag af den egendomliga kampanj, som man för mot förslaget och i hvilken man icke längre tror sig kunna vinna framgång genom verkliga sakskaäl.

Beträffande de sakliga skälen, så torde det, särskildt efter det anförande, som hållits af herr Anderson i Arvika, vara klart för enhver, att man icke längre kan vidhålla den uppfattningen, att här skulle vara fråga vare sig om något föregripande af departementalreformen eller om att till näringarnas men lösrycka en del af den stora frågan om omorganisation af vår förvaltning. När man har att under den närmaste framtiden motse en så omfattande och verkligt svårlöst fråga som den om en reorganisation af våra departement och eventuellt i samband därmed en omrangering af våra ämbetsverk, är det då icke klokt att i den mån så ske kan bryta ut vissa delar af frågan, hvilka kunna befordras till en själfständig lösning? Är detta icke klokt, särskildt ur näringarnas intresse, om man därigenom befriar kommerskollegium från den kolossala arbetsbörda, som i själfva verket dessa statistiska ärenden betyda för verket? I detta sammanhang ber jag att gentemot herr Lithander få erinra däröfver, att när han tyckes betvifla, att kommerskollegium kunde vara så tyngdt af arbete och talar om de 27,000 målen, så är det väl att märka, att denna siffra hänför sig endast till den arbetsstatistiska afdelningen och anger blott antalet där behandlade ärenden. Herr Rydén, tror jag det var, har också påpekat, att anledningen hvarför kommerskollegium blir så tyngdt såväl af dessa ärenden som af sina egna ärenden är den, att det kollegiala arbetssättet fortfarande är bibehållet inom kommerskollegium. Så länge detta arbetssätt är kvar, är det påtagligen dess mer angeläget, att man så mycket som möjligt befriar kommerskollegii

chef och ledamöter från sysslandet med uppgifter, som äro främmande för den ämbetsverksamhet, som närmast åligger verket.

Ang. anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden.

(Forts.)

Det har vidare från åtskilliga håll under debatten gjorts den erinran, att den föreslagna socialstyrelsen skulle ha fått allt för lösa konturer och icke blifvit tillräckligt starkt begränsad, och att man därför icke skulle veta, hvilka uppgifter som skulle tillkomma verket. Om man går till utskottets betänkande, måste det stå klart för enhver, att de uppgifter, som i detta nu öfverflyttas, äro väsentligen desamma, som redan handläggas på kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. Det är uppgifter, hvilkas behöflighet Riksdagen redan vid olika tillfällen haft tillfälle att pröfva och för hvilka Riksdagen redan förut anvisat anslag. Det är sant, att i det förberedande kommittébetänkandet fanns antydning, att man framdeles kunde komma att tilldela verket åtskilliga andra uppgifter, men detta är ju en sak, som statsmakterna framdeles bli i tillfälle att pröfva.

Beträffande de uppgifter, som äro ifrågasatta att omedelbart öfverlämnas till det nya ämbetsverket, har redan Kungl. Maj:t vidtagit åtskilliga begränsningar, och utskottet har gått vidare på den vägen. Likaså innebär Kungl. Maj:ts förslag i fråga om de arbetskrafter, som skola tillmätas åt det nya verket, en ganska skarp begränsning af hvad de kommitterade och sakkunnige, som tidigare yttrat sig i ärendet, ansett för ändamålet behöfvas.

Slutligen har från ett par håll anmärkts, att då det i den kungliga propositionen och i utskottets betänkande säges, att inrättandet af det nya ämbetsverket icke skulle medföra någon utgift af större betydelse för statsverket, detta yttrande skulle innebära ett misstag så till vida, att utom de utgifter, som stå angifna i den för ämbetsverket uppgjorda staten, utgifter vore att emotse äfven för lokaler samt för tryckning, skrifning och andra expenser. Ja, detta har ju ingen bestridit, men det torde dock vara det brukliga, när man här inom Riksdagen talar om kostnaderna för ett visst ämbetsverk, att man närmast tänker på aflöningsstaterna. Dessa utgifter för lokaler och expenser innebära icke någon ytterligare ökning af de utgifter, staten redan får vidkännas, enär detta verk redan för närvarande har lokaler och måste dragas med vissa utgifter för tryckning och andra expenser, utgifter, som icke komma att undergå någon egentlig förhöjning genom bifall till det föreliggande förslaget. Hvad särskildt lokalfrågan beträffar, så förhåller det sig så, att den lokal, som för närvarande är anvisad åt kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik, är fullt tillräcklig för det nya ämbetsverket, socialstyrelsen, åtminstone i den omfattning verket skulle erhålla enligt det föreliggande förslaget. I det hänseendet kommer icke någon ökad utgift att bli följden af verkets inrättande.

*Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.*

Under återopande jämväl af de skäl, som af föregående talare här blifvit anförda, skall jag be att få ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen af förhandlingarna, yttrade

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Det förekom en passus i hvad herr statsrådet och chefen för civildepartementet yttrade, som synes mig vara förtjänt af ganska stor uppmärksamhet.

Han nämnde, att om han vågat hoppas, att departementalreformen skulle kunna genomföras under de närmaste åren, så skulle det möjligen synts honom vara lämpligt att uppskjuta detta förslag om en socialstyrelse för att få det behandlad i sammanhang med denna vidtgående departementalreform. Detta skäl kan jag förstå och sentera. Det var dock afsedt att vara ett realskäl för att just nu framlägga förslaget om socialstyrelse. Mig synes emellertid, att i detta erkännande af det mindre lämpliga i att skilja detta förslag från den stora departementalreformen ligger ett underkännande af hvad herr statsrådet själf anför i de delar af motiveringen till den kungliga propositionen, som innehålla en bevisföring för den absoluta nödvändigheten — af direkt sakliga skäl — att redan nu få fram socialstyrelsen. I hvad herr statsrådet nämnde synes mig nämligen otvetydigt ligga ett erkännande däraf, att det riktigaste ur organisations-synpunkt hade varit att få de olika organisationsfrågorna behandlade samtidigt, hvilket synes äfven mig vara det enda lämpliga.

När herr statsrådet sålunda för ett antagande af förslaget om socialstyrelse närmast anför det skälet, att departementalreformen skall låta vänta på sig ännu ganska länge, så vill jag först och främst anmärka, att ett sådant uttalande från statsrådsbänken innebär ett visst misstroende mot det sätt, på hvilket departementalreformen kommer att för Riksdagen framläggas och en misströstan om ett godt resultat af förslagets framläggande. Jag är icke säker på, att en sådan misströstan är befogad och i hvarje fall kan åtminstone ingen veta huru med den saken kommer att förhålla sig. Anlägger man sålunda de rent organisatoriska synpunkterna på frågan, synes det mig vara alldeles klart, att, äfven om man ser saken så, att det är ovisst, hur det går med departementalreformen, man dock borde vänta med socialstyrelsen, tills man fått kännedom om den saken. Skulle det sedermera visa sig, att departementalreformen drager längre tid än man har anledning förmoda, så kunde i den omständigheten ligga ett motiv att, sedan detta blifvit klart, komma fram med förslaget om socialstyrelse för sig.

Herr Cederborg nämnde, att lokalfrågan skulle vara så lätt

att lösa, och det kan ju också vara förhållandet med den begränsning af socialstyrelsens uppgift, som närmast är ifrågasatt. Men det har ju dock påpekats, att nya stora grupper af ärenden antagligen komma att föras under socialstyrelsen, och då måste naturligtvis ett behof af ökad utrymme göra sig gällande. När nu detta centrala verk upprättats, innan de stora frågor äro klargjorda, som kunna få inflytande på socialstyrelsens verksamhet och sålunda äfven på dess lokalfråga, och dessa frågors utredning kanske kommer stötvis, den ena efter den andra, så måste det ställa sig mycket svårt att ordna lokalfrågan för socialstyrelsen under dess utveckling under de närmaste tre, fyra eller fem åren. Här kan man rent af tänka sig som det lämpligaste att anordna ett slags paviljongsystem med en liten byggnad för grundstommen och sedan en paviljong för hvarje ny byrå. Att flytta till en ny lokal så fort en ny byrå tillägges torde icke vara lämpligt, ej heller lär det vara möjligt att i samma hus kunna påräkna hvad som blir nödigt för utvidgningar.

*Ang. anslog
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)*

Ur olika synpunkter tillåter jag mig att vidhålla mitt förra yrkande.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr talman! Jag skall be att få säga blott ett par ord med anledning af herr Hildebrands senaste anförande.

Då jag uttalade, att därest man haft klarhet om att departementalreformen hade utsikter att mycket snart kunna genomföras, det kunde varit önskvärdt, att söka samtidigt lösa alla hit-hörande frågor, så var det närmast ur den synpunkten, att man därigenom kunnat för det nu ifrågavarande verket få använda samma organisationsform som departementalkommittéerna i öfrigt föreslagit och icke nu organisera ett särskildt centralt verk. Men då man icke vågat hoppas, att så skulle ske, har man varit nödsakad att gå till inrättandet af ett centralt ämbetsverk, detta i öfverensstämmelse med nuvarande förvaltningsprinciper och för att icke i någon mån föregripa den blifvande utredningen; naturligtvis skulle det ha varit angenämare, om man genast från början kunnat gå vägen att få en departementsafdelning, om ock skillnaden mellan dessa former ej är alltför stor.

Det är äfven så, att det finns ett rent praktiskt skäl för att nu få klarhet om, huru Riksdagen ställer sig till förslaget om de sociala ärendenas utbrytande ur kommerskollegium. Sker så, skulle nämligen departementalkommittéernas och framför allt kommerskollegiikommitténs fortsatta arbete väsentligt underlättas. Det skulle möjliggöra för dem att slippa uppgöra alternativa förslag och att få ägna sitt arbete uteslutande åt att åstadkomma den bästa möjliga organisation för näringsförvaltningen antingen genom att omorganisera kommerskollegium eller genom att ersätta det med ett handelsdepartement. Jag tror för min

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

del, att man skall hafva ganska goda utsikter, om man nu i år får en socialstyrelse, att ett annat år framlägga förslag till omorganisation af kommerskollegium, om man vill göra den frågan oberoende af den stora departementalreformen. Det är möjligt att då tills vidare gå samma väg, som man gjort i fråga om socialstyrelsen, och jag tror, att det kan vara åtskilliga fördelar förenade därmed, enär man därigenom säkrare och snabbare får denna särskilda representation i förvaltningen för näringslivet. Det är en fråga, som regeringen därför skall ägna en allvarlig uppmärksamhet: behofvet af ett snart upprättande af en modern näringsförvaltning är obestridligt.

Jag har för min personliga del icke hyst några betänkligheter, icke på något sätt varit tveksam med afseende å de hufvudsakliga riktlinjerna för en departementalreform i det syfte, som departementalkommitterade afse — jag har själf varit med om utarbetandet af dessa grunder — en del detaljer känner jag mindre till, då de torde hafva utarbetats senare. Däremot förstår jag mycket väl, såsom jag äfven förut påpekat — och jag förstår ännu bättre nu efter den debatt, som här förts — hvilka svårigheter, som förefinnas att i Riksdagen genomföra departementalkommitténs förslag i ett slag. Det är kanske därför, jag må säga tyvärr, möjligt, att man får taga reformen steg för steg, taga ett departement då och ett då. Men då är det endast en fördel att hafva afgjort en del af de frågor, som eljest skulle ytterligare inveckla situationen. Och till dessa hör socialstyrelsen.

Talet om lokalsvårigheterna kan jag icke anse vara något som helst skäl mot saken. Herr Cederborg har redan erinrat om, att några nya lokaler för socialstyrelsen icke behövas — det där paviljongsystemet, som herr Hildebrand ordade om och det skulle väl vara på det nuvarande Birger Jarls torg, som det skulle byggas upp nya paviljonger för socialstyrelsen, det torde han väl ändå själf medge var en mera förflygen idé. Det är ju klart, att i den mån verken behöfva ökade lokaler till följd af ökade arbetskrafter, så måste de få sådana, men det går också för sig att ganska länge hålla sig kvar i gamla otidsenliga lokaler. Därpå hafva vi ett lysande exempel i Kungl. Maj:ts kansli, där man under en lång följd af år fått nöja sig med synnerligen trånga och obekväma lokaler. Och det är min öfvertygelse, att under den ganska långa framtid, som socialstyrelsen kan inhysas i riksgäldskontoret, där nu arbetsstatistiska afdelningen logerar, den kommer att där få väl så godt utrymme, som man har i Kungl. Maj:ts kansli. Jag tror, att lokalfrågan kan lämnas helt åsido. Den är dessutom en sak, som icke inverkar på kostnadsfrågan för verket i jämförelse med nuvarande kostnader för kommerskollegii arbetsstatistiska afdelning. När den tiden kom-

mer, att man behöfver skaffa nya lokaler åt socialstyrelsen, få
 vi tid nog att tala om kostnaderna därför.

Ang. anslag
 till ett
 centralt
 ämbetsverk
 för sociala
 ärenden.

(Forts.)

Herr Lemke: Herr talman, mina herrar! Endast några få ord! Det är icke min mening att polemisera mot någon föregående talare, men då en kammarkamrat från samma stad, som jag har äran representera, med så mycken pondus framhäft sådana åsikter, som resulterade i yrkande om bifall till det föreliggande förslaget, så har jag ansett det vara min skyldighet att vid detta tillfälle säga, att det stora flertalet valmän från det stora handels- och industrisamhälle, vi båda representera, ingalunda hysa sådana åsikter. I känslan af att jag icke själf kunde sitta inne med så stora insikter i denna fråga, som min bänkamrat med sådan force prononcerade sig äga, har jag satt mig i förbindelse med mina valmän och fått uppgifter af helt annat syfte från dem. Hvad som nu särskildt uppkallat mig är det, att jag i min hand har en skrifvelse från en af dessa valmän, som jag ber att få läsa upp några rader ur, helst denna skrifvelse kommit mig tillhanda just nu, så att säga i frågans elfte timma. Dessa rader lyda så här: »Vid samtal med näringsidkare här nere har jag funnit *alla* instämma uti det orimliga att nu i största hast, och innan näringsidkarna själfva fått tid att yttra sig om förslaget, pressa igenom detsamma, och finna alla det så mycket orimligare, som därigenom departementalreformen ovillkorligen i större eller mindre grad föregripes. Man önskar därför allmänt, att frågan i hvarje fall icke måtte blifva afgjord vid denna riksdag, så att näringsidkarna under tiden till nästa års riksdag må få tillfälle att ordentligt genomgå förslaget och framföra sina synpunkter.»

Som herrarne torde finna häraf, är det icke saken man icke vill, utan sättet och tiden. Herr talman, då jag själf hyser likadana åsikter, kan jag icke annat än med anledning af hvad jag nu anfört och med anledning af hvad mina valmän hafva sagt mig yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till herr Lithanders reservation.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman! Jag skall icke taga kammarens tid och uppmärksamhet i anspråk många minuter. Jag har begärt ordet närmast i anledning däraf, att det uti utskottets förslag insmugit sig ett tryckfel, ett tryckfel, som återfinnes i den kolumn, där bestämmelserna rörande åtnjutande af ålderstillägg äro intagna. Jag ber att få nämna, att ett riktigt förslag är under tryckning, och kommer att om någon stund utdelas till kammarens ledamöter.

Emellertid skulle de anmärkningar rörande åtnjutande af ålderstillägg, som här förefinnas, få följande ändrade lydelse: Rörande 3. gradens tjänstemän, nämligen 1 byråchef och 2 byrå-

Ang. anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.
(Forts.)

chefer skall gälla, att efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.; rörande 2. gradens tjänstemän, nämligen 1 sekreterare och 4 tjänstemän af 2. graden skall gälla, att efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.; rörande 1 tjänsteman af 1. graden och 3 tjänstemän af 1. graden skall gälla, att efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr. och efter 15 år med än ytterligare 500 kr.; rörande 1 kvinnligt skrifbiträde af högre grad, 3 kvinnliga skrifbiträden af högre grad, 1 kvinnligt skrifbiträde af lägre grad, 6 kvinnliga skrifbiträden af lägre grad skall gälla, att efter 5 år kan lönen höjas med 200 kr. och efter 10 år med ytterligare 200 kr.; rörande 1 förste vaktmästare skall gälla, att efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr. och slutligen rörande 1 vaktmästare skall gälla, att efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr. och efter 10 år med ytterligare 100 kr.

Då jag nu emellertid fått ordet, nödgas jag i anledning af det anförande, som en ärad representant på stockholmsbanken hade — icke det sista utan det första — säga några ord. Han gaf uttryck åt den tanken, att mycken och oförtjänt *godhet* kommit något hvar till del och framför allt det förslag, som varit föremål för utskottets behandling. Jag vill visst icke bestrida riktigheten af, att man kan bli föremål för mycken och oförtjänt *godhet*, men jag vill på samma gång säga det, att man kan också bli föremål för mycken och oförtjänt *elakhet*. Och den tidningspress, som står den ärade talaren nära, har icke rörande detta förslag försummat något tillfälle att i det fallet begagna all den makt, som har stått den till buds. »Ett mera ytligt och magert utlåtande af ett särskildt utskott har man aldrig sett», sades det vidare. Ja, är utlåtandet så ytligt till sin innebörd eller så magert till sitt innehåll, så förvånar det mig, att den ärade talaren dock icke gendref, såvidt jag förstod, på någon punkt, hvad utskottet har sagt.

Herr Hildebrand talade också mycket om den framtida utvecklingen af det föreslagna ämbetsverket. Han talade hufvudsakligen om ämbetsverkets framtida verksamhet. Jag vill då säga, att framtiden är för oss alla höljd i ett visst dunkel, och för den skull har ämbetsverket också utrustats med *personal för nu föreliggande arbetsuppgift*, men hur dunkelhöljd än framtiden är och förblir, kan det väl ändå icke anses som ett fel, om man vid organiserandet af ett nytt verk äfven blickar framåt och tänker på en hel del nya uppgifter, som efter hand kunna tillkomma det ämbetsverket.

Slutligen vill jag endast erinra om något, som har sagts här förut såväl af herr Cederborg som af statsrådet och chefen för civildepartementet, att frågan om hyresbelopp, frågan om expenser, om tryckningskostnader icke spelar någon roll. Jag ber i det fallet endast att få erinra, att kostnaderna äro uppförda på

sjätte hufvudtitelns stater. Icke vill väl herr Hildebrand kräfva, att man ovillkorligen skall uppföra de kostnaderna för detta ämbetsverk två gånger.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Rydén: Jag hade icke tänkt ånyo begära ordet, då frågan synes mig utdebatterad. Då herr Sommelius var tämligen älskvärd i sitt förra anförande, och då herr Cederborg var nog vänlig att lysa hem herr Hildebrand för dennes personliga utfall mot mig, vill jag icke heller vända mig mot dem, men min granne på malmöbanken, herr Lemke, hade ett anförande, som jag är förvånad öfver.

Han sade, att valmännen i Malmö stad icke stode bakom min uppfattning. Det vet, med förlof, herr Lemke icke. Han vet, att högerns organisation haft ett sammanträde med föredrag af herr Antonsson och därvid gjort ett uttalande. Det är, hvad herr Lemke vet. Han är själf för öfrigt vald af en minoritet af Malmö valmän. För resten handlar jag efter den öfvertygelse, som jag kunnat bilda mig i frågan.

Jag vill emellertid konstatera, att efter det debatten pågått så länge, synas motståndarna till förslaget till slut ha retirerat till den position, som herr Sommelius uttryckte på det sättet, att man icke hade något emot själfva saken, och att det endast var »tiden och sättet», som man icke fann lämpliga. Detsamma sade nyss herr Lemke. Ja, mina herrar, hvad anmärkningen emot sättet beträffar, så har civilministern påvisat, att frågan fått en grundligare utredning än nästan någon annan fråga. Hvad är det i utredningen som fattas, och hvad behöfves mera i den vägen? Hvad tiden beträffar, undrar jag om icke äfven i det afseendet anmärkningen måste anses vara ett svepskäl för att få frågan undanskjuten med den förklaringen, att tiden icke är mogen. Jag läste nyss upp ett par ord ur hvad handtverksföreningens ordförande sagt, där han uttryckte sin stora farhåga, att ett uppskof skulle medföra, att förslaget skulle bli undanskjutet för lång tid. Det är möjligt, att deras representanter icke kunna få sina meningar företrädta i kammaren så allvarligt. Jag vet icke, om vi ha någon af handtverksorganisationens ledamöter i kammaren. I Första kammaren finnas ett par stycken. Men i hvarje fall är det klart, att ett undanskjutande af denna reform blott därför, att »tiden icke är lämplig», är orimligt. Har man icke andra invändningar, än att tiden icke är inne, måste jag beteckna det såsom ett svagt skäl att på den grunden yrka afslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment samt vidare på afslag å såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och

*Ang anslag
till ett
centralt
ämbetsverk
för sociala
ärenden.*

(Forts.)

Ang. anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden. fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller andra särskilda utskottets hemställan i punkten A mom. 1:o af utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottet berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Voteringen utvisade 156 ja mot 50 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2:o—5:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten B).

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 6.

Lag om understödsföreningar m. m.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets memorial, nr 50, i anledning af dels återremiss af vissa delar utaf lagutskottets utlåtande nr 34 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om understödsföreningar, lag om ändrad lydelse af 162 och 163 §§ i lagen om försäkringsrörelse samt lag om ändring i vissa delar af lagen om sjukkassor den 4 juli 1910 jämte i anledning af proposition väckta motioner, dels ock kamrarnas skiljaktiga beslut i ämnet.

I utlåtande nr 34 i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition nr 2 med förslag till lag om understödsföreningar, lag om ändrad lydelse af 162 och 163 §§ i lagen om försäkringsrörelse samt lag om ändring i vissa delar af lagen om sjukkassor den 4 juli 1910, dels ock i anledning där af väckta motioner, hade lagutskottet hemställt, att Riksdagen måtte antaga förslag till lagar af den lydelse utskottets nämnda utlåtande innehöle.

Vid föredragning af berörda utlåtande hade båda kamrarna godkänt förslaget till lag om ändrad lydelse af 162 och 163 §§ i lagen om försäkringsrörelse samt, förutom rubrikerna, 4, 6—16, 18—31, 33, 34, 36, 38—46 och 48—99 §§ i förslaget till lag om understödsföreningar äfvensom 3, 87 och 105 §§ i förslaget till lag om ändring i vissa delar af lagen om sjukkassor den 4 juli 1910 i deras af utskottet föreslagna lydelse, hvarjämte båda kamrarna godkänt 17 § i förslaget till lag om understödsföreningar enligt dess af utskottet föreslagna lydelse med den ändring att i första stycket i stället för »två år» insattes »fem år» äfvensom återremitterat 32 § i sistnämnda förslag till utskottet. Däremot hade kamrarna i fråga om nedannämnda paragrafer af förslagen till lag om understödsföreningar och till lag om ändring i vissa delar af lagen om sjukkassor den 4 juli 1910 stannat i olika beslut.

Med anledning af hvad sålunda förekommit och för sammanjämkning af den skiljaktighet, som förefunnos mellan kamrarnas beslut, hade utskottet afgifvit vissa i förevarande memorial upptagna förslag.

Vid memorialet fanns emellertid fogad reservation af herrar *Persson* i Norrköping och *Lindhagen*, hvilka ansett sig ej kunna biträda utskottets sammanjämningsförslag.

Förslaget till lag om understödsföreningar.

1 §.

Utskottets vid denna paragraf gjorda hemställan lades till handlingarna.

2 §.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade

Herr *Persson* i Norrköping: Herr talman! Som herrarna finna, har jag jämte herr *Lindhagen* vid ifrågavarande betänkande angående sammanjämkning fogat en reservation, i hvilken vi på vissa angifna skäl förklarar, att vi icke kunna biträda utskottets sammanjämningsförslag. Jag skall nu ytterligare söka angifva, hvarför vi icke kunnat biträda detta förslag.

Om vi granska detsamma, finna vi, att Andra kammaren utaf utskottet gifvits rätt i de flesta punkter — de flesta till antalet — ity att härvid utskottet beslutat hemställa om bifall till Andra kammarens beslut. Men jämföra vi däremot dessa punkters värde samt innebörd och betydelse för lagen och de, som lagen skall gälla, så finna vi, att det rent motsatta inträffat, nämligen att Andra kammaren genom bifall till förslaget måste ge med sig i

*Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)*

Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)

sak så pass mycket, att man är frestad att karaktärisera sammanjämkningen som ett anbud till Andra kammaren om kapitalulation i stället för sammanjämkning. I 1 § hemställas, att Första kammaren skall biträda Andra kammarens beslut angående att understöd vid arbetslöshet icke skall kunna komma in under denna lag. I 32 § är det på samma sätt, men det gäller blott en bestämmelse, att revisorsval skola förrättas för 4 år i stället för 2 år, och 35 § gäller en bestämmelse om den tid, inom hvilken sekreteraren skall hafva protokollat färdigt, hvilken tid skulle ändras från 2 veckor till 4 veckor, som det bestämdes i Kungl. Maj:ts förslag. Enligt 37 § gifves enligt utskottets förslag Konungen rätt att tillåta föreningar att hålla årsmöten allenast hvartannat eller hvar tredje år. Och 47 § innehåller också en sådan obetydlig bestämmelse, i det att där bjudes, att man skall få 3 månaders klagotid i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i stället för, såsom utskottet föreslagit, 2; och 99 § — öfvergångsstadgandet — är en konsekvens af diverse andra beslut.

Men de viktigaste bestämmelserna förefinnas gifvetvis i 2, 3 och 5 §§. Det är egentligen dessa bestämmelser, som i sak äro viktiga, och granskar man utskottets sammanjämkningsförslag i detta afseende, finna vi, att Andra kammaren inbjudes att helt och hållet bifalla Första kammarens beslut i en paragraf och nära nog de öfriga två. 5 § handlar om rättskapaciteten, och det beslut, som utskottet nu fattat, och hvilket det inbjuder Riksdagen att fatta, är Första kammarens beslut oförändradt och innebär att enhvar förening, som icke låter inregistrera sig — äfven de som *icke* äro skyldiga att låta inregistrera sig — förlorar sin rättskapacitet fullständigt. Den rättighet, den fördel, som dessa föreningar haft förut enligt vanlig rättstillämpning och vanlig rättspraxis, som af domstolarna tillämpats, skulle nu dessa föreningar sålunda förlora genom ett Riksdagens bifall till utskottets förslag, det så kallade sammanjämkningsförslaget — i detta fall, som sagdt, Första kammarens beslut. Och i hvad det gäller 2 och 3 §§ beslöt ju denna kammare med stor majoritet att flytta upp understödsbeloppet för de föreningar, som skulle vara skyldiga att inregistrera sig, till 500 kronor. Nu har utskottet i sitt sammanjämkningsförslag föreslagit, att detta belopp skulle flyttas ned ifrån af Andra kammaren beslutade 500 kronor till 300 kronor. Om en sammanjämkning skulle varit rättvis i detta fall, och man skulle hafva sagt, att kamrarna fått ungefär lika mycket, torde gifvetvis den hafva sett ut så här, att om Andra kammaren frångått sitt beslut i 1 § och därvid biträdt Första kammarens beslut, borde Första kammaren hafva gjort Andra kammaren samma återtjänst beträffande en annan paragraf. Det borde naturligtvis hafva blifvit 3 §, hvilken gäller understödsbeloppens storlek för de föreningar, som skulle vara skyldiga icke blott till inregistrering, utan därjämte att hafva utaf till-

synsmyndigheten särskildt godkända stadgar med en del synnerligen stränga bestämmelser. Och vidare borde den återstående af de viktiga paragraferna, nämligen 2 §, delats midt itu, så att understödsbeloppet i stället för af utskottet föreslagna 300 kronor blivit 350 kronor. Nu har utskottet i stället föreslagit, som sagdt, 300 kronor i hvad det gäller 2 §, detsamma i hvad det gäller 3 § samt helt och hållet gått ifrån Andra kammarens beslut i 1 §.

Men därjämte har utskottet gjort någonting annat, som försätter saken i långt sämre läge, nämligen då utskottet föreslagit att i 2 § skulle inryckas en bestämmelse om att inregistrerings-skyldig skall vara icke blott hvarje förening, som utbetalade ett kapitalunderstöd af 300 kronor eller mera, utan därjämte hvarje förening, som består af flera än 500 medlemmar. Enhvar förening, om den så ock betalade så ringa understödsbelopp som 10 kronor till sina medlemmar vid dödsfall eller eljest, skulle sålunda ovillkorligen inregistreras, så snart medlemsantalet öfverstiger 500. Detta nya tillägg är enligt min uppfattning så karaktäristiskt för hela sammanjämningsförslaget, att detta för Andra kammarens vidkommande icke kan få namn af någonting annat än en kapitulation, och jag begriper sannerligen icke, huru detta kunnat vinna utskottets bifall med tanke på huru det i realiteten kommer att verka på de föreningar, som detta egentligen skulle gälla. Vi hafva ju bland annat en hel hop fackföreningar och fackförbund, som utbetala begrafningshjälp till sina medlemmar, och genom att man höjde upp understödsbeloppets storlek till 300 eller 350 kronor såsom jag föreslog inom utskottet — vi kunna hålla oss till 300 kronor — skulle dessa fackföreningar och fackförbund kunnat undgå inregistreringstvång, men genom att man skjutit in denna nya bestämmelse »eller består af flera än 500 medlemmar» har man sökt komma åt dessa fackföreningar på en bakväg. Man har ovillkorligen velat ettdera tvinga in dessa organisationer under denna lag med dess många i vissa fall stränga bestämmelser, eller också vill man tvinga dessa organisationer att kasta sin understödsverksamhet öfver bord. Detta kan icke rimligtvis stå i öfverensstämmelse med det särskildt inom de borgerliga partierna förda talet om att vår fackföreningsrörelse här i landet är på afvägar, därför att den blott är en politiserande rörelse, en rörelse, som allenast bedriver klasskamppolitik. Bättre skulle väl vara, säger man, om den verkade för beredande af understöd vid sjukdom, dödsfall, arbetslöshet etc. Men nu söker man ju tvärtom med denna lag rikta ett dråpslag just mot dessa organisationers understödsverksamhet, i hvad det gäller att bereda de efterlevande kapitalunderstöd med mindre belopp vid medlemmarnes dödsfall. Kan detta verkligen vara rimligt? Är det icke nog med, att man genom att gå med på Första kammarens beslut rörande 5 § tar

*Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)*

Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)

ifrån dessa organisationer rättskapacitet, tar ifrån dem den möjlighet, de hittills haft, att inför domstol kära och svara, den möjlighet, deras medlemmar haft, att rättsligen göra sina anspråk gällande mot organisationen och organisationen gent emot sina medlemmar. Detta tar man ifrån dem. Och för det andra säger man: så snart ni komma upp till ett medlemsantal af 500, skola ni, därest ni vilja lämna understöd åt edra medlemmar, ovillkorligen komma in under denna lag om inregistreringstvång — och detta gör man året efter det Riksdagen afslagit ett lagförslag angående ideella föreningar. Jag kan icke finna rim och reson i detta. Man säger kanhända häremot: ja, ni få dela er organisation och skilja understödsverksamheten ifrån fackförbundens öfriga verksamhet. Men detta står ju alldeles stic i stäf mot det gängse talet om att organisationerna ur samhällelig synpunkt skulle bättre fylla sin uppgift genom att slå in på understödsverksamhet mer än de hittills gjort. Dessutom skadar det småfolkets understödsverksamhet. Nu finnes det villkoret för medlemskap af fackföreningar, att så snart man tillhör densamma, så är man äfven medlem af begravningskassan. Men på grund däraf att föreningarne, om de nu föreslagna bestämmelserna skulle blifva gällande, helt visst skulle välja att icke fortsätta med sin understödsverksamhet, sådan de hittills bedrivit den, för att icke nödgas underkasta sig lagens bestämmelse om registrering, så komme detta villkor att slopas, och därigenom komme medlemmarne att icke i samma utsträckning som hittills tillhöra dessa begravningskassor, och det blefve i stället försäkringsbolagen »Trygg» och »De förenade» eller andra dylika anstalter, som finge taga saken om hand. Lifförsäkringsbolagen ha för öfrigt haft allt för stort inflytande på denna lagstiftning, deras intressen ha i allt för hög grad fått influera på lagbestämmelserna i detta fall, så väl som i många andra, som sammanhöra med denna lag. Jag skulle emellertid icke säga så mycket därom, i fall det vore så, att man i fråga om denna bestämmelse, »eller består af flera än 500 medlemmar», som influtit i 2 § i utskottets sammanjämningsförslag, verkligen kunde bevisa, att den gjorde någon nytta. Men af dem, som äro anhängare till detsamma, har det icke framhållits några som helst påtagliga bevis eller skäl för att denna bestämmelse verkligen gör någon nytta. Det skulle vara mycket intressant, om sådana skäl verkligen kunde framkomma inför kammaren, ty inför utskottet hafva de icke förebragts. De föreningar, för hvilka lagstiftningen är afsedd, emedan deras verksamhet bedrivits så, att de blifvit bankrutta, komma under lagen lika säkert därigenom, att det i 2 § stadgas registreringsplikt för förening, som utfäster ett understödsbelopp af öfver 300 kronor.

Det har från något håll antydts till mig privat, att man är rädd för, att de understödsföreningar, som sålunda verkligen

borde komma under denna lag, skulle kunna kringgå denna lags bestämmelser genom att dela upp understödet, exempelvis 1,200 kronor, till begravningshjälp i fyra delar och sålunda kringgå lagen. Om man nu vill mota dylika försök från bankrutta föreningar, så kan man göra det på annat sätt än genom att använda ett sätt, som skulle skada denna föreningsverksamhet, som hittills visat sig synnerligen gagnande och nyttig för medlemmarne i allmänhet.

Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)

Det har sagts, att dessa stora organisationer med många medlemmar men med små understödsbelopp äfven äro af den natur, att de behöfva komma under denna lags bestämmelser. Men ingen har kunnat påvisa ett enda fall, där något yrkesförbund eller en slik yrkesförening icke varit synnerligen väl-situerad, icke på ett synnerligen tillfredsställande sätt fyllt de uppgifter, som den haft såsom understödsorganisation; icke en enda insolvent sådan förening har kunnat påvisas, men däremot har detta kunnat ske beträffande en hel massa andra allmänna föreningar, som äro bildade på olika sätt, men hvilka komma under lagen i hvarje fall utan att denna af mig kritiserade bestämmelse finnes, därför att de i allmänhet — *alltid* för öfrigt — betala högre understöd än som här är föreslaget såsom gräns, nämligen 300 kronor.

Det är dessutom en annan egendomlighet med detta sammanjämningsförslag till denna lag, som skulle bli följderna och som jag icke kan underlåta att påpeka. Så snart en förening, som utdelar begravningshjälp enbart, kommer upp till 500 medlemmar — begravningshjälpen storlek må vara 10, 20, 100 eller 200 kronor, det spelar ingen roll — skall den inregistreras. Men en sjukkasse, som betalar upp till 300 kronors begravningshjälp, kan ogeneradt bestå af ett, två eller tre tusen medlemmar utan att ha någon som helst inregistreringsskyldighet. Understödsföreningarna vill man klämna åt, antagligen — jag vill icke påstå det bestämdt, men det förefaller mig så — därför att de i vissa fall äro förbundna med fackorganisationer, men en annan liknande understödsförening, en begravningskasse, fäster man sig inte vid. Den behöfver icke inregistrera sig, hur många tusen medlemmar den än har. Detta enligt bestämmelser, som återfinnas på sista sidan af sammanjämningsförslaget, nämligen i förslaget till ändring af 106 § i sjukkasselagen. Jag förstår egentligen inte, hvarför det skall vara en sådan olikhet i detta fall. Det har icke lämnats några tillräckliga förklaringar däröfver.

Jag är mån om den understödsverksamhet, som bland yrkesorganisationerna, yrkesförbunden, hittills bedrivits och visat sig vara af synnerligen välsignelsebringande natur, då, tack vare den, yrkesorganisationernas medlemmar genom sitt medlemskap ha kunnat tillförsäkra sina anhöriga en viss hjälp vid dödsfall och

Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)

på detta sätt beredt dem fördelar. Nu skulle dessa förbund bli spolieerade och skadas i sin verksamhet genom det sammanjämningsförslag, som nu föreligger. Detta anser jag vara en orättfärdighet och en orättvisa mot tusentals af dessa organisationers medlemmar, och därför, herr talman, ber jag att bestämdt få yrka afslag på föreliggande sammanjämningsförslag. Vi förlora ingenting på ett afslag, och det är icke förlust, det är vinst, om förslaget kan återkomma till nästa år och då bli bättre anpassadt efter rådande förhållanden än faktiskt nu förevarande förslag är.

I detta anförande instämde herrar *Branting, Lindhagen, Bårg* i Katrineholm, *Johansson* i Uppmälby, *Lindqvist* i Stockholm, *Borggren, Thorsson, Rydén, Nilsson* i Kristianstad, *Ingvarsson, Kropp, Svensson* i Skönsberg, *Sävström, Forssell, Anderson* i Råstock, *Nilsson* i Hagaby, *Berg* i Munkfors, *Helger, Strid* och *Törnblom*.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Den siste talareren framhöll nu i sitt anförande, liksom han har gjort förut i reservationen, att här föreliggande sammanjämningsförslag, öfver hvilket kammaren nu skall besluta, i själfva verket mera skulle tillmötesgå Första kammarens ståndpunkt än Andra kammarens, och då ju meningen vid en sammanjämkning är, att båda kammarna skola få lika mycket, skulle förslaget därför icke kunna godkännas.

Nu får jag säga, att det icke är så godt att mäta i sådana här saker och afgöra, om den ena kammaren har fått mer än den andra. Men enligt mitt förmenande kan man icke med fog påstå, om man ser på sakinnehållet, att Första kammaren här fått mera än den Andra, utan jag skulle tro, att man, om man rätt undersöker förhållandet, skall finna, att lagutskottet, såvidt det någonsin varit möjligt, har, som det heter, försökt att ställa kyrkan midt i byn.

Talaren erinrade om, att Första kammaren skall rent biträda Andra kammarens beslut uti paragraferna 1, 35, 37 och 47. Däremot skall Andra kammaren biträda Första kammarens beslut i allenast § 5. Han mätte emellertid dessa paragrafers sakinnehåll och fann § 5 i detta hänseende viktigare än de andra paragraferna. Jag skall gärna medge, att § 5 har större betydelse än de andra af mig uppräknade paragraferna. Den femte paragrafen handlar ju om rättskapaciteten. Men jag vill återkalla i herrarnas minne från den första debatten, som vi hade i denna fråga, då vi synnerligen mycket talade om rättskapaciteten, att den reservation, som herrar Persson och Lindhagen jämte ett par andra afgifvit, togs i denna kammare allenast med en majoritet af en röst och att från statsrådsbanken framhölls, att det var alldeles nödvändigt, att man med afseende på denna

paragraf, om man öfver hufvud taget ville någon lagstiftning, tog utskottets och Kungl. Maj:ts i denna del öfverensstämmande förslag. Och jag tror, att man tryggt kan säga, att, med den bestämda hållning, som både högsta domstolen och lagrådet intagit beträffande frågan om rättskapaciteten, det väl knappast lär finnas någon möjlighet att komma till en lagstiftning på detta område, utan att i detta hänseende gå samma väg som sammanjämningsförslaget, hvilket öfverensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag, med lagen om sjukkassor och lagen om ekonomiska föreningar, och som sålunda följer den princip, som eljest gäller öfver hela linjen inom detta slag af lagstiftning.

Alltså, om man här skulle ställt sig på annan ståndpunkt, hade det naturligtvis varit detsamma som att säga nej till lagförslaget, och det kunde ju icke för utskottet komma i fråga. Nå, det påyrkades verkligen icke heller i utskottet vid sammanjämnningen utaf den siste talaren. Han insåg själf och medgaf, att om man ville sammanjämka, kunde man icke göra det hvad § 5 beträffar på annan bog än utskottet föreslagit.

Komma vi så till §§ 2 och 3. Det är då alldeles uppenbart, att man icke får mäta betydelsen af dessa paragrafer allenast efter sifferbeloppen, som där stå. Det är först och främst en hel del understödsföreningar, som ej äro pensionkassor eller meddela kapitalunderstöd. Dessa bli fria utan afseende på understödsbeloppen. Detta följde redan af utskottets förslag. Olikheten af kamrarnas beslut i frågan hänför sig allenast till *sådana understödsföreningar, som meddela kapitalunderstöd en gång för alla*. Enligt Andra kammarens beslut, skulle registreringsplikt åligga sådana föreningar, om de utfästa eller utbetala understöd en gång för alla till högre belopp än *femhundra* kronor för en medlem *och* ha flera än *tvåhundra* medlemmar. Enligt Första kammarens beslut ålåg registreringsplikt dylik förening, om den utfäster eller utbetalar kapitalunderstöd till högre belopp än *tvåhundra* kronor för en medlem *och* består af mer än *femtio* medlemmar, *eller* består af flera än *tvåhundra* medlemmar. Det ligger, mina herrar, med afseende på dessa bestämmelser icke största vikten på själfva siffrorna, utan på huru de sammanställas med hvarandra. Därpå ligger, jag upprepar det, mycket större vikt, och i detta hänseende har Andra kammarens mening otvifvelaktigt vunnit mera gehör vid sammanjämnningen. Den siste talaren fäste sig mycket vid det maximiantal af 500 medlemmar i en förening, som enligt sammanjämningsförslaget skulle, oafsedt understödsbeloppets storlek, betinga registreringsplikt. Det kallade han för ett *nytt* förslag. Det är visst icke nytt. Det fanns redan i Kungl. Maj:ts förslag, fastän siffran där var 50 och sålunda mycket lägre, och det fanns äfven i utskottets förslag, ehuru det där stod 100 och sålunda

*Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)*

Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)

äfvén där var lägte och bestämmelsen följaktligen mycket strängare. Det är sålunda en betydande eftergift Första kammaren fått göra, då den fått höja denna siffra icke allenast, såsom utskottet föreslog, från 50 till 100, utan ytterligare till 500. Det är sålunda alls icke något nytt, som därvidlag har inskjutits utöfver hvad Kungl. Maj:t och utskottet föreslogo, fast jag medger, att det icke fanns i den reservation, som herrar Persson och Lindhagen afgåfvö eller ens i den af mig m. fl. afgifna. Men sammanjämningsförslaget skulle ju också ligga emellan förstnämnda reservation och det af utskottet antagna förslaget; och tänker man på det, vågar jag påstå, att det är ett mycket långt gånget medgifvande, då Första kammaren fått höja denna siffra ända till 500.

Och hvad den 3 § beträffar, är siffran där 300, likasom i 2 §. Detta belopp i 3 § betecknar det högsta kapitalunderstöd som en förening får gifva utan att behöfva underkasta sig skyldigheten att ha godkända stadgar. Äfvén i detta hänseende får jag fästa uppmärksamheten på, att det är ett synnerligen långt gånget medgifvande, åtminstone enligt Första kammarens åsikt, och det äfvén i sak åt den ståndpunkt, som var förfäktad i reservationen. Det är nämligen så, att af de fackförbund, som utbetala sådant kapitalunderstöd, hvarom här är fråga, intet, enligt de upplysningar, som erhållits, betalar högre dylika understöd än 300 kronor. Här af följer, att alla dessa förbund sålunda enligt sammanjämningsförslaget komma att bli befriade från skyldigheten att ha godkända stadgar. Och detta är en mycket stor förmån för dem, mina herrar, som de säkerligen fästa mycket stort afseende vid. Registreringstvånget är nog icke så särdeles besvärande, men hvad som däremot skulle blifvit tryckande är om de behöft underkasta sig att ha godkända stadgar. Nu vill jag tillägga hvad 2 § beträffar, att enligt en inom utskottet tillgänglig statistik, omfattande 188 föreningar, som betala ut ett kapitalunderstöd af 500 kronor eller därunder — det är naturligtvis icke alla föreningar, det finns icke någon fullständig statistik öfver dessa, men detta var de föreningar, som voro kända, och af den beskaffenhet här är tal om — skulle, enligt utskottets förslag, 45 föreningar kommit utanför registreringstvånget, men enligt det nu sammanjämningsvis framlagda förslaget 135 föreningar slippa registrering. Sålunda i ena fallet 45 af 188, i andra fallet 135 af 188. Då så förhåller sig, undrar jag, om man icke kan säga, att Första kammaren i sak på denna punkt fått ge betydligt mycket mera än Andra kammaren fått göra.

Nu vill jag till sist säga med afseende på de omtalade svårigheterna för fackförbunden, att det är alldeles gifvet, att den siste talaren, liksom hvarje talare på den sida, där man icke vill ha ett lagförslag, skall utmåla olägenheterna däraf i de

mörkaste färger, han egentligen kan hitta på. Men för mig står det klart, att denna svartmålning icke motsvaras af verkligheten. Jag är af den fulla öfvertygelsen, att äfven fackförbunden, då de komma utanför skyldigheten att ha godkända stadgar, icke skola få den ringaste svårighet att rätta sig efter denna lag. Och å andra sidan är jag också fullt öfvertygad om, att denna lag verkligen på det område, där man, att döma af upprepade uttalanden, ej minst från föreningshåll, verkligen funnit, att det är af nöden att få bestämda regler för understödsverksamheten, kommer att verka välgörande. Jag får slutligen erinra om, hur svårt det är att få lagförslag till stånd, då det gäller att ingripa på ett område, där invanda frihets- och ordningsföreställningar fått göra sig gällande — något som också nogsamt framgick af den diskussion, som här fördes första gången och de divergenser som då gjorde sig gällande. — Jag tror därför, att, när det nu föreligger ett omsorgsfullt utarbetadt och granskadt lagförslag, hvori för öfrigt vidtagits så pass stora och vidtgående lindringar mot hvad kommittéerna och Kungl. Maj:t ursprungligen tänkt sig, det är all anledning för denna kammare att taga detta förslag; och jag skall därför be att få yrka bifall till sammanjämningsförslaget.

*Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)*

Herr Åkerman: Herr talman, mina herrar! Jag förstår så väl att alla, som ha den uppfattningen, att en lagstiftning om understödsföreningar är af behovet påkallad, och önska, att den snart måtte komma till stånd, så gärna vilja öfverse med en del utaf de bristerr, som ju alltid komma att vidlåda ett sammanjämningsförslag. För min personliga del har jag ju två gånger förut här i kammaren uttalat mina betänkligheter mot förslaget.

Det är en punkt, på hvilken jag nu icke skall närmare ingå, eftersom jag talade mera utförligt därom förra gången, nämligen om rättskapaciteten. Jag skall så mycket mindre vidröra denna fråga, som det väl förhåller sig så, som den ärade ordföranden i lagutskottet nyss erinrade oss om, att det kanske är hopplöst att taga upp en strid på den punkten, eftersom de flesta jurister äro ense om, att de vilja reglera denna fråga på det sätt, som här är gjordt. Jag är icke utaf den meningen. Det har jag redan sagt förut, och jag skall icke trötta herrarna med att ännu en gång omtala de skäl, som för mig härvidlag äro bestämmande. Men det har kommit in något annat i detta sammanjämningsförslag, som åtminstone för mig framstår som en sådan underlighet, att jag redan på den grund måste yrka afslag på sammanjämningsförslaget. Det är de ord, som äro tillagda i 2 §, där det står, att hvarje understödsförening, som räknar mer än 500 medlemmar, skall bli registreringspliktig. Lagutskottets ordförande har något nämnt om detta, och han

Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)

sade då, att det borde icke väcka någon förvåning, ty denna sak är icke ny. Ja, det har han rätt uti, det stod i utskottets förslag något ändå skarpare, men hvad som är att märka är, att då frågan här sist var före i kammaren, var både den liberala och den socialdemokratiska reservationen ense om att uteluta just detta. Både de socialdemokratiska och de liberala reservanterna voro öfverens om, att man icke borde anknyta registreringsplikten till blotta antalet medlemmar i föreningen. Jag vill be herrarna att tänka på bara följande exempel. Antag, att vi ha två föreningar. Den ena föreningen betalar en så blygsam begrafningshjälp som 20 kronor och har 1,000 medlemmar. En sådan förening bör väl anses ganska väl funtad, och det lär väl icke finnas någon risk, att denna förening icke skall kunna komma ut med denna lilla begrafningshjälp till ett belopp af 20 kronor. Denna begrafningshjälp-förening med 20 kronors understöd blir enligt lagförslaget pliktig att inregistrera sig, då däremot en annan förening, som betalar exempelvis 300 kronor och har ett mindre antal medlemmar, t. ex. 50, blir fri från registreringstvång. Det förefaller mig, som om det snarare borde vara aldeles tvärtom. Nog är det väl underligt, att den förening, som betalar så litet i begrafningshjälp och har så många medlemmar, blir registreringspliktig, under det att en förening, som betalar mycket mer i begrafningshjälp, men har färre medlemmar, skall gå fri och slippa att registrera sig. För min del kan jag omöjligt gå med på denna bestämmelse och redan på denna grund måste jag yrka afslag på detta sammanjämningsförslag. Det förefaller mig öfver hufvud taget egendomligt, att man anknyter registreringsplikten till antalet medlemmar i föreningen, ty det är icke därpå det hänger, utan på föreningens prestationer, hur mycket föreningen utfäster och hur föreningens verksamhet i öfrigt är lagd, icke på medlemsantalet.

Därtill kommer, att det blir ganska svårt i praktiken för föreningen, ifall man nu anknyter registreringsplikten till medlemsantalet, att bedöma, huruvida den är registreringspliktig eller ej, ty det föres visserligen register öfver medlemmarna, men man vet ändå icke bestämdt, hur många medlemmarna äro, så att föreningen kan säga: »nu äro vi så många som 500, nu måste vi registrera oss,» ty samtidigt kan någon eller några gå ut ur föreningen, hvarom anmälan ännu icke inkommit eller blifvit officiellt antecknad, så att man icke vet, om det verkligen finnes 500 medlemmar eller mindre. Jag tycker sålunda, att detta bör vålla trassel i praktiken, och för öfrigt synes mig själfva principen att binda registreringsplikten vid medlemsantalet egendomlig i försäkringstekniskt hänseende. Jag vill visst icke räknas till dem, som skulle resa motstånd quand même mot en lag om understödsföreningar, tvärtom anser jag, att det finnes många föreningar utaf den typ, för hvilken en lagstift-

ning är nödvändig. Men nog är det väl underligt att ha så brådtom, att man tycker, att vi måste ta ett sammanjämningsförslag sådant som detta, bara för att få lagen i år. Vi kunna ju till ett annat år omarbета den, så att vi få ett förslag, som tillfredsställer oss alla eller åtminstone pluraliteten i denna kammare. Det har ju förut händt, att vänstern i denna kammare har haft ganska stor möda att tillbakavisa lagförslag om föreningar, som vi alla ansågo icke vara lyckligt lagdt, eftersom det skulle lägga hämmande band på föreningslifvet. Nu har det så kallade genombrottet kommit, och jag kan för min del icke finna annat, än att det skulle vara underligt om vänstern i denna kammare skulle vilja vara med om ett förslag, som dock indirekt för många, många af småfolkets föreningar skulle komma att ha ganska bekymmersamma följder. Låt oss då hellre tänka ännu något på denna sak, och för min del vill jag säga, att endast denna brist hos förslaget, som jag nu tillåtit mig att anföra ett exempel på, nämligen att en förening, som betalar ett så ringa belopp som 20 kronor i begravningshjälp, skall bli tvingad att inregistrera sig, därför att den har 1,000 medlemmar, hvilket snarare borde vara en garanti för att den skall kunna fullgöra sina åligganden, redan detta är för mig tillräcklig anledning att yrka afslag på sammanjämningsförslaget, hvilket yrkande jag härmed ber att få göra.

Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! När jag läste detta sammanjämningsförslag, blef jag riktigt ledsen, därför att det enligt min uppfattning innebär en mycket sämre lösning utaf denna fråga, än den herr statsrådet och chefen för civildepartementet uti sitt anförande, när denna fråga första gången behandlades här i kammaren, antydde såsom för regeringen acceptabel.

Om man vill ställa sig och räkna på fingrarna, i hur många punkter Andra kammaren fått sin vilja igenom, räcker visserligen antalet punkter till. Men ser man efter i *hvilka* punkter Andra kammaren fått sin vilja igenom, ser man, att det är i de allra obetydligaste bagatellsakerna. I alla vitala punkter, där det verkligen gäller föreningarnas lif och existens, har Andra kammaren blifvit kuggad. Går jag till 2 §, finner jag t. ex., att Andra kammaren hade fattat beslut om att det understödsbelopp, som fordras för att förening skall vara registreringspliktig, skulle vara 500 kronor. Första kammaren hade beslutat sätta beloppet till 200 kronor. Utskottet har sammanjämkat dessa beslut och föreslår 300 kronor.

Angående antalet medlemmar har Andra kammaren beslutat sätta som gräns 200, Första kammaren 100; utskottet har sammanjämkat besluten till 100, d. v. s. Första kammaren har fått sin vilja igenom.

Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)

Andra kammaren hade vidare alldeles strukit hela punkten om hur många medlemmar det skulle finnas för att göra föreningen registreringspliktig. Andra kammaren afvisade bestämdt, att medlemsantalet i och för sig skulle, oberoende af understödsbeloppets storlek, medföra registreringsskyldighet. Första kammaren fattade däremot beslut om, att en sådan bestämmelse skulle intagas, och den har lyckats drifva andrakammarledamöterna i lagutskottet till att antaga denna bestämmelse om 500 medlemmar.

Hvad innebär då denna bestämmelse om, att ett medlemsantal af 500 medlemmar gör föreningen registreringspliktig? Jo, den innebär — och det gör saken åtminstone ur arbetaresynpunkt fullkomligt omöjlig — att de fackförbund, som meddela understöd, faktiskt bli, om de ha 500 medlemmar — och mindre fackförbund finnas icke — tvungna att antingen upphöra med sin understödsverksamhet eller att inregistrera sig. Här har Andra kammaren redan under den gamla tiden varit med om att afvisa tanken på tvångsregistrering af fackföreningarna, men här kommer man till den olägenheten, att man ställer dessa fackföreningar under registreringstvång i strid mot denna tanke, för såvidt föreningarna utöfva understödsverksamhet. Om vi tänka på, hvilka förbund det är — och vi kunna ju för att taga ett exempel bland dessa välja Svenska murareförbundet — då frågar jag: är det verkligen rättvist, att man på det sättet så att säga bestraffar ett af de förbund, som till sin rent fackliga verksamhet knutit understödsverksamhet? Är det att uppmuntra arbetarne att sörja för framtiden och för sina efterlevande, när man på det sättet piskar in dem under tvångsregistrering, om de syssla med detta? Borde det icke vara så, att om man såge på det helas väl, ett fackförbund, som vill förknippa denna verksamhet med fackföreningsrörelsen, snarare borde ha hjälp och stöd, än att på det sättet kastas in under lagen? Jag kan för min del icke alls vara med om ett förslag, som i denna vitala punkt går ut öfver arbetarrörelsen på det sätt som fallet är; jag kan ej vara med om att antaga detta lagförslag, då det i dylika vitala punkter är så högst bristfälligt.

Sedan kommer en af de andra kardinalpunkterna, nämligen frågan om rättskapaciteten. Jag hade tänkt mig det eller hoppats det åtminstone, att så mycket skulle väl ändå gå igenom i lagutskottet, att om det tvingade Andra kammaren att frångå sitt beslut om att föreningarna skola behålla sin rättskapacitet, så skulle åtminstone Andra kammaren få igenom de mera vitala krafven beträffande de öfriga paragraferna. Men när man nu finner, att i andra paragrafen, som är en af kardinalpunkterna, Första kammaren där fått igenom sin vilja nästan till punkt och pricka, endast med det undantaget, att understödsbeloppet blir höjdt med 100 kronor och att antalet medlemmar höjes för det

fall, att registreringstvång skall förekomma, från 200 till 500. och när det på samma gång föreslås, att Andra kammaren skall i denna kardinalpunkt angående rättskapaciteten frånträda sitt beslut helt och hållet, hvad är då egentligen kvar af hvad Andra kammaren velat till skillnad från Första kammaren? Jo, om man skulle räkna i procent, så har Första kammaren fått 90 procent och Andra kammaren 10, det är det högsta, hvartill jag kan taxera det, som vunnits för Andra kammarens ståndpunkt.

Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)

Då jag sålunda, herr talman, för min del är lifligt öfvertygad om, att, ifall detta lagförslag blir afslaget, vi snart skola få fram ett förbättradt och förkortadt lagförslag för de stora föreningarna, som behöfva denna lagstiftning, medan vi skola kunna på ett bättre, rättvisare och mindre ruinerande sätt ordna det för de små föreningarna, vågar jag rikta den bevekande vädjan, om jag det kunde, till kammaren att icke bifalla det föreliggande lagförslaget. Vi höra icke. fastän arbetarnes representanter äro i minoritet i Riksdagen, lägga stötestenar i vägen för arbetarnes sträfvan att hjälpa sig själfva. Andra kammaren gjorde en gärning, som skulle hedra densamma, om den afslog detta lagförslag, och för min del yrkar jag afslag på detsamma.

Med herr Rydén förenade sig herr *Kloo*.

Herr Lindqvist i Stockholm: Lagutskottets ordförande framhöll, att det icke vore märkvärdigt, om de, som öfver hufvud taget vore motståndare till lagförslaget, motsatte sig detta sammanjämningsförslag. Jag vill då förklara, att jag icke är principiell motståndare till en lag om understödsföreningar. Jag ställde mig mycket tveksam till förslaget, då Kungl. Maj:ts proposition framkom. Men sedan jag tänkt mig djupare in i denna fråga, så har jag blifvit öfvertygad om, att det kan vara nog så behöfligt för en hel del af dessa understödsföreningar att få en lag, som reglerar deras förhållanden. Men då jag ändå nödgats instämma med den förste talaren, så ber jag att få säga, att jag gjort det af den bestämda öfvertygelsen, att sammanjämningsförslaget är något rent misslyckadt. Jag vill dock härvid framhålla, att det glädjande nog är sällan, som i Riksdagen ett sammanjämningsförslag kommer fram, som är så ojämnt afvägdt, efter mitt sätt att se saken, som det nu föreliggande. Lagutskottets ordförande hade, som vi hört, en annan uppfattning, och han förmenar, att det är väl afvägdt. Ja, det vill då här synas, att vi ha våra vikter, som vi använda vid sådana afvägningar, justerade i helt olika anstalter, och det är väl därpå det beror, att vi äro af så olika uppfattning om sammanjämningsförslagets innebörd. Jag har emellertid, då jag granskat detta förslag, kommit till det resultatet, att Andra kammaren fått igenom alla småsaker, men att Första kammaren bi-

Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)

trädts i alla hufvudfrågor. Då man blickar på de verkliga kardinalpunkterna, de frågor till exempel, som lågo före här redan i fjol, då vi behandlade lagen rörande ideella föreningar, så finner man då, att spörsmålen såväl rörande rättskapacitet som beträffande registreringsfrågan enligt sammanjämningsförslaget lösas på helt andra linjer än de, på hvilka då såväl det liberala som det socialdemokratiska partiets män i Riksdagen syntes ställa sig. Vi må erinra oss, att i fråga om rättskapaciteten ha vi ännu icke kommit till någon fullgiltig lösning. Men det är min bestämda mening, att lösas frågan på det sätt beträffande de ideella föreningarna, som det nu föreslås i lagen om understödsföreningar och som inrymmer i sammanjämningsförslaget, så skulle detta vara i hög grad olyckligt. Jag skulle kunna draga fram en del fall eller förhållanden, som skulle kunna klart ådagalägga, för hvilka vådor man utsätter dessa ideella föreningar, om man skulle välja det sätt att lösa rättskapacitetsspörsmålet, som här blifvit föreslaget.

Men härtill kommer en omständighet, som här redan blifvit påpekad och som synes mig vara ännu mera anmärkningsvärd, och det är den, att man söker tvinga vissa slag af ideella föreningar, de nämligen, som vid sidan om sitt ideella arbete eventuellt syssla med understödsverksamhet, till registrering. När vi förra året behandlade lagen om ideella föreningar, hvilket förslag principiellt tog afstånd från registreringsplikten, då fick jag den bestämda uppfattningen, att det liberala partiet stod alldeles afgjort emot ett registreringstvång. Men nu vill detta partis män föra in den principen här, hvarigenom man komme att tvinga de fackföreningar och fackförbund, som betala ut begravningshjälp och hvilka ha öfver 500 medlemmar, att registrera sig. Ja, hvad skall detta, mina herrar, tjäna till? Jag frågar, hvad Svenska murareförbundet har gjort för ondt genom att i en följd af år till efterlevande familjer ha utbetalat ett belopp af 200 eller 250 kronor — jag minns för ögonblicket icke, hvilket belopp som är gällande — så snart någon medlem dör? Detta och andra förbund begära endast att ostördt få fortsätta med denna själfhjälpsverksamhet, som ute i landet verkar gagneligt och fördelaktigt. Men nu har detta murareförbund sagt, att det ej vill registrera sig, det må jag gärna säga klart och tydligt ifrån, så att herrarna veta vår ståndpunkt. Vi vilja ej ha registreringstvång öfver fackförbunden. Men genom den bestämmelse, som nu är inlagd i sammanjämningsförslaget i 2 §, tvingas själfallet murareförbundet och alla öfriga förbund till registrering, under förutsättning att de vilja fortsätta med den gagnande verksamhet, som ligger i begravningshjälpssystemet. Jag vill säga, att jag är mycket tveksam, om utskottet tänkt sig in i den klara inkonsekvens, som ligger i den bestämmelsen, jämförd med den, som den förste talaren påpekade. Hvad är det

för nu och reson i att säga, att en förening, som utöfvar ideell verksamhet, men vid sidan däraf betalar begravningshjälp, skall bli pliktig att registrera sig, så snart föreningen räknar ett visst antal medlemmar, medan sjukkassorna kunna få betala dylik begravningshjälp och ha huru stort medlemsantal som helst utan motsvarande påföljd? Det nästan förefaller mig, som om lagutskottet icke tänkt sig, huru det ställer sig med jämförelserna i detta fall, och det synes mig vid sådant förhållande föreligga mycket stora skäl, att Andra kammaren i dag säger nej till detta sammanjämningsförslag och att saken sålunda får komma till en ny pröfning och Kungl. Maj:t därefter komma med ett nytt förslag! Säkert skulle saken vinna och icke förlora härpå.

Jag ber därför, herr talman, att på det lifligaste få instämma i afslagsyrkandet, och jag tror som sagdt, att understödsföreningarnes verksamhet endast skulle komma att förtjäna på ett afslag nu.

Häri instämde herrar *Rundgren, Källman, Wallin, Borg, Söderberg* i Stockholm, *Palmstierna, Larsson* i Västerås, *Mag-nusson* i Kalmar, *Svensson* i Skönsberg, *Lindley, Holmström* och *Widlund*.

Herr Pettersson i Södertälje: Det är mycket skarpa anmärkningar, som här blifvit riktade mot föreliggande sammanjämningsförslag. Man kan sammanfatta kritiken i följande två punkter: dels har det sagts, att här i själfva verket icke föreligger något sammanjämningsförslag, utan ett förslag till kapitulation från Andra kammarens sida, och dels har man sagt, att om detta förslag antoges, så blefve det ett dräpslag för understödsföreningarnas verksamhet.

Hvad den förstnämnda anmärkningen beträffar, så är det nog icke något nytt att beteckna ett sammanjämningsförslag som en kapitulation från den ena kammarens sida. Det är tvärtom mycket vanligt, att den kammare eller åtskilliga ledamöter af den kammare, som har att besluta öfver sammanjämningsförslaget, finner, att förslaget icke på långt när uppfyller deras önskningsar. Och detta är ju ganska naturligt. Det ligger i sammanjämningsförslagens natur, att det icke kan på långt när eller åtminstone ej kan i vissa afseenden uppfylla allas önskningsar, då man ju måste å ömse sidor ge efter något af sitt ursprungliga beslut. När man då får se denna eftergift framställd på papperet, känner man sig besviken. Man har icke från början gjort klart för sig, att om saken måste gå till sammanjämkning, så kommer den att innebära ett afsteg från hvad man själf ansett önskvärdt. Detta är icke något ovanligt. Men nog tycker jag ändå, att de uttalanden, som här gjorts i denna riktning, äro något öfverdrifna. Nog är det väl för mycket sagdt,

*Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)*

Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)

att detta skulle vara ett så oerhördt orättvist sammanjämningsförslag ur Andra kammarens synpunkt sedt. Särskildt då man säger, att det endast skulle vara i fråga om bagateller, som Första kammaren inbjudes att gifva efter för Andra kammaren, synes mig ett sådant påstående icke kunna förenas med de uttalanden, som från samma håll förut gjorts i denna sak här i kammaren. När det sålunda gäller första paragrafen, beträffande hvilken Andra kammaren med bifall till herrar Perssons och Lindhagens reservation beslöt att utesluta arbetslöshetskassor från lagen, säger man nu, att detta endast är en bagatellfråga. Men så uttalade sig ej nämnda reservanter, då de skrefvo sin reservation. Då sade de, att det skulle vara *förenadt med stora vådor* att nu pressa dessa föreningar in under en bestämmelse, som är skrifven för föreningar i andra villkor och med andra uppgifter.

Om man nu lyckas genom sammanjämkning afvärja dessa, enligt nämnda reservanters mening, stora vådor, så skulle väl det dock betyda något och icke vara en bagatellsak. Men för öfrigt, om det nu är sant, att § 5, beträffande hvilken Första kammaren vinner, skulle betyda fullt ut så mycket eller litet mera än de punkter, i hvilka Första kammaren gifver efter, så står dock fast hvad lagutskottets ordförande här erinrat om, att beträffande 2 § har i själfva verket Första kammaren snarare gjort en eftergift åt Andra kammaren än tvärtom. Det är väl alltför mekaniskt att bestämma sammanjämkningens värde efter den punkt, vid hvilken man sätter penninggränsen eller medlemsantalsgränsen, utan man måste väl se till, *hur en gräns verkar* på det ena eller andra stället. Och då det är utredt, att af dessa 188 föreningar, som icke utdela större understöd än 500 kronor, och beträffande hvilka man har uppgifter, endast 45 föreningar skulle slippa att komma under lagen enligt utskottets förslag, men icke mindre än 135 föreningar enligt sammanjämningsförslaget. Om det nu för en understödsförening verkligen är en så stor fördel att ej behöfva inrätta sig efter lagens föreskrifter, så blir denna fördel, som ju Andra kammaren velat kraftigt tillvarataga, genom sammanjämningsförslaget tillgodosedd i högre grad, än Andra kammaren strängt taget kunnat göra anspråk på.

För öfrigt skall jag tillåta mig att till de herrar, som klaga öfver sammanjämningsförslagens orättvisa, från Andra kammarens synpunkt sedt, meddela en upplysning, som kanske kan vara en tröst för dem. En ledamot af Första kammarens utskottshalvva, som icke tillhör högern, utan det liberala partiet, har förklarar sig anse denna sammanjämkning mycket orättvis *mot Första kammaren*. När omdömena beträffande sammanjämningsförslagens rättvisa på det sättet gå i sär på olika håll,

torde man vara berättigad till den slutsatsen, att det under förhandenvarande förhållanden är så rättvist som möjligt.

*Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)*

Hvad sedan beträffar frågan om att förslaget skulle vara ett dråpslag mot föreningsrörelsen, så är väl den anmärkningen besvarad genom hvad som anfördes under den långa diskussion i ämnet, som förekom, då lagutskottets första betänkande i detta ärende behandlades. Det har ju visat sig, att understödsföreningarna själfva icke ha något i hufvudsak att anmärka mot ett lagförslag sådant som det af Kungl. Maj:t framlagda. Däremot ha understödsföreningarna på sin kongress, där ett stort antal föreningar voro representerade, enhälligt uttalat, att det vore i högsta grad nödvändigt, att en lagstiftning i ämnet med det snaraste komme till stånd, och i det uttalandet instämde äfven de representanter för de små föreningarna, som på kongressen voro närvarande. Äfven om man då medgifver, att det under öfvergångstiden kan för en eller annan förening medföra svårigheter att inrätta sig efter denna lag, så är väl därmed icke sagdt, att det skulle vara omöjligt för någon förening att inrätta sig efter den.

Hvad särskildt beträffar fackförbunden, så lär det vara så, att om de mot förmodan skulle finna det alltför hindersamt eller olämpligt att låta inregistrera sig, så ha de den ytterst enkla utvägen att bilda särskilda föreningar för sin understödsverksamhet.

Jag kan icke finna, att de anmärkningar, som äro framställda mot sammanjämningsförslaget, äro ägnade att motivera ett afslag å detsamma, och jag skall därför, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Här har sagts, att Andra kammaren skulle vinna lika mycket som den Första genom det tillmötesgående, som Första kammaren visat i sammanjämningsförslaget, och att den därför skulle kunna vara nöjd. Jag tycker dock, att alla ledamöter i lagutskottet från denna kammare skulle kunna vara öfverens om, att så var icke situationen i lagutskottet. Utan där var det så, att högern icke ville ha någon sammanjämnning i vanlig mening, utan dikterade sina villkor och sade: det vilja vi ha, annars vilja vi icke vara med om någonting alls. Inför denna hotande olagliga situation, där således all möjlighet till sammanjämnning syntes utesluten, föll man undan för att rädda lagen redan nu. Då är frågan, huruvida det lilla Andra kammaren fått är tillräckligt för att Andra kammaren skulle biträda lagen, oakadt kammarens uppfattning, enligt min mening, genom det framkomna sammanjämningsförslaget blifvit på ett synnerligen kraftigt sätt misshandlad. Den stora principiella skillnaden var ju den, att från Andra kammarens sida ville man till en början gå varligt till väga och undantaga så många som möjligt

Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)

af de små föreningarna, så att man icke i blindo pålade dem en lagstiftning, under hvilken de kanske kunde komma att fara illa.

Hvad ha vi då vunnit i detta afteende? Jo, först kastar man utan vidare öfver bord kammarens ståndpunkt i § 5, på hvilken man tror sig icke kunna vinna någonting, då »alla jurister» sätta sig emot densamma. Därför var den icke ens att räkna med i sammanjämkningen. Nu vill jag emellertid — och det var därför jag begärde ordet — trycka litet skarpare på § 5. Hvad innebär den? Jo, meningen var att undantaga åtskilliga föreningar från lagen, som kommit med enligt Kungl. Maj:ts förslag. Men så söker man i en annan paragraf att hålla dem kvar under lagen genom att främtaga just dessa föreningar, som icke skulle komma in under lagen, deras rättskapacitet, om de icke registrerade sig. Det har visat sig vid föregående lagförslags behandling, och det blir nog effekten här också, att detta borttagande af rättskapaciteten syftat innerst till, att man vill indirekt tvinga dem att låta registrera sig. Nu får jag säga, att om det blir effekten, som det kanske blir i stor utsträckning, då är det alldeles likgiltigt, hvilka man undantager från lagen i § 2, då man i alla fall genom § 5 tvingar dem in under lagen. Där ha vi den stora betydelsefulla synpunkten. Där har Andra kammaren helt och hållet kapitulerat, så att Första kammaren, oafsedt hvad som står i § 2, i alla fall vinner kanske allt.

Om jag sedan ser efter, huru sammanjämkningen skett i § 2, så finner jag där icke ens något aritmetiskt medium, och jag måste gentemot lagutskottets ordförande framhålla, att det är dock det, som man måste gå ut ifrån för att komma till ett påtagligt sammanjämkningsresultat, som man kan stå för. Men nu är det icke blott de föreningar, som samtidigt nå en viss medlemssiffra och utbetala visst understöd, som komma under lagen, utan Första kammaren har dessutom fått bestämmelsen, att så snart föreningen har öfver 500 medlemmar, så kommer den oafsedt understödet in under lagen. Det är kanske sant, som lagutskottets ordförande sade, att den statistik han framhöll visar, att ett ganska stort antal understödsföreningar undantagas från lagen enligt § 2 i sammanjämkningsförslaget. Men de komma nog, som sagdt, in under lagen ändå enligt § 5. Därtill kommer emellertid, att den utredning om dessa föreningar, som föreligger, är mycket ofullständig. Man har fått med endast ett fåtal föreningar kanske och gjort upp en statistik med ledning af uppgifter om dessa. Men det finnes en mängd andra föreningar, som icke ha kommit med i denna statistik. Man handlar således fortfarande i blindo. Man känner icke till det lif och de förhållanden, på hvilka denna lag skall läggas.

Under sådana förhållanden, och äfven om man bör befrämja gifvetvis en skyndsamt lagstiftning för de föreningar, som ha gagn af lagen, så tror jag dock, att denna sammanjämkning är

ett rent gyckel med de synpunkter, som Andra kammaren velat framhålla, och på den grund nödgas jag yrka afslag å utskottets hemställan.

*Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)*

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Jag skall be-
träffande den statistik angående 188 understödsföreningar, som
förekommit i lagutskottet, be att få framhålla, att dessa 188 för-
eningar äro blott en mycket ringa del af hela det antal förenin-
gar, som verkligen finnes. Och bland dessa 188 föreningar
finnas icke vare sig de stora föreningar, som man anser lagstift-
ningen vara erforderlig för, nämligen de, som utdela 1,000 eller
2,000 kronors lifförsäkring, och hvilka ha många medlemmar,
eller de föreningar, hvilkas medlemsantal är stort, men hvilkas
understödsbelopp är ringa. Huru stor procent af alla dessa för-
eningar dessa 188 utgöra, som finnas i denna tabell, vet ingen
och kan ingen säga, ty det finnes icke någon undersökning om
den saken. Om de utgöra hälften, tredjedelen, fjärdedelen eller
femtedelen o. s. v. af alla understödsföreningar, därom råder
fullständig okunnighet. Men så mycket veta vi alla, att dessa
188 föreningar icke på långt när utgöra det antal föreningar,
som verkligen finnes, och som skulle komma in under denna
lag. Den statistiken är såsom beräkningsgrund således relativt
värdelös.

Hur var det, när denna lag förra gången behandlades här i
kammaren? Jo, från statsrådsbänken och vidare från vissa libe-
rala håll, bland annat lagutskottets ordförande och herr Petters-
son i Södertälje, framhölls, att man borde kunna gå reservan-
terna till mötes i hvad det gällde det understödsbelopp, som de
föreslagit, nämligen 500 kronor, men det nämndes icke ett ord
under denna debatt om, att det var fråga om att i den slutliga
sammanjämkningen gå ifrån den princip, som de liberala reser-
vanterna fastslagit, nämligen att någon maximigräns för med-
lemsantalet icke skulle sättas. Om det från statsrådsbänken eller
från dessa medlemmar af det liberala partiet hade nämnts något
om detta, då hade situationen blifvit en helt annan. Ty det är
och förblir ett faktum, som ingen någonsin kan förneka, att just
denna maximigräns för medlemsantalet dödar den understöds-
verksamhet, som nu bedrifves af yrkesorganisationerna. Det är
så betecknande, när herr Pettersson i Södertälje i slutet af sitt
anförande säger, att hvad fackförbunden beträffar, så, om de
mot förmodan skulle finna det skadligt för sig att inregistrera
sig, kunna de organisera sig på annat sätt. Här ligger frågan
så, att dessa organisationer, hvilkas lif och verksamhet vi kämpa
för, ha intet annat val än att låta inregistrera sig på grund af
denna olyckliga bestämmelse om 500 medlemmar som maximum
eller att sluta upp med sin understödsverksamhet. Tror någon,
att dessa organisationer, som af alla krafter stretat emot lagen

Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)

om ideella föreningar, skulle vara villiga att inregistrera sig under en lag angående understödsföreningar, så mycket krångligare än lagen om ideella föreningar, och hvilken icke alls är skriven med hänsyn till dessa ideella föreningar, utan mera med hänsyn till försäkringstekniska synpunkter? Nej, de kunna icke inregistrera sig enligt denna lag; det är omöjligt för deras existens.

Då återstår för dem endast att skilja understödsverksamheten från annan deras verksamhet. Ha då dessa organisationers understödsverksamhet verkligen förtjänat, att man bidrager till detta med öppna ögon för hvad det gäller? Har vidare Andra kammarens majoritet eller Riksdagen såsom sådan någon orsak att bringa dessa organisationer ut på ett område, där de skola nödgas släppa understödsverksamheten och i stället bli hvad man klandrar dem för: organisationer för politiserande och klasskamp? Röstar man för detta sammanjämningsförslag, då har man bringat dem ut på detta område, men vill man icke det, då röstar man mot sammanjämningsförslaget med de farliga bestämmelser, som finnas i dess 2 §. Så ligger frågan. Det kan tyckas, att vi göra för mycket väsen af detta. Men vi kämpa för dessa organisationers lif och verksamhet, som vi anse bör bedrivas på ett sundt och praktiskt sätt. Det är alldeles nödvändigt att säga ifrån detta, så att Riksdagen vet hvad den gör, när den går att besluta i denna fråga. Det är icke en obetydlighet, utan en ytterst viktig sak detta, att man sätter en maximigräns för medlemsantalet, och det förvånar mig i högsta grad, att man icke på vederbörligt håll observerat detta, innan man kommit fram med detta slutliga förslag.

Och jag ber slutligen få säga, att i herr Widéns reservation föreslogs icke denna maximigräns för medlemsantalet. Om jag skulle välja mellan herr Widéns reservation, som satte maximibeloppet till 200 kronor, men ingen maximigräns för medlemmarna, och det förslag, som nu föreligger med maximibeloppet satt till 300 kronor och maximum för medlemsantal till 500, så skulle jag obetingadt taga herr Widéns reservation, därför att det förslaget åstadkommer icke något annat, än att man måste sänka understödsbeloppet under 200 kronor och lefva som förut. Nu kan man icke det, ty så snart man kommer upp till 500 medlemmar, så måste föreningen inregistrera sig.

Så ligger frågan, och jag vädjar allvarligt till kammaren, om det kan anses vara rättvist, att man stryper dessa organisationers verksamhet, hvilket skulle bli följden af bifall till detta förslag.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Den siste talaren sade — och det föranledde mig att begära ordet — att den statistik jag omnämnt icke omfattar på långt när alla ifrågavarande

Lag om
understöds-
föreningar
n. n.
(Forts.)

föreningar. Ja, det är riktigt, men det beror bland annat på, att denna statistik berör endast *ett* slag af föreningar, det, som är omnämndt i punkt 2 af § 2, det vill säga understödsförening, som utbetalar kapitalunderstöd en gång för alla. Redan genom det sätt, hvarpå denna paragraf affattats af utskottet, ha alla andra sorters understödsföreningar än nyssnämnda understödsföreningar och pensionskassor uteslutits från registreringsplikt, och dessa uteslutna föreningar äro naturligtvis icke heller med i denna statistik, såsom t. ex. föreningar, som betala ut understöd vid arbetslöshet eller invaliditet o. s. v., hvilka ej alls komma in under registreringsplikten. I den omnämnda statistiken äro icke heller medtagna pensionskassorna och de föreningar af i 2 § afsedt slag, som betala högre kapitalunderstöd än 500 kronor. Statistiken är således visst ej fullständig och gör ej alls anspråk på att vara det. Men den är gjord och anfördes af mig som exempel på, huru det ställer sig med föreningarnes registreringsplikt; och det framgår klart af densamma, att enligt sammanjämningsförslaget komma många fler föreningar undan lagen, än som skulle kommit undan, om utskottets första förslag antagits.

Nu är det alldeles gifvet, att fackförbunden skola uppträda mot detta sammanjämningsförslag, då de ej vilja ha lagen tillämplig på deras understödsverksamhet. Men för min del är jag öfvertygad om, att den olägenhet denna lag skulle förorsaka fackförbunden är minimal; just genom den ändring i § 3, som vi gjort i sammanjämningsförslaget, ha de blifvit fria från skyldigheten att hafva godkända stadgar; och det var detta, som skulle förorsakat besvär för dem. Hvad beträffar fackförbundens understödsverksamhet, så finns det ett annat stadgande i denna lag, som ingen i denna kammare tänkt att yrka ändring i, som för dem omöjliggör att utan omläggning utöfva understödsverksamhet, och det är bestämmelsen i § 1 momentet, att med understödsverksamhet enligt denna lag ej må förenas verksamhet för ett för understödsverksamheten främmande syftemål. Och hvad beträffar svårigheterna för fackförbunden att lägga om sin understödsverksamhet, så att den afskiljes från förbundets verksamhet i öfrigt, så har redan ett fackförbund gjort det eller står i begrepp att göra det; och det har, såvidt jag vet, icke mött några svårigheter alls.

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att när man vill ha en reglerande lagstiftning för ett visst verksamhetsområde, så komma alltid anmärkningar från dem, som drabbas af lagstiftningen. Så t. ex. då det gällde skogslagarna. Hur talades det icke då från deras håll, som icke ville ha dessa lagar, om, huru de skulle göra dem förskräckligt stort besvär och skada, och de påstodo, helt frankt, alldeles som nu herr Persson, att det var den orättvisaste lagstiftning, som kunde tänkas. Så lät det då både i

Lag om
understöds-
föreningar
m. m.
(Forts.)

Första och Andra kammaren. Men jag tror icke, att någon nu kan säga annat, än att dessa lagar voro väl behöfliga. En lagstiftning, som bryter mot något invandt förhållande, möter helt naturligt alltid motstånd. Och min öfvertygelse är, att denna lagstiftning, liksom annan dylik lagstiftning, när man väl hunnit vänja sig den, skall visa sig vara till godo, och det äfven beträffande fackförbundens understödsverksamhet, hvilken sannernligen icke heller jag vill komma åt.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan beträffande nu föredragna paragraf, dels ock på afslag å hvad utskottet hemställt i förevarande memorial; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller den af lagutskottet i utskottets förevarande memorial nr 50 gjorda hemställan beträffande 2 § i förslaget om lag till understödsföreningar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit hvad utskottet hemställt i berörda memorial.

Omröstningen utföll med 117 ja mot 81 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i enlighet med innehållet i förstnämnda proposition.

3 §; 5 §; 32 §.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

35 §.

Utskottets hemställan lades till handlingarna.

37 §.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

47 §.

Den af utskottet gjorda hemställan lades till handlingarna.

99 §.

Utskottets hemställan blef af kammaren bifallen.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar af lagen om sjukkassor den 4 juli 1910.

Utskottets hemställan beträffande 106 § i förevarande lagsförslag bifölls af kammaren.

§ 7.

Konstitutionsutskottets härfpå föredragna utlåtande, nr 21, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af proportionellt valsätt vid val af kommunalfullmäktige, blef af kammaren godkänt.

§ 8.

Vidare förekom till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af 54 § 1 mom. i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

Ang. ändring i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

I öfverensstämmelse med hvad Kungl. Maj:t föreslagit uti en den 1 mars 1912 till Riksdagen aflåten proposition hemställde bevillningsutskottet, till hvars behandling nämnda proposition hänvisats, att Riksdagen måtte antaga följande

Förslag till Förordning

om ändrad lydelse af 54 § 1 mom. i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

54 §.

1 mom. Till beredande af ersättning åt ordförandena och de af Kungl. Maj:ts befallningshafvande förordnade ledamöterna i taxeringsnämnderna, arfvoden för protokolls- och längdföringen hos pröfningsnämnderna, arfvode åt kronans ombud hos Stockholms stads pröfningsnämnd äfvensom godtgörelse för det i samband med taxeringsförrättningarna i öfrigt lämnade biträde af städernas tjänstemän må enligt Kungl. Maj:ts förordnande för hvarje år utgå högst ett belopp, motsvarande två procent af

Ang. ändring
i förordningen
om taxerings-
myndigheter
och förfaran-
det vid
taxering.
(Forts.)

rikets hela inkomst- och förmögenhetsskattesumma för året, sådan denna enligt taxeringsnämndernas beslut beräknats.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1913.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af herr *Ollas A. Ericsson*, som yrkat, att den uti ifrågasvarande författningsrum angifna ersättningsprocenten måtte bestämmas till en och en half procent i stället för af utskottet föreslagna två procent; och

af herr *Antonsson*.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr *Lindqvist* i Kosta, som yttrade: Jag ber att i korthet få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr *Magnusson* i Tumhult instämde häruti.

Vidare anförde:

Herr *Vennersten*: Då herr *Lindqvist* i Kosta yrkat bifall till reservationen, skall jag i korthet yrka bifall till utskottets hemställan.

Motiveringen till föreliggande förslag återfinnes i statsverkspropositionen under sjunde kufvudtiteln, där vederbörande departementschef utförligt förklarar, hvarför ifrågasvarande anslag borde höjas. Det är ej heller fråga om anslaget nu, utan om den marginal, inom hvilken anslaget skall ligga, och det har visat sig, att i den hittillsvarande marginalen, af $1\frac{1}{4}$ procent en höjning måste ske. Därom synes ju också reservanten vara ense med utskottet.

Då herr *Ollas A. Ericsson* föreslår $1\frac{1}{2}$ procent, går han icke tillräckligt långt, för att under nuvarande förhållanden det af Kungl. Maj:t begärda anslaget skall kunna hålla sig inom den af honom sålunda föreslagna marginalen; och därmed har också dess berättigande bortfallit, ty gifvetvis måste procenten vara tilltagen så högt, att man kan inom den lägga det anslag, som för hvarje år behöfves. Det är ju tydligt, att effektivitet i kontrollen är det förnämsta och att man icke får söka att på detta sätt spara, så att det blir omöjligt för Kungl. Maj:t att få kvalificerad folk till det viktiga uppdrag, som det nu är fråga om. Våra skattelagar äro tillräckligt invecklade och tillräckligt svår-tillämpliga, för att man skulle taga hänsyn till den synpunkt, jag redan framhållit; och vill man bringa reda och ordning i

hela anslagsväsendet, synes det mig, att man måste gå med på den maximisumma, som Kungl. Maj:t föreslagit. Här behöfvas faktiskt mer än 528,800 kronor, som vi föregående år bestämde för ändamålet i fråga. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har på det ställe i statsverkspropositionen, som jag nyss åberopade, tydligt och klart ådagalagt detta.

Under sådana omständigheter förefaller det mig, som om man icke hade annat att göra än att gå med på det förslag, som Kungl. Maj:t i detta afseende framlagt. Riksdagen har ju i sin hand att för hvarje år pröfva den summa, som behöfs, och detta synes mig vara fullkomligt tillräcklig garanti för det riktiga användandet af medlen.

På grund af hvad jag anfört, anhåller jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och utskottets hemställan.

Med herr Vennersten förenade sig herrar *Röing, Rune, Jansson* i Djursätra och *Palmstierna*.

Herr Söderberg i Hobbarn: Herr talman! Jag skall också be att få instämma med herr Vennersten, men jag skulle vilja tillägga, att om man läser den kungliga propositionen, finner man, att denna ersättning utgår mycket olikartadt i de olika länen. Jag skulle därför vilja göra en framställning till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, huruvida man icke skulle kunna ordna denna ersättningsfråga så, att ersättningarna på de olika orterna blefve något mera likartade, än nu är fallet.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talman propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till den af herr Ollas A. Ericsson afgifna, vid betänkandet fogade reservationen; och blef utskottets hemställan därvid af kammaren bifallen.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,10 e. m. för att åter sammankomma kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

In fidem

Per Cronvall.

Rättelser

i Andra kammarens protokoll nr 30.

Å sid. 6 rad. 9 *står*: 11,800 kästkrafter.

läs: 17,800 hästkrafter.

Å sid. 7 rad. 27—34 äro tre sifferuppgifter oriktiga. I rättadt skick skola dessa rader ha följande lydelse:

I samband med pansarväggen skulle då skyddet icke bli mer än 242 mm. Ganguts skydd åter blir efter den nyssnämnda uppgiften med 3 meters kolboxar 389 mm. Efter hvad jag hört, skulle kolboxarna där vara delade med ytterligare ett skott i två delar. Det blir 225 mm. ytterpansar jämte 101 mm. innanpansar och 63 mm. skydd medelst boxarna; tillsammans med inre pansarväggen och 3 meters kolboxar blir det alltså 389 mm. skydd för maskiner och pannor, från-
sedt pansardäcken.

I Andra kammarens protokoll nr 39.

Å sid. 73 rad. 15 *står*: handlingar ur riksarkivet

läs: handlingar ur krigsarkivet